

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Liudvikas Bagdonas

Sociologijos studijų programa
Magistro darbas

**Akademiniis kapitalizmas ir konkursinis sociologijos
finansavimas Lietuvoje: struktūrinės pozicijos, tematinis
laukas ir semantika**

Darbo vadovas: doc. dr. Liutauras Kraniauskas

Vilnius
2026

Turinys

Ivadas	5
1. Kaip akademinis kapitalizmas transformuoja mokslo finansavimo sistemą?.....	11
1.1. Neišsemiama diskusija apie mokslo ir politikos santykį	14
1.2. Konkursinis finansavimas kaip naujosios viešosios vadybos išraiška.....	16
1.3. Naujosios viešosios vadybos implikacijos Lietuvos sociologams.....	20
2. Tyrimo metodika	27
3. Sociologijos pozicija HSM projektinio finansavimo lauke ir finansuojamų tyrimų tematinė diferenciacija.....	32
3.1. Kurie MIP gauna finansavimą humanitariniuose ir socialiniuose moksluose?	32
3.1.1. Finansavimą gavusių ir negavusių MIP tarpinstituciškumas	33
3.1.2. Finansavimą gavusių ir negavusių MIP tarpdiscipliniškumas	39
3.1.3. Humanitarinių ir socialinių mokslų MIP konkurencingumo laukas	45
3.2. Kaip vidinės konkurencijos metu sociologiniai MIP argumentuoja savo vertę?	53
3.3. Kokios sociologinės temos plėtojamos finansavimą gavusiuose MIP?.....	58
Diskusija	67
Literatūros sąrašas.....	71

Santrauka. Šiame magistriniame darbe analizuojama, kaip akademinio kapitalizmo bei naujosios viešosios vadybos principai veikia Lietuvos sociologijos konkurencingumą konkursinio finansavimo kontekste bei kokią poziciją tokiam konkurencingumo lauke užima sociologija. Remiantis Richardo Müncho *Akademinio kapitalizmo* (2014) tyrinėjimais keliamas klausimas kaip augantys atskaitingumo reikalavimai paveikia Lietuvos sociologų supratimą apie mokslinę vertę. Tyrime nagrinėjami 2017–2025 m. Lietuvos mokslo tarybos humanitarinių ir socialinių mokslų mokslininkų inicijuotų projektų paraiškų duomenys. Siekta sugretinti finansavimą gaunančių ir negaunančių projektų grupes ir išsiaiškinti kiek sėkmės atvejai yra nulemti institucijų konkurencingumo, tarpinstitucinio bendradarbiavimo, tarpdalykinių ryšių ir sociologijos tematinio pasiskirstymo. Iš visų HSM mokslininkų teiktų paraiškų (n=1167) finansuojama buvo tik kas penkta (239). Socialinių tinklų analizės ir kokybinės bei kiekybinės turinio analizės metodais ieškota paraiškų teikimo strategijų ir vertės argumentavimo būdų. Tyrimo rezultatai parodė, kad HSM projektinio finansavimo lauke sociologija yra viena daugiausiai paraiškų teikiančių disciplinų (127), tačiau per paskutinius aštuonerius metus finansavimą gaunančių projektų dalis krito nuo 13 finansavimą gavusių projektų iš 40 (2017 – 2019 m.) iki 8 finansavimą gavusių projektų iš 40 (2024 – 2025 m.). Taip pat nustatyta, kad finansuojamuose sociologiniuose projektuose ryškėja taikomosios ir pažintinės sociologijos dominavimas. Tarp sociologijos mokslo kryptims priskiriamų kriminologijos, antropologijos, visuomeninės geografijos, socialinio darbo ir socialinės politikos disciplinų finansavimo hierarchijos apačioje tiriamuoju laikotarpiu identifikuotos socialinio darbo ir visuomeninės geografijos disciplinos. Prie NVV sąlygų Lietuvos sociologai, viena vertus, yra prisitaikę, ką rodo teikiamose paraiškose vartojamų atskaitingumo ir efektyvumo sąvokų įvairovė, tačiau kita vertus, finansavimą gaunančių projektų temose atsispindi įtampa tarp taikomųjų ir pažintinių tyrimų. Ši įtampa tarp moksliskumo ir atskaitingumo gali būti laikoma vienu iš LMT konkursiniame finansavime dalyvaujančios sociologijos bruožų.

Raktažodžiai. Projektinis finansavimas, konkursinis finansavimas, naujoji viešoji vadyba (NVV), akademinis kapitalizmas, Lietuvos sociologija

Academic Capitalism and Competitive Funding of Sociology in Lithuania: Structural Positions, Thematic Field, and Semantics

Abstract. This master's thesis analyzes how the principles of academic capitalism and new public management affect the competitiveness of sociology in Lithuania within the context of competitive funding, and what position sociology occupies within this competitive landscape. Based on Richard Münch's research in *Academic Capitalism* (2014), the study raises the question of how increasing accountability requirements affect Lithuanian sociologists' understanding of scientific value. The study analyzes data from project applications initiated by researchers in the humanities and social sciences to the Lithuanian Research Council for the period 2017–2025. The aim was to compare groups of projects that received funding with those that did not, and to determine to what extent success is determined by institutional competitiveness, inter-institutional collaboration,

interdisciplinary connections, and the thematic distribution of sociological research. Of all applications submitted by HSM researchers (n=1167), only one in five (239) received funding. Social network analysis and qualitative and quantitative content analysis methods were used to identify application strategies and methods of justifying value. The study results showed that in the field of HSM project funding, sociology is one of the disciplines submitting the most applications (127), however, over the past eight years, the proportion of funded projects has fallen from 13 funded projects out of 40 (2017–2019) to 8 funded projects out of 40 (2024–2025). It was also found that applied and exploratory sociology dominate among funded sociological projects. Among the disciplines classified under the field of sociology—including criminology, anthropology, human geography, social work, and social policy—the disciplines of social work and human geography were identified at the bottom of the funding hierarchy during the study period. On the one hand, Lithuanian sociologists have adapted to the conditions NPM, as evidenced by the variety of accountability and effectiveness terms used in the applications submitted; on the other hand, the topics of funded projects reflect a tension between applied and exploratory research. This tension between scientific rigor and accountability can be considered one of the defining features of sociology participating in LRC competitive funding.

Keywords. Project funding, competitive funding, new public management (NPM), academic capitalism, Lithuanian sociology

Ivadas

2025 m. Europoje ir Amerikoje nestigo mokslo politikos užmojų, rodančių mokslinio ir politinio konkurencingumo sąsajas. Vokietijoje 45 mokslininkų komandos laimėjo projektinį finansavimą aukščiausios pažangos mokslinei veiklai vykdyti septyneriems metams, taip pratęsiant Vokietijos nacionalinį užmojų steigti tarpinstitucinius mokslinės pažangos klasterius (Deutsche Forschungsgemeinschaft, 2025). JAV Technologijų, inovacijų ir bendradarbiavimo direkcija prašo didesnio finansavimo dirbtinio intelekto ir biotechnologijų inovacijų tyrimams siekiant stipresnės konkurencijos su Kinija (Information Technology & Innovation Foundation, 2025). Lietuvos mokslo taryba paskelbia visuomenės gerovei aktualių temų sąrašą, pagal kurį galima teikti paraiškas mokslinei veiklai finansuoti – geriausi projektai laimės finansavimą trims ar keturiems metams į priekį (Lietuvos mokslo taryba, 2025). Ką reiškia visas šis mokslinės ir nacionalinės konkurencijos vyksmas ir kokią vaidmenį jame užima pavieniai mokslininkai?

Nūdienų suvokimą apie mokslo kaip socialinės sistemos funkcionavimą ir kaip jame užgimsta žinojimo vertė vis dar didele dalimi formuoja XX a. vaizdiniai. Viena vertus, turime įtaigią Pierro Bourdieu metaforą *homo academicus*, reziumuojančią 6-8-tojo dešimtmečio Prancūzijos universitetų mokslo vertės ir jos teikiamo prestižo sistemą (Bourdieu, 1988). Kita vertus, galioja ir beveik šimto metų senumo Roberto K. Mertono artikuliuotos CUDOS (angl. „*communism*“, *universalism*, *disintrestedness*, *organized scepticism*) mokslinės vertybės (Merton, 1973 [orig. 1942]), kurios taip pat vis dar stipriai veikia tai, kaip mokslinis darbas yra suprantamas, organizuojamas ir vertinamas. Tačiau nuo XX a. 8-tojo dešimtmečio mokslo organizavimo ir finansavimo sistema visoje Europoje išgyveno transformacijas, grįstas naujosios viešosios vadybos (toliau NVV) principais (Hood, 1995), orientuotais į konkurencinio efektyvumo skatinimą, rezultatų ir veiklos rodiklių matavimus ir atskaitomumą. Šios viešojo sektoriaus pertvarkos paveikė ir mokslo organizavimą daugiausiai keičiant mokslo vertinimo kriterijus pereinant nuo ekspertiniu žinojimu grįsto mokslo kokybės vertinimo prie vertinimo grįsto efektyvumo rodikliais. Nors Mertono ir Bourdieu aprašyti mokslo vertinimo ir akademinio prestižo modeliai, grindžiami vidinės mokslo sistemos savireguliacijos idėja, vis dar yra aktyvūs, struktūrinė ir normatyvinė mokslo lauko sąranga visgi yra reikšmingai pakitusi.

Šios transformacijos moksle dar yra vadinamos „akademinio kapitalizmo“ įsivyravimu (Münch, 2014). Bourdieu studija apie Prancūzijos akademinį lauką leido identifikuoti konkrečias disciplinų pozicijas galios lauke ir tokiu būdu kalbėti apie jų prestižą. Akademinė galia,

pripažinimas ir prestižas, t. y. ko vertas vienas ar kitas mokslininkas, 8-tojo dešimtmečio universitete buvo susietos su to laikmečio socialinio kapitalo bruožais, kurie šiais laikais yra pakitę. Paskutinius du-tris dešimtmečius juos struktūruoja akademinio kapitalizmo įnešti pokyčiai mokslo organizavimo sistemoje, kas pasireiškia ne tik institucijų vidinėje sąrangoje, bet ir mokslininkų praktikose, kurios labiausiai išduoda kintantį mokslinio darbo vertės suvokimą kovoje dėl prestižo. Jeigu tradiciniame modelyje prestižas mokslininkams atitenka už mokslinius nuopelnus ir akademinę veiklą, tai akademinio kapitalizmo kontekste į šį procesą yra įtraukiamas ir ekonominio kapitalo kaupimas, t. y. gebėjimas pritraukti finansavimą (dažniausiai išorinį) savo mokslinei veiklai. Šis sugebėjimas pritraukti finansavimą tyrimams dabar traktuojamas kaip reikšminga mokslininko kompetencijos dalis (Rip, 1994).

Konkursais grįstose finansavimo programose parama gaunama įrodžius savo vertę jau nuveiktais darbais ir planuojamų darbų numanoma nauda. Nuveikti darbai parodomi deklaruojant savo mokslinius nuopelnus ar atradimus, o potenciali nauda įrodoma sėkmingai prisiderinant prie finansavimo priemonių keliamų tikslų. Mokslinė veikla vis dažniau organizuojama ne ilgalaikių institucinių mokslo programų įgyvendinimo principais, bet konkuravimu dėl trumpalaikių ar vidutinės trukmės projekto finansavimo, pritraukiamo iš išorės. Akivaizdu, kad tokia darbų organizavimo sistema perstruktūruoja Bourdieu (1988) aprašytą mokslininko ir akademiko *habitus* ir sudaro terpę rasti *homo oeconomicus*.

Turint omenyje, kad resursų kiekis limituotas, tikslųjų, socialinių ir humanitarinių mokslų viduje iškyla klausimas: „kas mes esame ir ko mes siekiame?“ Kokio pobūdžio tyrimus prioritetizuoti ir kas gi yra tas „reikalingasis“ mokslas? Naujosios viešosios vadybos principas skatina į šį klausimą atsakyti bendradarbiaujant su valstybe ir atliepant tam tikrus visuotinius poreikius. O jeigu pasirenkama savo mokslinę veiklą vykdyti anapus valstybės komunikuojamų poreikių ribų, tuomet savo aktualumą reikia įrodyti arba atsiskaityti konkrečių rezultatų naudingumu. Būtent tai dažniausiai ir tenka daryti tam tikriems humanitariniams ir socialiniams mokslams (labiau pirmiesiems nei pastariesiems) (Ochsner & Bulaitis, 2023). Tokio atskaitingumo reikiamybė formuoja mokslinio darbo praktikas, kurios pasireiškia kaip tam tikros socialinio veiksmo strategijos siekiant pagerinti savo padėtį finansavimo lauke.

Jeigu konkurencingumu grįstos socialinių mokslų kokybės ir vertės vertinimo sistemos formuoja mokslininkų ir akademikų darbinės praktikas, Bourdieu (1992) kvietimas refleksiškai sociologijai vėlgi eilinį kartą tampa aktualus. Sociologijos mokslo paskirtis vis yra sugrąžinama

naujai diskusijai dėl jos prigimties ir paskirties (de Sousa Santos, 2018). Viena vertus tai yra moksliniais metodais žinojimą kuriantis mokslas, lyg ir atliepantis mertoniškąjį nesuinteresuotumą (angl. *disinterestedness*), bet kita vertus, sociologai yra suprantami kaip atstovaujantys visuomenės poreikius, padedantys juos įgyvendinti ir spręsti aktualias problemas. Šie klausimai apie sociologijos mokslo paskirtį toli gražu nėra nauji. Dar 1937 m. amerikiečių sociologas Robertas S. Lyndas įžvalgiai įvardino sociologijos disciplinos veikimą kaip neatsiejamą nuo savo tyrimo objekto (Lynd, 2015 [1937]).

Nepaisant to, kad „mokslas apie visuomenę“ skamba universaliai, net ir sociologinės teorijos remiasi konkrečiais duomenimis, kurie aprašo konkrečias bendruomenes ir kultūras. Iš to kyla prielaida, kad sociologijos srities mokslininkai neišvengiamai savo darbus turi susieti su savo socialine realybe ir tą reflektuoti. Sociologai apie savo paskirtį bei metodinių įrankių taikymo sąlygas diskutuoja iki dabar (Burawoy, 2005; de Sousa Santos, 2018; Mills, 2000 [1959]; Wacquant & Bourdieu, 1992). Tačiau ideologinį ir normatyvinį pobūdį turinčiose diskusijose išlieka esminis klausimas, kas lemia, kokios problemos ar tyrimo klausimai yra aktualūs. Ar tai sprendžia pats sociologas, ar kas kitas?

Sociologai, įkvėpti *Science Technology Studies* ir *Homo Academicus* (Bourdieu, 1988), atsiskleidžia kaip vieni pagrindinių mokslinio darbo refleksijos skatintojų, taip nuolat atverdami savo discipliną kritiniam žvilgsniui į sociologinio žinojimo konstravimo sistemas. Akademinio kapitalizmo sąlygomis veikianti mokslo organizavimo sistema kuria aktualių tyrimų sričių paklausą, kurią mokslininkai, taigi ir sociologai, renkasi vienu ar kitu būdu atliepti. Lietuviškoji socialinių ir humanitarinių mokslų bendruomenė po Nepriklausomybės atgavimo porą dešimtį metų veikė tradicinio mokslo paradigmoje, tačiau ilgainiui turi vis labiau taikytis prie kintančios mokslo finansavimo sistemos, kuri vis labiau gretinama prie NVV principų. Kaip Lietuvos HSM prisitaiko prie tokios pakitusios sistemos?

Vienas pirmųjų Lietuvos sociologinio tyrimo sampratos kaitą pastebėjo ir aprašė sociologas Arūnas Poviliūnas (2009). Tuo metu (ir iki dabar) vyko aktyvus tradicinės ir viešosios sociologijos atstovų ginčas, kurį reprezentavo ir vykstantys pokyčiai Lietuvos sociologijoje. Lietuviškosios sociologijos paradigma tuo metu sparčiai plėtėsi, kuomet teorinė ir analitiškai tradicinė sociologija į savas gretas pradėjo integruoti galimybę tirti ir dalyvauti viešumai reikalingose srityse. Poviliūnas pastebėjo, kad lietuviškoji sociologija pradeda sėkmingai integruoti socialinio darbo, kriminologijos, politologijos ir kt. sričių tyrimus ir prognozavo

tolimesnį tokį lauko plėtimąsi. Lietuvos mokslo tarybos skiriamo projekcinio finansavimo kontekste, lietuviškoji sociologija yra prasiplėtusi panašiai, kaip Poviliūnas ir prognozavo.

Visa tai vyko esminių pertvarkų lietuviškojoje mokslo organizavimo sistemoje metu, kuomet buvo plačiau diegiami konkursinio finansavimo principai, taip išstumiant tikslinio finansavimo modelius. Tai galima pavadinti naujosios viešosios vadybos integravimu Lietuvoje (Vienažindienė ir Sakalas, 2008). Norint gauti finansavimą mokslininkas ar mokslinė institucija turi atsiskaityti ankstesnių veiklų rezultatais, taip įrodant, kad ir toliau gali demonstruoti aukšto mokslinio lygio pasiekimus. Jeigu anksčiau mokslinės institucijos gaudavo stabilų finansavimą vien dėl to, kad užsiima visuomenei aktualiais tyrimais, tai dabar finansavimą gauna pagal tai, kaip kokybiškai tuos tyrimus šių institucijų mokslininkams sekėsi vykdyti. Tai paveikė bazinio finansavimo formulę ir padidino projekcinio finansavimo būdu skirstomų lėšų kiekį, taip projekcinį finansavimą paverčiant vienu iš pagrindinių būdų užsitikrinti galimybę užsiimti moksliniais tyrimais. 2009 m. buvo priimtas naujas Mokslo ir studijų įstatymas, kuriame Lietuvos mokslo taryba buvo įtvirtinta kaip pagrindinė konkursinio finansavimo skirstytoja (Tönismann, 2022).

Naujosios viešosios vadybos kontekste per Lietuvos mokslo tarybos organizuojamus projektų šaukimus yra suformuluojamos paklausių tyrimų temos, taip parodant, kokia sociologija turėtų būti užsiimama. Aktyvios varžytuvės dėl finansavimo ir dabar vyksta ne tik tarp humanitarinių ir socialinių mokslų, bet ir socialinių mokslų viduje. Pati sociologija taip pat ne tik kad konkuruoja su kitomis socialinių mokslų disciplinomis, bet ir savo mokslo viduje tarp konkrečių tyrimų sričių ir tarp temų. Pastebima ir konkurencija tarp taikomosios (tam tikra prasme viešosios) ir tradicinės sociologijos. Tokioje konkurencinėje terpėje pagal gaunamą ir negaunamą finansavimą neišvengiamai steigiasi socialinių ir humanitarinių mokslų disciplinų hierarchija bei formuojasi struktūrinės įtampos, neretai išvirstančios į mokslininkų nepasitenkinimą bei hipotetines spekuliacijas apie konkursinio finansavimo sistemos korumpuotą pobūdį.

NVV stimuliuojama mokslo organizavimo ir konkursinio finansavimo sistema leidžia naujai svarstyti lietuviškų socialinių ir humanitarinių mokslų konkurencingumo problemą: kokia yra socialinių ir humanitarinių mokslų konkursinio finansavimo hierarchija ir kiek šios konkurencijos apraiškos atliepia NVV siūlomą mokslinės vertės sampratą? Koks yra sociologijos disciplinos konkurencingumo potencialas lyginant su kitomis socialinių ir humanitarinių mokslų

disciplinomis? Kurios sociologijai (S005¹) priskiriamos temos ir problematikos yra dažniau finansuojamos ir tokiu būdu prioritetizuojamos, taip gaunant simbolinę pripažinimą?

Šio magistrinio darbo **tikslas** yra nustatyti, kokią poziciją 2017 – 2025 m. laikotarpiu sociologija užėmė humanitarinių ir socialinių mokslų hierarchijoje Lietuvos mokslo tarybos organizuojamo konkursinio finansavimo kontekste ir kokie veiksniai lemia simbolinės galios akumuliaciją. Siekiant šio tikslo pasitelkta socialinių tinklų analizė bei kiekybinė ir kokybinė turinio analizė, kuri pritaikyta Lietuvos mokslo tarybos priemonės „Mokslininkų grupių inicijuoti projektai (MIP)“ paraiškų tyrimui.

Uždaviniai:

- 1) nustatyti bendras humanitarinių ir socialinių MIP gaunamo ir negaunamo finansavimo tendencijas;
- 2) identifikuoti kokių mastu konkursinio finansavimo modelis veikia HSM institucinį bendradarbiavimą bei kaip tai lemia finansavimo sėkmingumą;
- 3) aprašyti humanitarinių ir socialinių mokslų konkurencingumo lauką;
- 4) aprašyti kaip sociologinių projektų paraiškose yra argumentuojama projekto vertė vidinės konkurencijos kontekste;
- 5) įvertinti mokslo vertės sampratos kaitą ir įtampas NVV kontekste.

Darbą sudaro 3 dalys. Pirmajame skyriuje aprašomi mokslo finansavimo sistemos, veikiančios naujosios akademinio kapitalizmo sąlygomis, bruožai. Remiantis Pierro Bourdieu *Homo Academicus* (1988) ir Richardo Müncho *Academic Capitalism* (2014) studijomis įvertinamas naujosios viešosios vadybos poveikis konkursinio finansavimo sistemoms. Apžvelgiamos Baltijos šalių mokslo finansavimo reformos ir aprašoma, kaip naujosios viešosios vadybos principai buvo integruoti Lietuvos mokslo finansavimo sistemoje.

Antrajame skyriuje pristatoma empirinio tyrimo metodika. Argumentuojamas pasirinktas 2017 – 2025 m. tiriamasis laikotarpis, ir pristatomi pasitelkti socialinių tinklų analizės ir turinio analizės metodai bei kokie rodikliai buvo skaičiuojami.

Trečiajame skyriuje pristatomi tyrimo rezultatai, tarpinstitucinio ir tarpdisciplininio bendradarbiavimo MIP paraiškų teikimo strategijų aprašymai padalinti į atskirus poskyrius.

¹ Pagal LT Mokslo sričių ir krypčių klasifikatorių sociologija yra žymima šiuo kodu. <http://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-politika/18-mokslo-ir-studiju-klasifikacija/mokslo-sriciu-ir-krypciu-klasifikacija/>

Pirmiausia apžvelgiamas visas HSM konkursinio finansavimo laukas, o vėliau dėmesys siaurinamas į sociologinių projektų temas ir mokslinės bei politinės vertės argumentavimo strategijas projektų paraiškose.

Darbas užbaigiamas diskusija apie konkurencinę įtampą tarp sociologų taikomų pažintinių ir taikomųjų tyrimų prieigų siekiant pritraukti finansavimą.

1. Kaip akademinis kapitalizmas transformuoja mokslo finansavimo sistemą?

Norint suprasti, kaip akademinis kapitalizmas transformuoja mokslo finansavimo sistemą pirmiausiai svarbu atsakyti į klausimą: koku būdu galima geriausiai įvertinti mokslininko nuveiktus darbus? 5-tojo dešimtmečio pabaigoje ir 6-tojo dešimtmečio pradžioje buvo vis dažniau pradėtas akcentuoti citavimas, kaip pagrindinis mokslinio darbo vertės atpažinimo indikatorius (Garfield, 1955, 1972). Visgi pokario akademijoje veikia ir kiti kriterijai, kurie yra svarbūs mokslinio akademinio prestižo radimuisi. Taigi, mokslininką galima cituoti, pritarti jo mintims bei atradimams, teikti akademinis kredencialus ir dar visaip kaip kitaip jo ar jos darbus pripažinti vertingais. Tai yra tokie tam tikri simboliniai apdovanojimai išvirstantys į akademinį prestižą.

Apie visa tai Pierras Bourdieu (1988) savo knygoje *Homo Academicus* rašė itin išsamiai. Universitetų vidinė struktūra ir tarpinstituciniai santykiai veikia galios lauke, t.y. tarp mokslininkų ir fakultetų vyksta nuolatinės varžytuvės dėl galios, kurios išraiška tampa įvairūs individualių arba institucinių pasiekimų simboliai (Bourdieu, 1988). Tam, kad simboliai išvirstų į galią pirmiausia reikia sukaupti kažkiek simbolinio kapitalo, pvz. apsiginti daktaro disertaciją arba kaip institucijai turėti daugiausiai studentų lyginant su kitomis institucijomis, arba gauti tarptautinį pripažinimą studijų vertinime. Tačiau nors tai yra būtina sąlyga įgyti galios akademiniam lauke, visgi tai dar nėra tam pakankama sąlyga. Disertaciją apsigynęs mokslų daktaras negali (dažniausiai) iš karto pretenduoti į profesoriaus arba fakulteto dekaną poziciją, lygiai taip pat kaip daugiausiai studentų turintis universitetas dar nebūtinai gaus prestižiškiausių studijų apdovanojimą.

Simbolinis kapitalas gali būti detalizuojamas per dvi atskiras jo rūšis – intelektualinį kapitalą ir akademinį kapitalą. Intelektualinis kapitalas yra mokslininko mokslinės produkcijos (pageidautina teigiamas) įvertinimas: apginta disertacija, cituojami ir teigiamai recenzuoti straipsniai bei monografijos, visokie pasisakymai moksliniais klausimais spaudoje, televizijoje ir pan.² Akademinis kapitalas yra tam tikra kredencialų visuma – mokslininko titulai, nurodantys į jo/s poziciją savo akademiniam lauke (universitete, fakultete ir pan.) (Bourdieu, 1988). Šie kapitalai gali sudaryti skirtingas tarpusavio kombinacijas, išvirstančias į skirtingas galios formas. Specifinę kombinaciją įkūnija specifinis individas, kuri/s tos kombinacijos dėka gali disponuoti

² Visi šie dalykai Lietuvos mokslo tarybos palyginamajame ekspertiniame mokslo veiklos vertinime yra traktuojami kaip duomenys siekiant nustatyti institucijos mokslo potencialą: <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-kokybe/mokslo-meno-vertinimas/palyginamasis-ekspertinis-mokslo-veiklos-vertinimas/>

tam tikra galia³. Svarbu ir tai, kad simbolinis kapitalas akademinio prestižo pavidalu gali būti konvertuotas į ekonominį kapitalą. Akademiniam kapitalizme tokia cikliška kapitalų konversija vyksta nuolat siekiant maksimizuoti finansinius išteklius moksliniams interesams gyvendinti.

Pierras Bourdieu *Homo Academicus* rašė kaip pagal simbolinį kapitalą akademiniame lauke steigiasi galios pozicijos. Galvojant apie šiuolaikinę akademiją kyla klausimas kokius pokyčius patiria mokslo produkcija užsiimančios institucijos, kuomet laimėjimai kovos dėl ekonominio kapitalo lauke yra konvertuojami į prestižą ir atvirkščiai. Ką apie mokslininko ir institucijos prestižą rodo tematikos tų mokslinių tyrimų, kurie gavo finansavimą ir kurie negavo? Ar nefinansuojamas mokslas yra galios kovų rezultatas?

Po beveik trisdešimties metų vokiečių sociologo Richardo Müncho (2014) atlikta studija apie šiuolaikinių universitetų galios kovas dėl prestižo aprašo nūdienų mokslininko transformaciją iš *homo academicus* į *homo oeconomicus*. Münchas savo studijoje tiria globalų akademinį lauką remdamasis globaliais akademinio prestižo rodikliais ir pasitelkia Vokietijos akademinį lauką kaip akademinio kapitalizmo sukeliamų pokyčių įvertinimo terpę. Kaip atskaitos taškus naudoja Bourdieu tyrimus apie Prancūzijos mokslinį lauką ir Talcotto Parsonso tyrimus apie Jungtinių Amerikos Valstijų mokslinį lauką. Pats perėjimas iš *homo academicus* į *homo oeconomicus* reiškia, kad jeigu mokslininkas anksčiau veikė pagal Bourdieu aprašytą galios lauką intelektualinio ir akademinio prestižo kontekste, tai šiuolaikinis mokslininkas šiame galios lauke pradeda veikti pagal akademinio kapitalizmo logiką. Viena pagrindinių tokios logikos išraiškų – strateginiai siekiai ir bandymai gauti palankesnes sąlygas finansavimo užsitikrinimui savo moksliniams interesams įgyvendinti (Münch, 2014).

Jeigu Bourdieu interpretuojamame mokslo lauke statuso pozicijas lemia pavienių mokslininkų ir akademikų *habitus*, tai Müncho *Akademiniam kapitalizme* individai subordinoja institucijos struktūrinėms pozicijoms. Šios pozicijos dažnai pasireiškia labiau kaip darbo vietos ar specialybės konkrečioje institucijoje. Vadinasi čia individualios veiklos steigiamas prestižas nepriklauso tik nuo mokslinės veiklos, bet ir sėkmingo pretendavimo į šį statusą vykdomame konkurse. Norint gauti konkretaus mokslo daktaro laipsnį reikia praeiti atranką, nes vietų kiekis

³ Šioje vietoje svarbu patikslinti vartojamą „galios“ sąvoką. Galia čia yra laikomas mokslininko turimos įtakos savo moksliniam laukui plotis. Koks nors, pavyzdžiui, fakulteto dekanas turi tiesioginę galią skirstyti fakulteto biudžetą, suteikti finansavimą vidiniams tyrimams ir keisti ar vystyti studijų programas. Šio magistrinio darbo tyrime „galios“ sąvoka tik tiek ir tebus taikoma, t.y. šiame darbe yra tyrinėjama tai, kas įvyksta po pasitelkimo savo akademinė galia veiksmo, bet ne patį veiksmą apskritai.

limituotas, o profesoriaus statusas taip pat ne tik priklauso nuo mokslinių pasiekimų, bet ir laimėto konkurso pretenduojant į poziciją institucijoje.

Munchas kaip akademinio kapitalizmo esmę įvardina universiteto vaidmens pokytį iš atsakingojo patikėtinio (angl. *trustee*) į paslaugų tiekėją (angl. *service provider*). Šis pokytis iš esmės panaikino perskyrą tarp universiteto ir verslo įmonės (Münch, 2014, p. 49–53). Viešajam sektoriui persiorientuojant prie naujosios viešosios vadybos organizacinio modelio universitetai ir institutai praranda autonomiją pilnai savaip spręsti, kokia mokslinė produkcija yra vertinga. Tiksliau sakant - universitetai tampa daugiau atskaitingi valstybei ir turi įrodyti savo vertę, kuri siejama su valstybine ideologija apie nacionalinio mokslo reikšmę, bei su produktyvumu. O produktyvumo įverčiai, lemia ar ir koks finansavimas bus skirtas, kas anglų kalboje yra vadinama *performance-based research funding*. Produktivumo įverčiai gali būti įvairūs ir ne vienintelis būdas mokslinei vertei matuoti, bet didžioji dalis jų lieka NVV logikos rėmuose (European Commission, 2017). Įsivyravus NVV mokslininkai ir jų atstovaujamos institucijos tampa tiesiogiai priklausomi nuo palaikomų konkurencinių sąlygų, nes tik atliepiant šias sąlygas įmanoma universaliai vertinti pavienių mokslininkų bei institucijų pasiekimus ir jų darbų vertę. Akademinis kapitalizmas per NVV mechanizmus transformuoja akademinio lauko veikimo logiką, skatindamas strateginį elgesį ir projektinio finansavimo kuriamame konkurencijos lauke.

Kas tada diktuoja, kokie yra tie finansavimo kriterijai ir kokios yra tos pagal NVV principus suformuotos konkurencinės sąlygos? Projektinis finansavimas yra toks finansavimas, kuris yra suteikiamas įvertinus projekto paraišką, t.y. įvertinus tai, kas yra žadama projekto metu nuveikti. Vertinimas veikia recenzavimo principu (angl. *peer review*), kuomet kolegos mokslininkai vertina kitų savo kolegų mokslininkų teikiamas paraiškas.

Apie recenzavimą trumpai ir aiškiai rašo Bornmann: „Anksčiau jų [recenzentų] užduotis buvo patikimai atrinkti tai, kas neatitinka tam tikro minimalaus standarto (negatyvi atranka), o šiandien jie turi atrinkti geriausias iš daugelio, dažnai labai gerų, mokslinių tyrimų paraiškų (pozityvi atranka).“ (Bornmann, 2013, p. 3). Recenzavimą galima apibūdinti kaip esantį dviejų tipų: 1) recenzuojamas mokslinis straipsnis su tikslu jį priimti arba atmesti į mokslinį žurnalą; 2) recenzuojama mokslinio projekto paraiška siekiant įvertinti ar projektas vertas gauti finansavimą. Pirmasis tipas yra sena, kaip pats mokslas, praktika, kuria yra siekiama palaikyti tam tikrą mokslinės kokybės standartą. Kaip rašo Bornmann, šią praktiką patys mokslininkai, globalios

mokslininkų apklausos duomenimis, vertina ypač teigiamai (93%) (Bornmann, 2013, p. 2) ir laiko tai pagrindiniu ir svarbiausiu mokslinės produkcijos kontrolieriumi.

Mokslinių projektų paraiškų recenzavimas yra vertinamas mažiau vienareikšmiškai. Roumbanis (2021) rašo, jog toks recenzavimas neišvengiamai remiasi ekspertiniu mokslininkų žinojimu, kas yra kokybiškas ir perspektyvus mokslas. Pats vertinimo aktas priklauso nuo vertinančio mokslininko subjektyvaus paraiškos kokybės vertinimo ir tam tikros akademinio darbo intuicijos. Šią intuiciją autorius vadina „pranašavimu“, kas, anot Roumbanis, paprasčiausiai nėra gera mokslinė praktika. Recenzantai bando nuspėti galimą projekto mokslinę vertę, o tyrėjai, teikiantys paraišką turi duoti pažadus ir „pranašauti“ rezultatus, kuriuos jie gaus. Roumbanis teigia, kad tai prieštarauja vienam iš pagrindinių mokslinio darbo ypatumų – eiti į nežinomą, negalint tiksliai pasakyti, kas bus atrasta.

Roumbanis teigia, kad nepaisant to, jog pačių mokslinių darbų recenzavimas yra teigiama praktika, kurios metu vyksta žinių mainai, mokslinių projektų paraiškų recenzavimas yra žalingas mokslinei produkcijai. Žala pasireiškia mokslininkų laiko švaistymu ir tuo, jog 85-90% paraiškų yra atmetamos, nepaisant to, jog yra kokybiškos. Tai, kad gabūs tyrėjai negauna finansavimo, yra žalingas projektinio finansavimo sistemos skatinamas rezultatas (Roumbanis, 2021).

1.1. Neišsemiama diskusija apie mokslo ir politikos santykį

Šis neigiamas sentimentas mokslinių projektų paraiškų recenzavimui, kurį išsako Roumbanis, viena vertus yra plačiai mokslinės bendruomenės priimta nuostata (Bendiscioli, 2019; Conix ir kt., 2021; Franssen ir kt., 2018; Langfeldt ir kt., 2024), tačiau kita vertus – beveik visur taikoma mokslo finansavimo skyrimo praktika. Galima kelti klausimą: ar visada taip buvo ir kodėl gi taip yra dabar.

Ar visada taip buvo? Ne. Projektinis viešasis finansavimas yra viena iš sudedamųjų dalių sąlyginai naujos, mokslo finansavimo politikos. Norint iliustruoti skirtį tarp to, kaip buvo anksčiau ir kaip yra dabar verta aptarti klasikinį Michaelo Polany straipsnį „The Republic of Science: It's Political and Economic Theory“ (1962). Polany „Mokslo respublika“ yra geras atspirties taškas galvojant apie tai, kaip atrodo mokslinė produkcija dabar ir kaip atrodė anksčiau. Straipsnyje yra pastebimos ir aprašomos pirmosios mokslo priežiūros centralizacijos apraiškos ir išreiškiamas stiprus nepritarimas potencialiai realybei, kuomet mokslininkai praranda mokslinės kokybės vertinimo ir domėjimosi temų savireguliacijos galimybę. Polany stovi ant tam tikro istorinio

slenksčio, prieš pat naujosios viešosios vadybos įsivyravimą, kurio autorius taip pozityviai tikėjosi neįvykstant.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje ir pirmajame taikos dvidešimtmetyje vyko aktyvios mokslininkų diskusijos apie kolektyvistinių politinių idėjų įsivyravimo rizikas visuomenei ir mokslui. Polany atstovauja vėlyvąją šių diskusijų fazę, o vienu iš ankstyvųjų diskutantų gali būti laikomas Friedrichas von Hayekas. 1944 m. Hayeko knyga *Road to Serfdom* yra tiesioginis atsakas planinio valstybės organizavimo šalininkams, iš kurių atskiras dėmesys skiriamas Karlui Mannheimui. Knygoje teigiama, jog planavimu grįsta gerovės valstybė atsisako individualaus mąstymo laisvės ir siekia intelektualinio vienodumo, grįsto tariama visuotine gerove (Hayek, 1944/2002). Hayekas teigia, kad tai, kaip totalitaristiniame režime yra visapusiškai skatinama galvoti ir elgtis režimo labui, tai planinėje gerovės valstybėje, iš esmės, režimą keičia kolektyvinė gerovė. Tokioje visuomenėje taip pat valstybės tikslams yra pajungiamas ir mokslas: „Jeigu mokslas turi tarnauti ne tiesai, bet klasės, bendruomenės ar valstybės interesams, tai vienintelis argumentacijos ir diskusijos uždavinys tėra patvirtinti ir toliau skleisti tuos įsitikinimus, pagal kuriuos rikiuojamas visas bendruomenės gyvenimas“ (Hayek, 1944/2002, p. 104). Nepaisant to, kad Hayekas ir Polany, kaip ekonomistai, yra laikomi skirtingų teorijų atstovais, mokslo politikos klausimais panašumų galima rasti daug.

Polany savo tekste mokslo veikimą savireguliaciniu principu aprašo kaip veiksmingą ir pageidautiną mokslo organizavimo formą. Mokslininkai sprendžia kuo nori domėtis ir valstybės finansavimas tą palaiko. Taip pat mokslininkai sprendžia, kas yra kokybiškas mokslas, kritikuoja tai, kas to neatitinka. Polany teigia, jog nei vienas mokslininkas neturi pilno tiriamos realybės vaizdo ir jo neturi net visi mokslininkai drauge, bet visumoje visgi yra užtikrinami tam tikri standartai, pagal kuriuos yra stengiamasi mokslines idėjas vystyti. Tie standartai gali kisti, juk kinta ir mokslininkų kartos, vertybės bei politinės santvarkos - keičiasi žmogus, keičiasi ir mokslas. Tačiau mokslininkas tol, kol niekas jam neliepia skirti dėmesio vienam, bet ne kitam (išskyrus pradedančiuosius) visada palaikys tam tikrą kokybės ir vidinės kritikos standartą.

Neišvengiamai čia reikia bent pasistengti apsibrėžti kas yra „mokslo kokybė“. Akivaizdu, jog mokslo kokybė yra glaudžiai susijusi su moksliniu darbu ir įgudimu, t.y. mokslininkas, kuris užsiima moksline produkcija tiesiog ima ir supranta, kur yra kokybiškai atliktas mokslas ir kur ne. Siejant tai su Polany mintimis veikiausiai neverta bandyti surasti vieno kokybės recepto. Tai yra gyva, nuolatos iš naujo mokslininkų, vertinančių savo kolegų darbus, pritaikoma sąvoka. Mokslo

kokybė čia lieka kaip tam tikra neišsakoma „nematomos rankos“ (pats Polany skolinasi šį Adamo Smith konceptą) išdava. Kol mokslininkams nėra centralizuotai diktuojama, ką jie turi veikti ir ko ne, tol „nematoma ranka“ yra gaji ir mokslo kokybės atžvilgiu pasiteisina⁴. Tai nereiškia, jog mokslininkų visumą reikia gretinti su savireguliacija, lyg tai būtų koks dėsnius. Čia veikiau yra akcentuojami *mikro* lygmenyje vykstantys pradedančiųjų mokslininkų edukavimo procesai, kurie užtikrina tam tikrą kokybės supratimo vienodumą bendruomenės viduje. O tarp-bendruomeniniai ginčai visumoje išgrynina ir leidžia nusistovėti tai „kokybei“ (Polany, 1962).

Polany atkreipia dėmesį į sovietinės Rusijos mokslininkus, pateikdamas tai kaip centralizuoto mokslo reguliavimo pavyzdį. Valdžia primeta tyrinėjimų sritis ir nuo tokio mokslininkų autonomijos trūkumo kenčia mokslo kokybė. Kalbant Hayeko žodžiais: „Marksizmo-leninizmo gamtos mokslų žurnale“ skelbiami tokie šūktukai: „Mes atstovaujame Partijai matematikoje. Mes giname marksistinės-lenininės teorijos grynumą chirurgijoje“ (1944/2002, p. 103). Beje, tai nereiškia, kad kokybiško mokslo nebuvo, nes kažkokia technologinė pažanga vis tik buvo vykdoma, tačiau Polany tai priskiria mokslininkų, kurie buvo angažuoti savo tyrimų sritims nuopelnams, bet ne pačios mokslo centralizavimo sistemos nuopelnams.

1.2. Konkursinis finansavimas kaip naujosios viešosios vadybos išraiška

Naujoji viešoji vadyba, kurios pirmąsias apraiškas Polany taip kategoriškai peikė, anot Richardo Müncho yra pagrindinis, šiuolaikinio mokslo organizavimą paveikęs akademinio kapitalizmo veiksnys. Naujoji viešoji vadyba yra nuo 1980-ųjų sparčiai pradėjęs plisti institucinio atskaitingumo valstybei vertinimo modelis (Hood, 1995). Visas viešasis sektorius yra pradedamas organizuoti privataus sektoriaus veikimo principais - atskaitingumas valstybei tampa orientuotas į rezultatus. Iki tol vyravęs modelis turėjo didesnę pasitikėjimą ekspertų kompetencijomis – atskaitingumas buvo vertinamas per sklandų procesų vykdymą. Kol institucija savo veiklą vykdo skaidriai ir laikosi standartizuotų nurodymų, tol valstybė priekaištų neturi. NVV perorientuoja viešąjį sektorių nuo atskaitingumo deklaruojant ir demonstruojant procesų vykdymo skaidrumą, prie atskaitingumo demonstruojant konkrečius proceso rezultatus. Tai reiškia, kad jeigu institucijos veikla atitinka keliamus produktyvumo reikalavimus, instituciją galima laikyti vertinga ir produktyvia, naudinga valstybės ir visuomenės labui. NVV pagrindinis principas yra išsikelti

⁴ Beje „nematomos rankos“ konceptas čia veikiausiai taikomas su šiočia tokia ironija.

konkrečius tikslus, t.y. išsikelti konkrečius produktyvumo lūkesčius ir rezultatų pageidavimus, o tada sukurti atskaitingumo sistemą šių lūkesčių siekimo pagrindu (Hood, 1995).

Lietuvoje ryškiausias NVV taikymo pradžios atskaitos taškas yra 2004 m. Vyriausybės patvirtintoje strategijoje, kurią aprašo Vienažindienė ir Sakalas:

ryškus NVV elementų taikymas pastebimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandį patvirtintoje Viešojo administravimo plėtros iki 2010 metų strategijoje. Ypač daug dėmesio skiriama geresniam valdymui (*Better Regulation*); žmogiškųjų išteklių valdymui (*Human Resource Management*); naujovėms teikiant viešąsias paslaugas (*Innovative Public Services*); elektroninei valdžiai (toliau vadinama – e. valdžia) (*e-Government*). Patvirtintoje strategijoje įvardytas Viešojo administravimo sektoriaus strateginis tikslas – sukurti skaidrią, veiksmingą, orientuotą į rezultatus ir tinkamą asmenų aptarnavimą viešojo administravimo sistemą, pagrįstą IT (Vienažindienė ir Sakalas, 2008).

Suprasti NVV yra svarbu todėl, jog šie, iš pirmo žvilgsnio, ekonominiai principai perorientavo mokslo politiką bei mokslinių tyrimų vertinimo modelį. Čia yra turimas omenyje mokslo pasitelkimas strateginiam oportunizmui, kuomet mokslo kaip visuotinio progreso ir mokslo kaip problemų sprendėjo požiūriai stoja į akistatą su nauju – mokslo kaip strateginių naudų šaltinio, požiūriu (Edqvist, 2003). Tai yra toks požiūris, kuriuo vadovaujantis mokslas yra pradedamas laikyti inovacijų gaminimo priemone. Nepaisant to, kad visuotinės svarbos inovacijos moksliniame darbe įvyksta, tai turėtų būti traktuojama kaip šalutinis mokslinio proceso produktas, kurio vertė nėra vienareikšmiška. Inovacijos ir moksliniai atradimai pirmiausia yra bandomi integruoti į esamą mokslinę paradigmą, jau sukaupę žinių katalogą toje srityje, bet nepavykus įtikinamai to padaryti sukelia konfliktą mokslininkų bendruomenėje (Kuhn, 1997). Būtent intelektualinis konfliktas ir yra esminis mokslinio progreso veiksnys. Inovaciją visada lydi nuostaba, o esamų technologijų tobulinimas veikiau yra mokslinės paradigmos siūlomų įrankių įdarbinimas konkrečiai, visuomenei aktualiai produkcijai. Toks vartotojiškas mokslinio darbo suvokimas yra mokslinį inovatyvumą apribojantis ir jo neskatinantis nors ir iš pirmo žvilgsnio į jį orientuotas (Whitley, 2010).

Tokio mokslinių tikslų perorientavimo viena iš pasekmių būtent ir yra naujosios viešosios vadybos atsiradimas ir įvedimo poreikis, dėl ko atsiranda ir projektinis finansavimas. Atitinkamiems tikslams pasiekti turi būti įvesta ir atitinkama tų tikslų siekimo sistema. Apie tai, kaip konkrečiai mokslinė produkcija užsiimančios institucijos turi siekti joms iškeltų reikalavimų yra aprašyta plačiai (Arboledas-Lérida, 2024; Hicks, 2012; Jongbloed & Lepori, 2015; Sörlin,

2007; Whitley & Gläser, 2014). NVV principais grįsta mokslo institucijų atskaitingumo valstybei sistema pasižymi mokslininkų bei mokslo institucijų tarpusavio konkurencingumu ir skatinimu atliepti nacionalinės politikos tikslus. Mokslo finansavime yra konkuruojama dvejais lygmenimis: bazinio finansavimo lygmenyje ir projekcinio finansavimo lygmenyje. Konkurencija dėl didesnio bazinio finansavimo dažniausiai pasireiškia kiekybiškai, t.y. kuo aukštesnius mokslinės produkcijos ir jos įverčių rodiklius mokslininkas demonstruoja, tuo didėja jo/s alga. Pagrindiniai rodikliai, nurodantys mokslininko darbo vertę yra naujų publikacijų skaičius, žurnalų, kuriuose tos publikacijos nugulė, prestižas ir visų mokslininko publikacijų cituojamumas.

Konkrencija projekcinio finansavimo kategorijoje yra grįsta prieš tai aprašytu teikiamų projektų paraiškų vertinimu. Mokslininkai teikia projektų paraiškas vertinimui su lūkesčiu, kad jų norimas nuveikti mokslinis darbas būtų finansuotas. Konkurencingumu grįstos socialinių santykių sistemos pačios kreipia rinktis vienas strategijas, bet ne kitas (Bourdieu, 1983, 1988). Finansavimo režimas taip pat diktuoja konkrečias praktikas, kurioms nusistovėjus randasi tam tikros paraiškų rašymo strategijos. Tai leidžia daryti prielaidą, kad išanalizavus finansavimą gavusių mokslinių projektų paraiškas galima identifikuoti tiek specifines paraiškų teikimo strategijas, tiek palankiau finansuojamas ir nefinansuojamas tyrimų sritis. Šių veiksmų identifikavimas leidžia sudaryti išsamų mokslinio lauko veikėjų finansavimo hierarchijoje vaizdą.

Projekcinio finansavimo specifika gali skirtis tarp skirtingų valstybių. NVV integravimo į mokslo finansavimo politiką rezultatas priklauso nuo to, kokia finansavimo sistema buvo iki tol ir koks yra mokslinių institucijų pasiskirstymas galios lauke (Tönismann, 2022). Tarpnacionaliniai projekcinio finansavimo priemonių skirtumai taip pat yra išsamiai aptarinėjami siekiant suprasti, NVV poveikį priklausomai nuo integravimo ypatumų (Aagaard, 2017; Geuna & Martin, 2003; Lepori, Van den Besselaar, Dinges, Potì, ir kt., 2007). Šiuose tyrimuose atsikartoja įžvalga, kad tokia, pasiekimais grįsta, mokslo finansavimo sistema ilgainiui gali tapti neefektyvi, kuomet kaštai pasiekimų vertinimo sistemai palaikyti tampa didesni nei tokios sistemos nešama nauda. Šie tyrimai buvo atlikti su dingstimi įvertinti NVV poveikį nacionalinėms mokslo finansavimo sistemoms ir su paskatinimu atlikti tolimesnes nacionalinių atvejų studijas siekiant įvertinti alternatyvių finansavimo sistemų galimybes. Jeigu pasiekimais grįstą mokslo finansavimo sistemą priimame kaip neamžiną, tuomet nacionalinių atvejų studijos tampa tiesioginiu būdu geriau suprasti, kaip vertinti potencialius pokyčius ateityje ir sėkmingai pereiti prie naujų sistemų.

Pasiekimais grįstą mokslo sistemą galima paaiškinti per tai, kaip ji veikia socialinių praktikų lygmenyje, t.y. kaip ji formuoja mokslininkų praktikas. Viena vertus, socialinės sistemos yra reprodukuojamos individualiomis praktikomis, bet kita vertus, individualios praktikos dažnai kyla iš socialinio spaudimo adaptuotis (Wacquant & Bourdieu, 1992). Prieš tai cituoti NVV kritikai pastebi, kad mokslininkai šiomis dienomis yra sėkmingai prisitaikę prie pasiekimais grįstos mokslo finansavimo sistemos. Socialinė adaptacija būtent ir atlieka esminį vaidmenį pokyčio iš *homo academicus* į *homo oeconomicus* procese. Apie tai, kaip akademinio kapitalizmo principai neigiamai paveikia kasdienes mokslinio darbo praktikas studijų netrūksta (Becher & Trowler, 2001; Scheff, 1995). Tačiau egzistuoja ir nuosaikesnis, interakcionistinis mokslininko vaidmens NVV sistemoje vertinimas, kurį, pvz., reprezentuoja Johanna Hokka (2024). Hokka analizavo Suomijos mokslininkų pasisakymus apie mokslinį darbą trijuose skirtinguose suomių žurnaluose.

Žurnalai, kuriuos analizavo Hokka veikia kaip vienas pagrindinių kanalų mokslininkams komunikuoti apie savo patirtis ir iššūkius darbo metu (Hokka, 2024). Iš šių žurnalų buvo siekiama išgryninti „meilės“ mokslui rūšis. Tai yra specifiniai įsitraukimo į mokslinį darbą pobūdžiai, kurie klesti skirtingose santvarkose ir, iš esmės, žymi skirtingas mokslininkų motyvacijas užsiimti savo darbais. Neoliberalaus universiteto kontekste tam tikros mokslininkų grupės gali užsiimti intensyvia moksline produkcija, save realizuoti ir garantuoti sau stabilų finansavimą. Tačiau kitos grupės kaip tik jaučia didesnę spaudimą publikuoti tai, ko nenori ir kūrybinę stoką, kurios finansavimo sistema neskatina. Hokkos tikslas tyrime buvo suprasti, ką mokslininkai neoliberaliajame universitete įvardina kaip darbinius iššūkius ir ką įvardija kaip privalumus.

Kaip vieną iš „meilės“ mokslui grupių Hokka išskyrė „strateginę meilę“. Šiai grupei priklauso tie mokslininkai, kurie džiaugiasi išaugusiais produktyvumo ir tyrimų pritaikomumo būtinybės standartais. Štai viena jos tyrime pateiktų citatų: „Mokslininkai turi pažvelgti į save. Galbūt žmonės tiesiog priprato prie situacijos, kurioje valstybė duoda pinigų, o mokslininkai tyrinėja. Dabar teisę užsiimti mokslu reikia užsidirbti nauju būdu – ir tai turi būti daroma kiekvieną dieną.“ (Hokka, 2024, p. 7). Nors prie NVV mokslinės produkcijos modelio mokslininkai yra sėkmingai prisitaikę, vertinimo galima aptikti, vėlgi, įvairaus. Hokka, atrodo, stengiasi akcentuoti, jog mokslinės institucijos vis dar yra tos vietos, kur dirba talentingi ir įsitraukę žmonės. Nepaisant to, jog esama konkurencingumo, mokslininkai vis tiek džiaugiasi savo darbais ir mato tokios santvarkos naudą savo kasdieniame darbe. Tai rodo, kad pasiekimais grįsta sistema veikia ne tik

kaip išorinis reguliavimo mechanizmas, bet ir kaip per praktikas internalizuojama darbinė logika, kuri gali būti tiek kritiškai reflektuojama, tiek integruojama į darbinę sąmonę.

1.3. Naujosios viešosios vadybos implikacijos Lietuvos sociologams

Lietuvos mokslo sistemos aprašymai apie akademinio kapitalizmo įtaką mokslo finansavimo ir organizavimo sistemai aptinkami tik oficialiose Europos Sąjungos tyrimų apie efektyvumo rodiklių integravimo sėkmę ataskaitose. 2017 m. ataskaitoje „Analysis of national public research funding (PREF)“ yra lyginami efektyvumo rodiklių integravimo pokyčiai 2000-2014 m. laikotarpiu Europos Sąjungos valstybėse (Reale, 2017). Apie Lietuvą iš šios ataskaitos sužinome tiek, kad 2014 m. buvo pastebimas valstybinių institucijų viduje atliekamų tyrimų mažėjimas ir atitinkamai atliekamų tyrimų daugėjimas mokslinėse institucijose. Tai reiškia, kad ministerijos, savivaldybės ar tokios institucijos kaip Valstybinė duomenų agentūra ar Registrų centras pačios savo viduje pradėjo vykdyti mažiau tyrimų. O šioms institucijoms aktualiems tyrimams pradėta įdarbinti daugiau institutų ar universitetų. Konkurencingumu ir efektyvumu formule skiriamas finansavimas institucijoms 2014 m. Lietuvoje sudarė 60% viso institucijoms skiriamo finansavimo iš valstybės. Kaip paaiškinti NVV principais grįsto finansavimo instrumento plitimą ir tokiomis sąlygomis vykdomų tyrimų daugėjimą mokslinėse įstaigose?

Užsienio tyrimuose, kuriuose yra analizuojama NVV įtaka finansavimo sistemoms Lietuva visai neminima, bet patenka į „Rytų Europos“ kategoriją, kuri yra aptariama labiau regioninio konteksto tendencijomis (Heinecke, 2017; Lepori, 2011; Lepori ir kt., 2009; Lepori, Van den Besselaar, Dinges, Poti, ir kt., 2007; Lepori, Van den Besselaar, Dinges, van der Meulen, ir kt., 2007). Šiuose tyrimuose Rytų Europos NVV apraiškos yra aiškinamos posovietiško kontekste, kuomet yra akcentuojamas mokslininkų integravimosi į naują mokslo finansavimo sistemą sudėtingumas dėl institucinio paveldo. Taip pat tyrimuose teigiama, kad NVV integravimo rezultatai kiekvienoje valstybėje gali skirtis pagal institucinio paveldo ypatumus, taip padidinant pavienių nacionalinių atvejų mokslo finansavimo sistemų tyrimų poreikį. Taigi, NVV principai skirtingai veikia skirtingas organizacines aplinkas turėjusiose nacionalinėse mokslo organizavimo sistemose.

Estų sociologės Teelės Tõnismann disertacija „Mokslinių tyrimų finansavimo reformos Baltijos šalyse“ (angl. *Research funding reforms in the Baltic states*) leidžia įvertinti skirtumus Baltijos šalyse. Tõnismann studija pasirodė 2022 m. ir yra pirmasis išsamus palyginamasis mokslo finansavimo sistemų Baltijos šalyse tyrimas. Lietuvoje tokios palyginamosios sociologinės

studijos dar nebuvo atlikta. Bendrai Lietuvoje mokslo finansavimo sistemos tyrinėjimais užsiėmė vadybos, edukologijos ir ekonomikos disciplinų mokslininkai (Antanavičius ir kt., 2000; Čekanavičius, 2008; Deineraitė, 2010; Galinienė, 2005; Lankelis ir kt., 2025; Lukoševičius, 2006; Tamašauskienė, 2004; Zelvy, 2022), bet ne sociologai. Latvija (Arhipova, 2013; Kristapsons & Tjunina, 1995; Muizniece, 2021) ir Estija (Masso & Ukrainski, 2009; Nedeva & Georghiou, 2003; Teadusagentuur, 2019) taip pat turi panašių nesociologinių tyrimų. Tõnismann disertacija padidina tokių sociologinių tyrimų poreikį Lietuvoje.

Tõnismann pagrindinę savo disertacijos tezę įvardina šitaip:

mokslo finansavimo politikos sąranga, kurią matome šiandien, yra nuolatinių kovų nacionalinio mokslo srityse tarp įvairių veikėjų grupių, kurios naudoja įvairius užsienio pavyzdžius, siekdamos primesti savo politikos plėtros viziją, rezultatas. Todėl internacionalizacija taip pat yra svarbus reiškinys, kuris yra susijęs su įvairiomis disciplinomis, kuriose socialiniai ir humanitariniai mokslai yra mažiau dominuojanti mokslo sritis, lyginant su dominuojančiais gamtos ir tiksliaisiais mokslais.

Tai galima suprasti per endogeninį reformų trajektorijų tyrimą (2022, p. 32–33).

Tõnismann tyrimas yra Lietuvos, Latvijos ir Estijos pokomunistinių mokslo finansavimo reformų palyginimas (iki 2019 m.) Tyrimu buvo siekiama įvertinti kiek pačioms reformoms, po įstojimo į Europos sąjungą, įtakos turėjo užsienio pavyzdžiai lyginant su paveldėta vietos mokslo organizavimo sistema ir galios santykių struktūra po sovietmečio. Pačių reformų poveikis mokslininkams buvo nagrinėjamas analizuojant visų trijų valstybių socialinių ir humanitarinių mokslų bendruomenių patirtis.

Pirmiausia studijoje buvo lyginamos Baltijos šalių sovietinės mokslo finansavimo sistemos, o vėliau lyginami pirmųjų reformų įvedimo ypatumai. Nors Latvijoje ir Estijoje pinigų paskirstymo atsakomybė po Nepriklausomybės atkūrimo atiteko naujai suformuotoms mokslo taryboms, Lietuvoje ši atsakomybė pirmiausia atiteko Lietuvos respublikos Seimui. Tai priklausė nuo skirtingo mokslo administravimo elito pasiskirstymo valstybinėse institucijose, kas lėmė Lietuvos išskirtinumą Seimo atveju. Seimo komitetas, atsakingas už švietimą, mokslą ir kultūrą, po Nepriklausomybės atkūrimo buvo sudarytas iš buvusių komunistų partijos narių, jų tarpe buvo ir buvęs mokslų akademijos prezidentas. Kadangi šie asmenys išlaikė turimas akademinės galios pozicijas, kas ir lėmė finansavimo skirstymo atsakomybės atitekimą Seimui.

Tõnismann vieną iš savo išvadų įvardina taip: „socialinių mokslų poziciją nacionalinio mokslo finansavimo hierarchijoje lėmė naujosios viešosios vadybos įkvėptos mokslo finansavimo politikos sėkmingumas“ (2022, p. 245). Vadinasi čia yra akcentuojama būtent NVV svarba, kaip

naujo mokslo organizavimo modelio visose Baltijos šalyse pagrindas. Tõnismann teigia, kad mokslo finansavimo politikos perorientavimas prie NVV siūlomo konkurencinio ir pasiekimais grįsto modelio Baltijos šalyse buvo nevienodas. Tai lėmė skirtingas visų trijų valstybių socialinių ir humanitarinių mokslų bendruomenių pozicijas finansavimo lauke lyginant su kitomis disciplinomis.

Lietuvos sociologai, lyginant su Latvija ir Estija, buvo vieninteliai, kurie laimėjo iš NVV (pradžia 2009 m.) pritaikymo mokslo finansavimo organizavime. Pirmiausia, skirtingai nei Estijoje ir Latvijoje, Lietuvoje HSM finansavimo kriterijai buvo priderinti ne prie tikslųjų ir gamtos mokslų kriterijų, bet prie vidurio Europoje nusistovėjusių socialinių ir humanitarinių mokslų vertinimo kriterijų. Kalbant apie projektinio finansavimo priemonę, Lietuvoje teikiamų paraiškų vertinimas tapo ekspertinis ir skirtingai nei tiksluosiuose moksluose – nesusietas su *Web of Science* bibliometriniais duomenimis apie projekto vykdytojus. Taip pat Lietuvoje HSM projektų paraiškų vertinime nėra būtinas tarptautinis įsikišimas, t.y. užsienio ekspertų kvietimas vertinti paraiškas nėra privalomas. Tai buvo tiesioginis socialinių ir humanitarinių mokslų bendruomenės pasipriešinimo siūlomų vertinimo kriterijų griežtumui rezultatas. Tõnismann teigia, kad sociologija Lietuvoje tapo viena didžiausių projektų gavėjų socialinių mokslų srityje, aplenkdama ir ekonomikos mokslą. Naujieji projektų vertinimo kriterijai, kurie skatino daugiau publikuoti recenzuojamuose žurnaluose, galėjo būti, palyginus, nesunkiai įgyvendinami jau esamomis sociologų praktikomis. Esami publikavimo kiekiai sutapo su reikalaujamais, o taip pat jau buvo ir Lietuviškų žurnalų, indeksuojamų *Web of Science* ir *Scopus*.

Vėliau Tõnismann dalinasi tyrimo įžvalgomis apie tai, kaip aptartos pokomunistinės Baltijos šalių mokslo finansavimo politikos reformos, kurios pagrinde yra susijusios su NVV integravimu, padarė įtaką sociologų mokslinio darbo praktikoms. Autorė ginčija dažnai girdimą teiginį, kad kapitalistinio naujosios viešosios vadybos modelio, kildinamo iš vakarų, integravimas į mokslo organizavimą buvo vienintelis veiksnys, daręs įtaką mokslininkų praktikoms. Anot Tõnismann, NVV įtraukimas nors ir sudarė tam tikrus praktikų pokyčio rėmus, pats rezultatas, kokios realios praktikos susiformavo, nebuvo visose Baltijos šalyse vienodas. Tą nevienodumą lėmė jau iki reformų egzistavusios sociologų institucijų mokslo organizavimo sistemos ir nusistovėjusios mokslinio darbo praktikos.

Tõnismann pabrėžia globaliai vykusią sociologijos mokslo pokyčių svarbą. Pagrindinis autorės išskirtas pokytis yra šis: sociologijos kaip disciplinos mokslinės produkcijos

persiorientavimas tarptautiškumo link ir dėl to išaugantis publikacijų skaičius anglų kalbą. Šis poslinkis lėmė Lietuvos mokslininkų stažuočių užsienyje pagausėjimą ir tokiu būdu perėmimą į aukštą produktyvumą orientuotų mokslinio darbo standartų. Tai buvo pagrindinis tarptautiškumą lemiantis veiksnys. Dėl to, pasirodžius NVV reformoms Lietuvos sociologų bendruomenė prisitaikė sėkmingai.

Visose trijose Baltijos šalyse išryškėjo specifinės NVV įsteigtų produktyvumo rodiklių atitikimo praktikos. Tõnismann vertinimu: „Siekdami „užpildyti savo publikacijų kvotą“, Latvijos mokslininkai linkę publikuoti WoS (*Web of Science*) konferencijų medžiagą, lietuviai savo publikacijas perkelia į nacionalinius žurnalus, kurie yra indeksuojami tarptautinėse duomenų bazėse, o estai publikuoja tarptautiniuose žurnaluose, neatsižvelgdami į šių leidinių kokybę“ (2022, p. 341)⁵.

Tõnismann pateikia įdomią interpretaciją apie projektinio sociologijos finansavimo Lietuvoje steigimą ir organizavimo pradžią. Anot Tõnismann, sužinome tai, bandant įvesti NVV projektinio finansavimo reformas Lietuvoje buvo sulaukta stipraus pasipriešinimo iš akademinio elito. Visgi studijoje trūksta konkrečių įvardijimų, kas sudarė tą „akademinį elitą“ ir kiek ten buvo sociologų bei kas sudarė komitetus, kuriuose buvo priimami sprendimai kaip formuoti projektinio finansavimo formulę socialiniams mokslams. Empirinio konteksto trūkumas, atrodo, nevisai leidžia taip stipriai teigti apie sociologų akademinę galią aptariamam laikotarpiui.

Anot Tõnismann, tai, kad Lietuvos sociologai buvo susisaistę su jau tuo metu stipriai susiformavusia filosofijos tradicija, lėmė projektinių paraiškų vertinimo modelio atsietumą nuo tikslųjų mokslų modelio. Sociologija Lietuvoje išsikovojo daugiau autonomijos mokslo vertinimo sistemos kūrimo ir, priešingai nei Estijoje, finansuojami projektai tapo mažiau siejami su politikos veiksmingumo ir įgyvendinimo tyrimais. Tai reiškia, kad Lietuvos sociologai galėjo naudotis projektinio finansavimo priemone būtent į grynąjį mokslą orientuotiems projektams įgyvendinti.

Tõnismann teigia, kad Lietuvos atveju sociologijos disciplinos autonomijai finansavimo hierarchijoje stipriai daro įtakos tai, kad pačios sociologinių projektų paraiškų vertinimo komisijos nariai būna patys vietos sociologai. Tõnismann Lietuvos sociologus nupasakoja kaip sėkmingai pasinaudojusius NVV reformomis padidinti savo tyrimų finansuojamą pilnai nesitaikant prie

⁵Šiuos išvardintus publikavimo bruožus, galima matyti ir tarp šio skyriaus pradžioje cituojamų Lietuvos ir Latvijos publikacijų. Nurodytos lietuvių publikacijos pagrinde yra lietuviškuose žurnaluose, išskyrus Rimanto Želvio (2022) publikaciją *Springer Nature* žurnale. Viena iš trijų cituojamų latvių publikacijų (Arhipova, 2013) yra vykusios konferencijos turinio publikacija.

įprastai griežtų produktyvumo rodiklių. Savo tyrime Tönismann bendrais bruožais nupasakoja sociologijos disciplinos Lietuvoje finansavimo pokyčius nuo Lietuvos Nepriklausomybės. Lietuvos sociologai yra aptariami kaip turintys kritinę nuostatą NVV reformų atžvilgiu.

Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) vaidmuo projektinio finansavimo įgyvendinime yra esminis. LMT yra pagrindinė valstybinė institucija, turinti galią skelbti mokslinių projektų paraiškų teikimo šaukimus ir spręsti, kurie projektai finansavimą gaus ir kurie ne. Nepriklausomoje Lietuvoje niekada nebuvo tokios mokslo tarybos kaip aprašė Polany prieš tai aptartame „Mokslo respublikos“ straipsnyje.

Po Nepriklausomybės atkūrimo LMT buvo įkurta 1991 m. pirmiausia su tikslu pertvarkyti mokslo politiką ir pradėti pasirengimą stojimui į Europos Sąjungą. Iki 2003 m. LMT dar buvo galima laikyti mokslo savivaldos institucija, tačiau nuo 2003 m. LMT yra paverčiama valstybine institucija ir veikia kaip tarpininkė tarp mokslininkų ir valstybės. Vadinasi nuo 2003 m. LMT veikimas pereina nuo Polany mokslinės savivaldos (1962) prie naujai permąstytos Ripp mokslo tarybos, kaip mokslo ir valstybės tarpininkės vaidmens. Šis vaidmuo apima (ar bent jau turėtų apimti) mokslininkų mokslinių interesų atstovavimą valstybei ir valstybės skiriamų finansų paskirstymą atitinkamai tų interesų patenkinimui.

Rip (1994), apibendrindamas reikšmingus mokslo technologijų studijų (angl. *Science Technology Studies*) srities tyrimus, aprašo po NVV integravimo JAV, Europoje ir Australijoje įvykusį mokslo tarybų institucinio veikimo logikos pokytį. Mokslo tarybų reikšmė ir funkcija mokslo finansavime, anot Rip, tapo mokslininkų perprasta ir integruota į mokslininkų akademinio prestižo suvokimą ir skyrimą. Kitaip tariant, mokslo tarybose pradeda dirbti ne tiek politikai, kiek akademikai, kuomet tiek darbas mokslo taryboje, tiek gaunamas finansinis pripažinimas iš mokslo tarybos veikia kaip simbolinio kapitalo konvertavimas į prestižą.

Šis veikimo logikos pokytis Vakarų Europoje ir JAV vyko per penkias ar šešias dešimtis metų, o Lietuvoje iki 2003 m. LMT vaidmuo pirmiausia buvo glaudžiai siejamas su mokslo įgyvendinimo Lietuvoje pamatinių principų sukūrimu. Stojimas į ES jau reikalavo konkurencingumu grįstos mokslo finansavimo sistemos užuomazgų (Lankelis ir kt., 2025). Todėl 2004 m. Lietuvoje jau kelis metus buvo vykdomi pirmieji šaukimai mokslinių projektų paraiškoms teikti. Įstojus į ES atsirado galimybė gauti europinių lėšų ir jų pagrindu galutinai įtvirtinti konkurencingumu grįstą mokslo organizavimo sistemą.

LMT vaidmuo finansavimo skirstyme nuo 2004 m. pradėjo reikšmingai keistis perimant vis daugiau finansavimo skirstymo galios iš Seimo. 2009 m. buvo priimtas naujas Mokslo ir studijų įstatymas, kuriame LMT buvo įtvirtinta kaip pagrindinė konkursinio finansavimo skirstytoja. Procesas, kurio metu mokslininkai internalizuoja mokslo tarybos veikimo logiką (Rip, 1994) Lietuvoje įvyksta kažkur tarp 2004 ir 2009 m. Mokslininkų darbas LMT institucijoje ir finansavimas, gaunamas per LMT organizuojamus projektų šaukimus tampa vienu iš būdų gauti akademinio bei intelektualinio prestižo. Remiantis Rip (1994), mokslo tarybos gali funkcionuoti tiek kaip valstybės strateginės politikos instrumentas, tiek kaip disciplinos puoselėjimo instrumentas. Tönismann (2022) analizė rodo, kad Lietuvoje po 2004–2009 m. sociologai lyg ir įgyvendino nemažai projektų, skirtų būtent disciplinos puoselėjimui.

Lankelio ir kt. (2025) tyrimas patvirtina, kad tuo laikotarpiu buvo teisiškai įtvirtinta pasiekimais grįsta ir projektiniu finansavimu paremta sistema. Vadinasi LMT galima suprasti kaip instituciją, kurioje NVV veikimo logika susiduria disciplinos autonomija (Lyall ir kt., 2013). Viena vertus, mokslo tarybos institucijos tiek Lietuvoje, tiek Vakarų Europoje buvo įsteigtos kaip mokslo atskaitingumo valstybei kontrolieriai. Tačiau posovietinis Lietuvos ir kitų Rytų Europos valstybių kontekstas atskaitingumo taisyklių pobūdį kreipia nuo standartinės vakarietiškos NVV. Tai, kaip LMT skirsto finansavimą projektams gali suteikti supratimą apie tai, kaip vietos mokslininkai yra, viena vertus prie NVV logikos prisitaikę ir kita vertus, kaip tie patys mokslininkai išnaudoja finansavimo priemones savo disciplinoms ir moksliniams interesams puoselėti.

Lietuvos mokslo taryba konkursinį finansavimą tyrimų projektams skirsto trimis priemonėmis: valstybės užsakymai, mokslininkų inicijuoti projektai, tarptautinės ir tarpvalstybinės programos bei iniciatyvos. Taip pat LMT skirsto konkursinį finansavimą įvairioms mokslinės karjeros, mokslinio mobilumo, mokslinės sklaidos ir mokslinių infrastruktūrų paramoms. Per 2020 – 2022 m. laikotarpį šiomis priemonėmis LMT skirstomų lėšų dydis išaugo maždaug 9,5 mln. Eur (nuo 18,1 mln. Eur iki 27,6 mln. Eur.). O 2023 m. biudžetas išaugo dar maždaug 14,8 mln. Eur. ir toliau didėjo iki 2025 m. Vadinasi LMT konkursinio finansavimo reikšmė mokslo organizavime didėja, kas lemia ir kylantį konkuruojančių projektų skaičių⁶. Taigi, mokslinės disciplinos ir institucijos konkuruoja tarpusavyje mokslininkams teikiant projektų paraiškas gauti finansavimą

⁶ Informacija pateikta remiantis Lietuvos mokslo tarybos metinėmis veiklos ataskaitomis:

1) <https://lmt.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/veiklos-ataskaitos/> [prieiga: 2026-05-14];

2) <https://lmt.lrv.lt/lt/lietuvos-mokslo-tarybos-veiklos-ataskaitu-archyvas/> [prieiga: 2026-05-14].

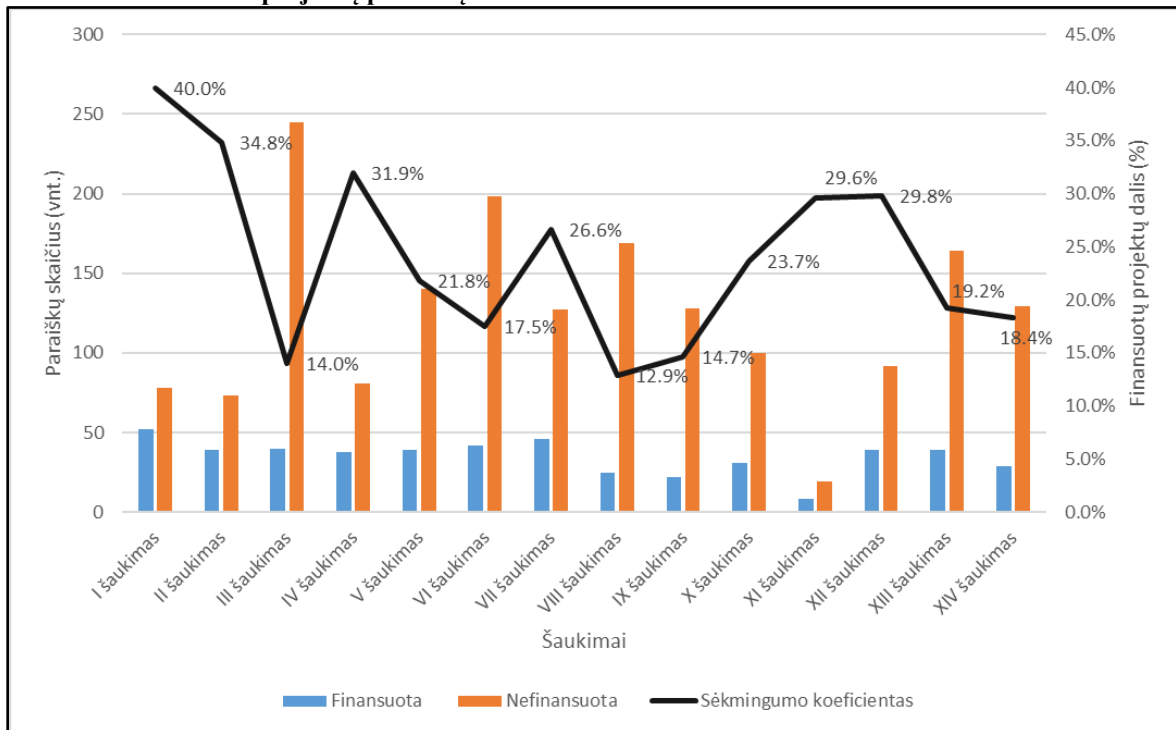
šiomis priemonėmis. Lietuvos valstybė per Lietuvos mokslo tarybos organizuojamą konkursinį finansavimą legitimuoja (arba marginalizuoja) tyrimus ir tam tikras jų kryptis. Kaip tada tai pasireiškia sociologijoje, kuomet varžytuvės vyksta ne tik dėl idėjų ir tematikų, bet ir tarp institucijų, kurios yra suinteresuotos didesniu laimėjimu akademinio kapitalizmo sąlygomis?

2. Tyrimo metodika

Taigi čia galima vėl prisiminti šio tyrimo klausimą: kokią poziciją 2017 – 2025 m. laikotarpiu, humanitarinių ir socialinių mokslų projektinio Lietuvos mokslo tarybos finansavimo hierarchijoje užėmė sociologija. Empirinio tyrimo uždaviniai, padėsiantys atsakyti į klausimą yra šie: 1) įvertinti humanitarinių ir socialinių mokslų konkurencingumą ir jų pozicijas konkursinio Lietuvos mokslo tarybos finansavimo lauke; 2) nustatyti kokia yra sociologijos (S005) pozicija šiame finansavimo lauke; 3) identifikuoti kurios sociologijai priskiriamos tematikos bei problematikos yra finansuojamos ir kurios nefinansuojamos.

Laikotarpis. 2017 – 2025 m. galima laikyti NVV principų nusistovėjimo laikotarpiu konkursiniame mokslo finansavime Lietuvoje. Šio finansavimo principai jau gerai pažįstami mokslo institucijoms, žymiai daugiau mokslininkų grupių ir institucijų teikia paraiškas. NVV pradžia gali būti laikoma maždaug 2008 – 2009 m. laikotarpis, kada vyko pirmosios šių principų artikuliacijos ir kreipimai į viešąjį sektorių (Vienažindienė ir Sakalas, 2008). O 2009 m. pasirodžius naujai Mokslo ir studijų įstatymo redakcijai padaugėja LMT konkursinio finansavimo iniciatyvų.

Paveikslas nr. 1. HSM projektų paraiškų finansavimo dinamika 2010–2025 m.

Siekiant ištirti, kaip šie NVV integracijos procesai paveikė mokslininkų projektų paraiškų teikimo ir finansavimo praktikas, pasirinkta finansavimo lauką tirti po dešimtmečio, laikant tai pakankamu kiekiu laiko naujai sistemai įsitvirtinti. Pav. 1 galima matyti, kad po VII šaukimo (2017 m.) finansuojamų projektų dalis pradeda stabiliai augti kas metus iki Covid-19 pandemijos. O iki tol finansuotų projektų dalis buvo itin nepastovi. Taigi, tiriamojo laikotarpio pradžia nuspręsta laikyti 2017 m.

Duomenys. LMT pateikiami duomenys apie 2017 – 2025 m. MIP paraiškas finansavimui gauti: laimėjusių bei pralaimėjusių projektų skaičiai ir jų dinamika bei pačių paraiškų anotacijos. Verta paminėti, jog mokslininkų inicijuoti projektai nėra vienintelė LMT mokslinių projektų finansavimo priemonė. MIP yra laisvi tyrimai, kur patys mokslininkai sprendžia savo tyrimų kryptį, kuri labiau argumentuojama atsižvelgiant į jų disciplinų ribose aktualią problematiką. Kitose labiau tikslinėse priemonėse, užsakymas yra žymiai konkretesnis, kur mokslininkai dažniau yra prisiderinantys ir turi laviruoti tarp savų mokslinių interesų ir visuomenės užsakymų. Tuo tarpu MIP pasireiškia didesnė pačių mokslininkų simbolinė galia ir iniciatyva. Siekiant ištirti NVV pagrindu sukurtą finansavimo sistemą MIP projektai yra tam palankūs, nes konkurencija čia pasireiškia itin didelė. Iš viso tiriamuoju laikotarpiu varžytuvėse dėl finansavimo dalyvavo 1167 projektai, o finansavimą gavo tik kas penktas (20,47%).

Kiekybiniai šių projektų duomenys buvo paimti iš LMT interneto svetainės: <https://spektras.lmt.lt/> [prieiga: 2026-04-05] ir MIP programos puslapio⁷. Kiekybiniai duomenys buvo analizuojami šiais pagrindiniais kintamaisiais: projekto paraiškos numeris, projekto vadovo/-ės vardas ir pavardė, projekto pavadinimas, projekto pradžios ir pabaigos metai, projekto raktažodžiai, projektą vykdanči institucija, projekte dalyvaujančios institucijos, pagrindinė projektą vykdanči mokslinė disciplina ir susijusi mokslinė disciplina. Projekto vadovo/-ės lyties ir finansavimo statuso kintamieji buvo įvesti papildomai. Projekto finansavimo statusas buvo nustatytas tame pačiame LMT interneto puslapyje ieškant projekto pagal paraiškos numerį.

Analizės metodai. Kiekvienai institucijai, disciplinai ir projekto vadovo lyčiai buvo paskaičiuotos vėlyvojo finansuotų projektų sėkmingumo z-vertės (angl. *z-scores*) ir z-vertės vėlyvojo ir ankstyvojo sėkmingumo skirtumo (skaičiavimai atlikti su *Microsoft Excel*). Pirmiausia buvo apskaičiuotas ankstyvojo (2017–2019 m.) ir vėlyvojo (2024–2025 m.) laikotarpių projektų

⁷ <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-finansavimas/moksliniu-tyrimu-finansavimo-priemones/mokslininku-inicijuoti-projektai/mokslininku-grupiu-projektai/> [prieiga: 2026-05-14]

finansavimo sėkmingumas, finansuotų projektų skaičių dalijant iš bendro pateiktų paraiškų skaičiaus. Siekiant įvertinti institucijų pozicijas bendrame konkurenciniame lauke, vėlyvojo laikotarpio sėkmingumo rodikliai bei sėkmingumo pokyčio tarp laikotarpių reikšmės buvo standartizuotos apskaičiuojant z-vertes.

Z-vertės buvo apskaičiuojamos iš konkrečios institucijos sėkmingumo rodiklio atimant visų institucijų vidutinį sėkmingumą ir gautą skirtumą dalijant iš standartinio nuokrypio. Teigiamos vėlyvojo sėkmingumo z-vertės rodo aukštesnę nei vidutinį sėkmingumą, o neigiamos – žemesnę. Tuo tarpu pokyčio z-vertės parodo institucijos sėkmingumo dinamiką tarp ankstyvojo ir vėlyvojo laikotarpių. Siekiant vizualizuoti visą konkurencingumo lauką apskaičiuotos z-vertės buvo išdėstytos koordinatų plokštumoje (3.1.3 skyrius), taip leidžiant identifikuoti laiminčių ir pralaiminčių projektų grupes (pav. 6). Papildomai atlikta aprašomoji kiekybinė analizė (*Microsoft Excel*), skaičiuojant projektų pasiskirstymą ir sėkmingumą įvairiais pjūviais.

Socialinių tinklų analizė leido apskaičiuoti ir atvaizduoti tarpdisciplinius ir tarpinstitucinius konkurencingumo ypatumus, sudarant finansuoto ir nefinansuoto tarpdiscipliniškumo ir tarpinstituciškumo tinklų žemėlapius (skyriai 4.1. ir 4.1.2.). Čia buvo skaičiuojami šie rodikliai: tinklo tankumas, tinklo modularumas ir vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas. Paraiškų duomenys analizuoti socialinių tinklų analizės programa *Gephi*, o pačios vizualizacijos gautos taikant *ForceAtlas2* algoritmą. Tinklo tankumas parodo, kiek tinklo nariai realizuoja ryšių iš visų galimų, t.y. kokia dalis visų įmanomų ryšių tinkle realiai egzistuoja. Rodiklio reikšmė gali svyruoti nuo 0 iki 1. Kuo reikšmė artimesnė 1, tuo daugiau tinklo narių yra tarpusavyje susiję. Didelis tinklo tankumas rodo intensyvesnę bendradarbiavimą tarp tinklo dalyvių.

Tinklo modularumas parodo, kiek tinklas yra pasidalinęs į tarpusavyje glaudžiau susijusias grupes – klasterius. Rodiklio reikšmė taip pat gali svyruoti nuo 0 iki 1. Kuo modularumas didesnis, tuo aiškiau tinklas susiskaido į atskirus klasterius, tarp kurių ryšių yra mažiau nei jų viduje. Mažesnės reikšmės reiškia, kad tokie klasteriai tinkle nesusidaro arba, kad jų ribos ne tokios griežtos. Taip sužinome, kiek tinklas yra pasidalinęs į skirtingas grupes. Šis rodiklis apskaičiuojamas pirmausia per tinklo narių tarpusavio ryšius identifikuojant grupes, o tada skaičiuojant santykį tarp ryšių grupės viduje ir ryšių tarp grupių.

Vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas parodo tikimybę, kad tarpusavyje susijusių tinklo narių kaimynai taip pat bus susiję vieni su kitais. Rodiklio reikšmės irgi svyruoja nuo 0 iki

1. Panašiai kaip ir tankumas, šis koeficientas leidžia spręsti apie bendradarbiavimo intensyvumą tačiau iš kiek kitos pusės. Didesnės reikšmės rodo, kad tinkle nesusidaro galios centrai, o mažesnės reikšmės – priešingai. Kuo šis koeficientas arčiau nulio, tuo labiau tikėtina, kad tinkle nariai telkiasi aplink kitus pavienius narius (galios centrus), bet tarpusavyje bendradarbiauja mažai.

Kiekybinė ir kokybinė turinio analizė. Analizuotas paraiškų turinys, t.y. pačių projektą vykdančių mokslininkų išskirti pagrindiniai raktažodžiai ir projektų santraukos (anotacijos). Buvo atlikta dviejų lygmenų turinio analizė. Kiekybinė turinio analizė leido apskaičiuoti raktažodžių dažnius bei proporcijas, parodant koks paraiškų žodynas gauną finansavimą ir koks negauna (3.2. skyrius). Kokybinės turinio analizės būdu buvo sudarytos projekto formuluojamų problemų kategorijos. Analizuoti tiek finansuotų, tiek nefinansuotų Sociologijos mokslo kryptčiai priskirtų projektų raktažodžiai. Projektų anotacijos analizuotos tik finansavimą gavusių sociologinių projektų (n=25), iš S005 kategorijos išėmus antropologijos, kriminologijos, socialinės politikos, socialinio darbo ir visuomeninės geografijos disciplinas. Toks filtravimas buvo reikalingas, nes po plačia „Sociologijos mokslo krypttis (S005)“ glaudžiasi kelios disciplinos ir tyrimų tradicijos.

Disciplinos buvo filtruojamos pagal projekto vadovų tyrimų sritis, kurios yra nurodytos beveik kiekvieno/-s tyrėjo/-s mokslinės institucijos interneto tinklalapiuose. Siekiant atsižvelgti į galimybę, jog projekto vadovės/-o tyrimų sritis gali nurodyti į projekto tarpdisciplininį pobūdį taip pat buvo kreipiamas dėmesys į paraiškų duomenyse išskirtus raktažodžius. Projektų paraiškose nurodytų raktažodžių analizė buvo atlikta išsivertus visus raktažodžius į anglų kalbą, tokiu būdu sudarant galimybę pasinaudoti MAXQDA siūloma galimybe bendrinti raktažodžius pagal skirtingas jų formas⁸.

Turinio kategorijos, kurioms buvo priskiriami kodai buvo sukurtos pagal tipinę mokslinio darbo ar tyrimo struktūrą: tyrimo problema, aktualumas, metodika ir rezultatai. Kadangi projekto finansavimo paraiška yra dar tik numatomo vykdyti tyrimo aprašymas, tai ir apie rezultatus yra kalbama tam tikrų prognozių arba ketinimų forma. Apie konkrečias teorines prieigas savo tyrimams projektų anotacijose sociologijos srities mokslininkai beveik nekalba, tad ir atskiros kategorijos tam nebuvo išskirta. Taigi, kategorijos buvo sugalvotos iš anksto, o konkrečios temos, argumentai ir įvardijimai buvo priskiriami koduojant. Duomenų ir analizės kategorija buvo atskirta

⁸ MAXQDA *lemmatize* funkcija leidžia skirtingas to paties žodžio formas sujungti į vieną. Tai reiškia, kad analizuojant tekstą, pavyzdžiui, žodžiai „tyrimas“, „tyrimo“ ar „tyrimai“ gali būti traktuojami kaip tas pats žodis. Kadangi MAXQDA šios funkcijos netaiko lietuviškam žodynui buvo pasirinkta dirbti su žodžiais angų kalba.

nuo metodikos ypatumų, nes pastarajai kategorijai atiteko tos teksto dalys, kuriose kalbama apie metodikos bruožus, pvz., mikro ir makro prieigų derinimas, tarpdiscipliniškumas ir pan. O visas tekstas, kuriame buvo įvardijami konkretūs duomenys ir metodai buvo priskirtas konkrečioms, kone *in vivo* kodams.

Kiekvienai projekto anotacijai buvo priskirta po vieną problemos formuluotę, t.y. iš viso buvo 25 problemos formuluotės kodai (apie tai detalai dėstoma 3.3. skyriuje). Šie kodai buvo bendrinami pagal atitinkamo tyrimo temą ir epistemologinę prieigą, siekiant nustatyti, kokios tyrimų sritys finansuojamos palankiausiai. Vadinasi kiekybinėje dalyje S005 kategorijoje išgryninta sociologija kokybinėje dalyje buvo suskirstyta pagal tyrimų temas. Kodavimo metu sudarytos kokybinės turinio kategorijos gali būti interpretuojamos ir kiekybiškai, pagal priskirtų joms kodų kiekį, kas būtent ir yra esminis turinio analizės, kaip metodo, privalumas.

3. Sociologijos pozicija HSM projektinio finansavimo lauke ir finansuojamų tyrimų tematinė diferenciacija

Tyrimo empirinės medžiagos analizė pateikiama dviejuose skyreliuose. Pirmoji rezultatų dalis yra bendra visų HSM projektų 2017 – 2025 m. laikotarpiu apžvalga. Analizuoti tarpinstituciškumo ir tarpdiscipliniškumo veiksniai, siekiant identifikuoti kokios disciplinų ir institucijų partnerystės laimi iš bendradarbiavimo. Kadangi vienas iš šio tyrimo uždavinių yra nustatyti sociologijos padėtį HSM projektinio finansavimo hierarchijoje pirmiausia derėtų aptarti bendrus HSM MIP konkurencingumo lauko bruožus. Matysime, kad sociologija per paskutinius aštuonis metus, nors ir išlaikė vienos daugiausiai projektų laiminčių HSM lauko disciplinų statusą, visgi sulaukia vis mažesnės sėkmės konkuruojant dėl projektinio finansavimo.

Antroje rezultatų dalyje yra aptariami konkrečių sociologinių projektų paraiškų argumentavimo struktūra siekiant suprasti, kokios tyrimų problemos pritraukia daugiausiai finansavimo. Šioje dalyje siekta aprašyti finansavimą gaunančių ir negaunančių projektų tematikų bruožai. Siekiama atsakyti į klausimą, kokios sociologinės temos ir problematikos tampa paklausios įsivyravus naujosios viešosios vadybos konkurencingumo sąlygoms.

3.1. Kurie MIP gauna finansavimą humanitariniuose ir socialiniuose moksluose?

2017 – 2025 m. laikotarpiu Mokslininkų inicijuotų projektų programa sulaukė 1167 humanitarinių ir socialinių mokslininkų projektų paraiškų. Finansavimą gavo 239 paraiškos, t.y. 20,5% visų paraiškų.

Lentelė nr. 1. 2017 – 2025 m. MIP pasiskirstymas pagal finansavimą

Projektai pagal finansavimą	Kiekis (vnt.)	%
Finansuoti projektai	239	20,5%
Nefinansuoti projektai	928	79,5%

Projektų paraiškos daugiausiai buvo teikiamos pavienėse institucijose. Tos paraiškos, kuriose buvo nurodytos daugiau nei viena projektą vykdanči institucija sudarė beveik penktadalį visų teiktų paraiškų.

Lentelė nr. 2. 2017 – 2025 m. MIP pasiskirstymas pagal tarpinstituciškumą

Projektai pagal bendradarbiavimą	Kiekis (vnt.)	%
Tarpinstituciniai projektai	201	17,2%
Pavienių institucijų projektai	966	82,8%

Iš visų tarpinstitucinių projektų finansavimą gavo ketvirtadalis o iš nebendradarbiavusių projektų finansavimą gavo penktadalis. Matysime, kad kai kuriems tarpinstituciniams projektams sąlygos gauti finansavimą yra palankesnės nei pavieniams projektams.

Lentelė nr. 3. 2017 – 2025 m. tarpinstitucinių MIP pasiskirstymas pagal finansavimą

Tarpinstituciniai projektai pagal finansavimą	Kiekis (vnt.)	%
Finansuoti projektai	51	25,4%
Nefinansuoti projektai	150	74,6%

Lentelė nr. 4. 2017 – 2025 m. pavienių institucijų MIP pasiskirstymas pagal finansavimą

Vienos institucijos projektai pagal finansavimą	Kiekis (vnt.)	%
Finansuoti projektai	188	19,5%
Nefinansuoti projektai	778	80,5%

3.1.1. Finansavimą gavusių ir negavusių MIP tarpinstituciškumas

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo bruožai tarp finansuotų ir nefinansuotų projektų buvo nevienodi. Šiuos institucijų tinklus galima pamatyti dviejose žemiau pavaizduotose finansuoto ir nefinansuoto tarpinstituciškumo vizualizacijose (pav. 2 ir pav. 3).

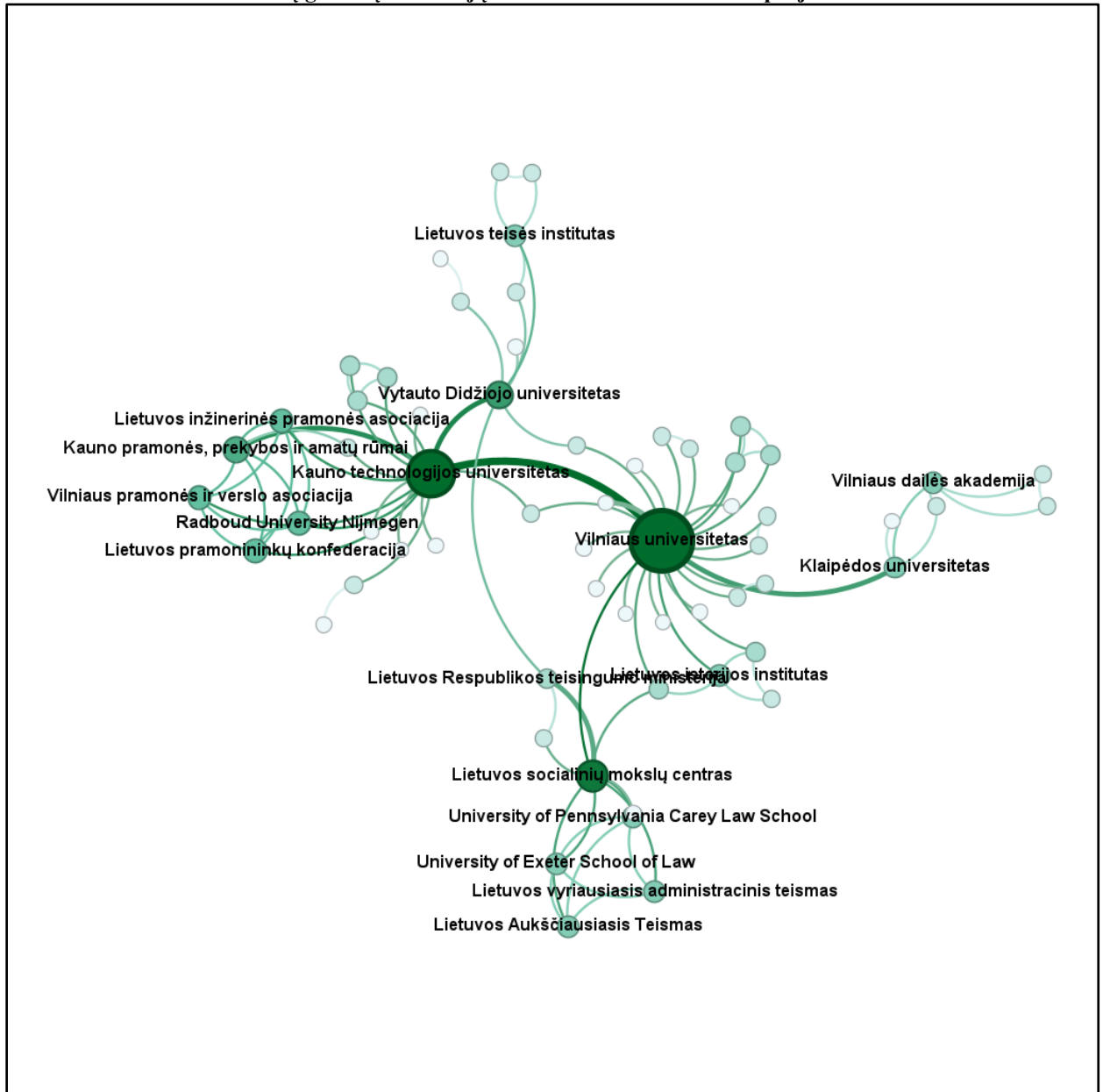
Finansavimą gavo 62 bendradarbiavusios institucijos (pav. 2) (vizualizacijoje įvardintos tos institucijos, kurios turėjo 4 ar daugiau bendradarbiavimo ryšių). Tinklo vizualizacijoje aiškiai išsiskiria pagrindiniai tarpinstitucinio tinklo veikėjai, kurie formuoja mažesnius tinklus aplink save ir telkia kitas institucijas. Aukštas tinklo moduliarumas – 0,629 reiškia, kad tinklo veikėjai yra linkę būriuotis į uždaras grupes, kuriose yra įgyvendinama didžiausia visų tinklo bendradarbiavimų dalis. Žemo moduliarumo atveju, tinklas būtų panašesnis į apskritimą, o viso tinklo nariai daugiau ar mažiau bendradarbiautų tarpusavyje su visais kitais tinklo nariais.

Tinklo vidutinis klasterizavimosi koeficientas taip pat yra aukštas – 0,759. Šis skaičius parodo tikimybę, kad tinkle esančio veikėjo kaimynai, taip pat tarpusavyje yra susijungę. Pavyzdžiui Kauno technologijos universitetas bendradarbiauja su keliomis pramonės sektoriaus institucijomis, o šios taip pat bendradarbiauja ir tarpusavyje. Vadinasi tinkle yra pastebima didelė tikimybė, kad tinklo institucija ne tik kad yra atskiroje bendruomenėje (pagal moduliarumą), bet ir kad jos turimi ryšiai bus susiję tarpusavyje (pagal klasterizavimosi koeficientą). Kitaip tariant, institucijai bendradarbiaujant su kita institucija, galima tikėtis, jog bendradarbiavimas apjungia abiejų institucijų turimus socialinius ryšius su kitomis institucijomis tarpusavyje ir plečia jų bendrą socialinį kapitalą.

Daugiausiai bendradarbiaujanti institucija finansavimą gavusių ir bendradarbiavusių institucijų tarpe yra Vilniaus universitetas. Didesne bendradarbiavimo apimtimi dar išsiskiria

Kauno technologijos universitetas ir Lietuvos socialinių mokslų centras. KTU ir VU yra pagrindiniai bendradarbiavimo partneriai.

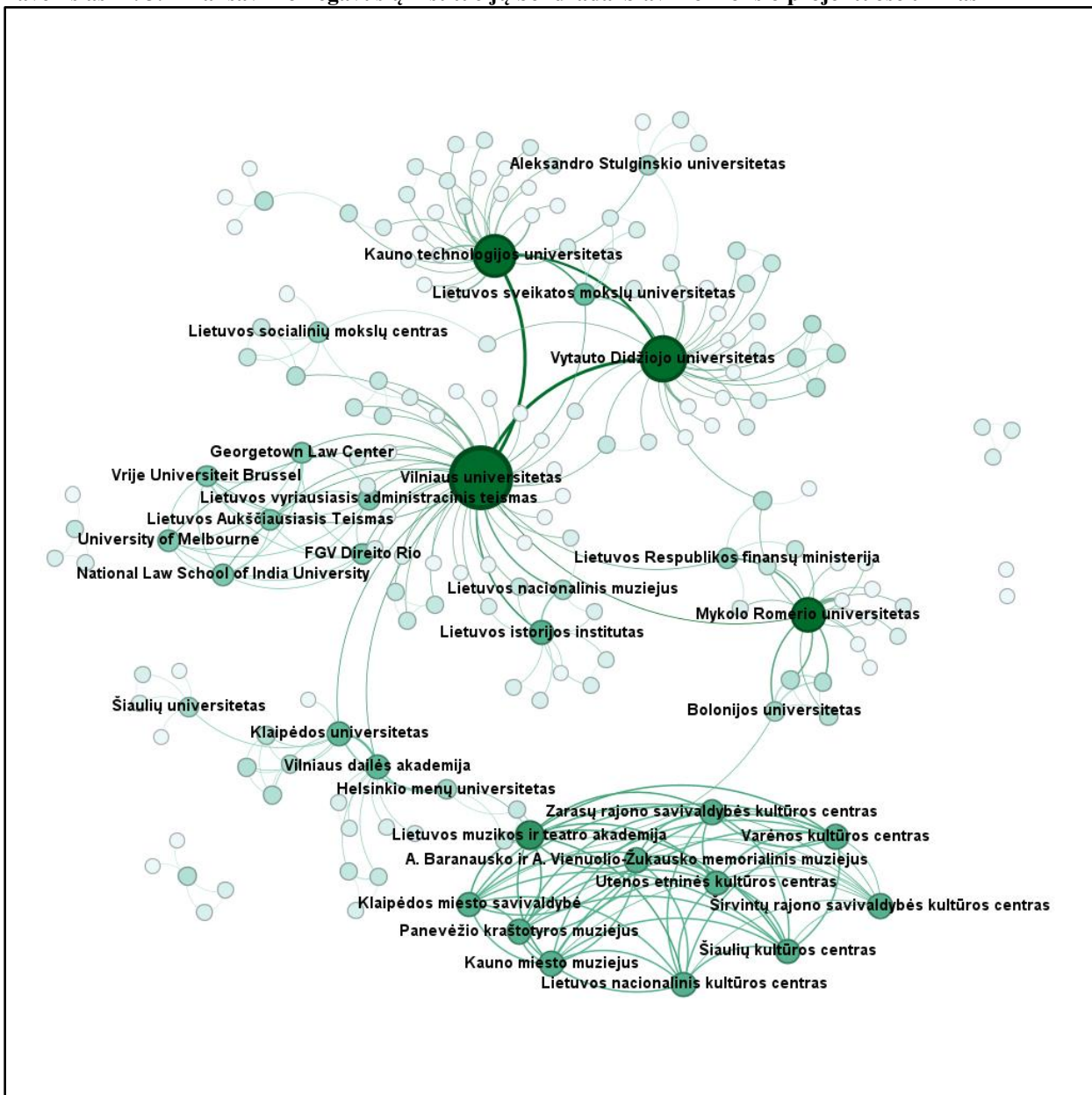
Paveikslas nr. 2. Finansavimą gavusių institucijų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinklas

Paaiškinimas: Mazgų skaičius – 62; tinklo tankumas – 0,052; tinklo moduliarumas – 0,629; vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas – 0,759.

Apskritimo dydis nurodo į tos institucijos bendradarbiavimų skaičių apskritai, o linijų plotis ir ryškumas – į bendradarbiavimų skaičių tarp dviejų institucijų. Ryšių skaičius tarp dviejų institucijų nurodo į projektų skaičių, kurį tos dvi institucijos vykdė, tačiau vienos institucijos sumuojamas ryšių skaičius nėra lygus jos vykdytų projektų skaičiui. Interpretuojant skaičiavimus svarbu tai, kad viena institucija gali viename projekte turėti tiek bendradarbiavimo ryšių, kiek yra projekte nurodyta dalyvaujančių institucijų.

Paveikslas nr. 3. Finansavimo negavusių institucijų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinklas

Paaiškinimas: mazgų skaičius – 179; tinklo tankumas – 0,02; tinklo modularumas – 0,754; vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas – 0,828.

VU ir VDU (Vytauto Didžiojo universitetas) tiriamuoju laikotarpiu nebendradarbiavo, kas leidžia išvelgti šių institucijų mokslininkų grupių konkurenciją. Kadangi finansavimo negavusių bendradarbiavusių institucijų tinkle galima matyti VU ir VDU bendradarbiavimo bandymus (pav. 3), tai leidžia manyti, kad konkuruoja labiau finansavimą gaunantis elitas, o ne pačios institucijos savaime. Daugiausiai sąsajų finansavimą gavusiuose projektuose VU turėjo su KTU, KU (Klaipėdos universitetas) ir su LSMC.

VDU, palyginus su kitais universitetais, apskritai tiriamuoju laikotarpiu turėjo mažai finansuotų paraiškų, kuriose buvo bendradarbiaujama su kitomis institucijomis. Ryšku tai, kad VU turėjo finansuotų projektų bendradarbiaujant su Lietuvos valstybinėmis institucijomis bei užsienio universitetais. KTU, tuo tarpu, daugiausiai finansavimo gavo bendradarbiaujant su VDU (neskaitant VU) ir su įvairiais pramonės sektoriaus atstovais. HSM mokslininkai, kurių projektai buvo finansuoti pagrinde jungėsi prie VU, KTU ir LSMC. Panašu, kad ir Klaipėdos universitetas yra labiau VU tinklo narys, nei savą bendradarbiavimo tinklą formuojantis konkurencijos lauko veikėjas.

Interpretuoti finansavimą gavusių ir bendradarbiavusių institucijų tinklą padeda ir finansavimo negavusių ir bendradarbiavusių institucijų tinklo vizualizacija (pav. 3). Iš viso bendradarbiavimo bet finansavimo negavo 179 institucijų projektai, iš kurių daugiausiai nefinansuotų paraiškų turėjo, vėlgi, VU. Nepaisant didelės sėkmės ir kitų institucijų telkimo, daugelis galimų bendrų VU ir kitų institucijų mokslinių projektų yra nerealizuojama. Tai reiškia, kad bendradarbiavimas ir didesnis institucijų įtraukimas nėra savaime suprantamas sėkmės garantas. Institucijos, kaip VU, simbolinė galia negarantuoja privilegijuotos pozicijos varžytuvėse dėl konkursinio finansavimo.

Šiame tinkle moduliarumo ir vidutinio klasterizavimosi koeficientai dar aukštesni, atitinkamai: 0,754 ir 0,828. Tai tik patvirtina, kad viso HSM tinklo veikėjai strategiškai grupuojasi siekdami palankesnių sąlygų konkuruojant dėl savo projektų finansavimo. Galima matyti, kad VDU finansavimo negavusio bendradarbiavimo tinkle yra daugiau institucijų nei finansavimą gavusio bendradarbiavimo tinkle. Tai reiškia, kad konkuruojant su kitais projektais, kuriuose institucijos bendradarbiauja, VDU dažniau pralaimi, nei VU ar KTU, nors pati pastanga konkuruoti ryški.

Finansavimo negavusių institucijų bendradarbiavimo tinkle dar atsiranda Mykolo Romerio universitetas, kaip reikšmingas tinklo veikėjas, kuris finansavimą gavusių institucijų bendradarbiavimo tinkle turėjo tik 2 bendradarbiavimo ryšius. Vadinasi MRU tiriamuoju laikotarpiu, kaip ir VDU yra panašioje situacijoje, kuomet finansuojamų ir nefinansuojamų tarpinstitucinių ryšių santykis reiškia žemą finansavimo sėkmės rodiklį.

Žemiau pateiktoje lentelėje nr. 5 galima matyti tarpinstitucinio bendradarbiavimo finansuotų ir nefinansuotų ryšių proporcijas tarp pagrindinių tinklo institucijų. Nepaisant to, kad iš pirmo žvilgsnio paraiškų teikimas bendradarbiaujant turėtų suteikti daugiau šansų laimėti

finansavimą, galima matyti, kad MRU ir VDU pralaimi išskirtinai daugiau nei kitos institucijos. LSMC išsiskiria didžiausiu finansavimą gavusiuose projektuose užmezgamų ryšių sėkmės procentu ir yra vienintelė institucija, kurios bendri projektai su kitomis institucijomis dažniau sulaukia finansinės pramos, nei būtų vykdomi tik pačios institucijos savarankiškai.

Lentelė nr. 5. Tarpinstituciniai ryšiai 2017 – 2025 m. mokslininkų inicijuotuose projektuose pagal sėkmės koeficientą

Institucija	Finansuotų projektų ryšiai (vnt.)	Nefinansuotų projektų ryšiai (vnt.)	Iš viso (vnt.)	Sėkmės koeficientas
Lietuvos socialinių mokslų centras	10	6	16	62,5%
Kauno technologijos universitetas	21	38	59	35,6%
Vilniaus universitetas	29	57	86	33,7%
Klaipėdos universitetas	5	12	17	29,4%
Vytauto Didžiojo universitetas	8	39	47	17%
Mykolo Romerio universitetas	2	27	29	6,9%

Paaiškinimas: užmegztų vienos institucijos ryšių suma nėra lygi tarpinstitucinių projektų skaičiui. Vienaame projekte gali bendradarbiauti kelios institucijos. Jeigu, pvz., VU viename projekte bendradarbiauja su trimis institucijomis, tai šis projektas VU suteikia tris bendradarbiavimo ryšius.

Finansavimo negavusių institucijų bendradarbiavimo tinkle taip pat atsiranda kultūros ir menų srities veikėjai, kurie susisieja tarpusavyje per Lietuvos muzikos ir teatro akademiją. Tiksliau tariant, LMTA tiriamuoju laikotarpiu siekė gauti finansavimą bendradarbiaudama su įvairiomis kultūros srities institucijomis. Tačiau nei vienas tarpinstitucinis LMTA projektas finansavimo negavo.

Lentelė nr. 6. Pagrindiniai 2017 – 2025 m. MIP konkursinį finansavimą gaunantys instituciniai partneriai

Bendradarbiaujančios institucijos	Bendri projektai (vnt.)
Kauno technologijos universitetas su Vilniaus universitetu	3
Kauno technologijos universitetas su Vytauto Didžiojo universitetu	2
Klaipėdos universitetas su Vilniaus universitetu	2
Kauno technologijos universitetas su Kauno pramonės, prekybos ir amatų rūmais	2
Lietuvos socialinių mokslų centras su Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	2

Teikiamų projektų paraiškų tarpinstituciškumą galima laikyti strateginiu mokslininko ar jo atstovaujamos institucijos pasirinkimu. Finansavimą gavusių ir negavusių institucijų bendradarbiavimo tinklai parodo, kurie veikėjai tokios strategijos laikydami konkuruodami laimi ir kurie pralaimi. Suskirsčius tinklo veikėjus pagal jų tarpusavio ryšių dažnį dar aiškiau

pasimato pagrindiniai HSM konkurencijos lauke laiminčio (lent. 6) ir pralaiminčios (lent. 7) partnerystės.

Iš viso Vilniaus universitetas tiriamuoju laikotarpiu turėjo 23 finansuotus projektus, kuriuose buvo bendradarbiaujama. Tai, kad VU ir KTU pagal bendrų finansuotų projektų kiekį pirmauja, rodo, kad šios institucijos laimi bendradarbiaudamos ne vien tik viena su kita. Tas pats pasireiškia ir kitų institucijų atveju – bendradarbiavimo partnerių pasirinkimas nėra tendencingas. Pažymėtina tai, kad KTU išsiskiria finansuoto bendradarbiavimo partneriais tuo, kad yra vienintelis universitetas teikiantis projektų paraiškas su pramonės sektoriumi. Visos pagrindinės mokslinės institucijos teikia projektus su valstybinėmis institucijomis, vietinėmis ir užsienio mokslo įstaigomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis, bet KTU darbuojasi dar ir su pramonės sektoriaus veikėjais.

MRU, tuo tarpu, daugiausiai bendradarbiavo su Nacionaliniu vėžio institutu ir nors kartu teikė 5 projektų paraiškas, nei vienas projektas nebuvo finansuotas. VU, KTU ir VDU – visi tarpusavyje turi nefinansuotų projektų ir patenka tarp pagrindinių finansavimo negaunančių partnerysčių. Klaipėdos universitetas išsiskiria trimis nesėkmingais bandymais gauti finansavimą drauge su Vilniaus dailės akademija. Vėlgi, visi šie projektai sudaro mažumą visų tarpinstitucinių projektų, kurie negavo finansavimo, tad tendencingo tarpinstitucinio bendradarbiavimo išraiškų nėra.

Lentelė nr. 7. Pagrindiniai 2017 – 2025 m. MIP konkursinio finansavimo negaunantys instituciniai partneriai

Bendradarbiaujančios institucijos	Bendri projektai (vnt.)
Mykolo Romerio universitetas su Nacionaliniu vėžio institutu	5
Vilniaus universitetas su Vytauto Didžiojo universitetu	4
Kauno technologijos universitetas su Vilniaus universitetu	4
Kauno technologijos universitetas su Vytauto Didžiojo universitetu	3
Klaipėdos universitetas su Vilniaus dailės akademija	3

Galima teigti, kad, kai kalbame apie projektinį finansavimą, pagrindiniai Lietuvos universitetai HSM lauke tarpusavyje bendradarbiauja mažai ir konkuruoja kurdami savo atskirus tarpinstitucinius tinklus. Išimtimi galima laikyti Klaipėdos universitetą, kuris, kaip ir minėta, priklauso VU tarpinstituciniam tinklui, nes 2 iš 4 teiktų tarpinstitucinių ir finansuotų projektų paraiškų buvo drauge su VU mokslininkais.

3.1.2. Finansavimą gavusių ir negavusių MIP tarpdiscipliniškumas

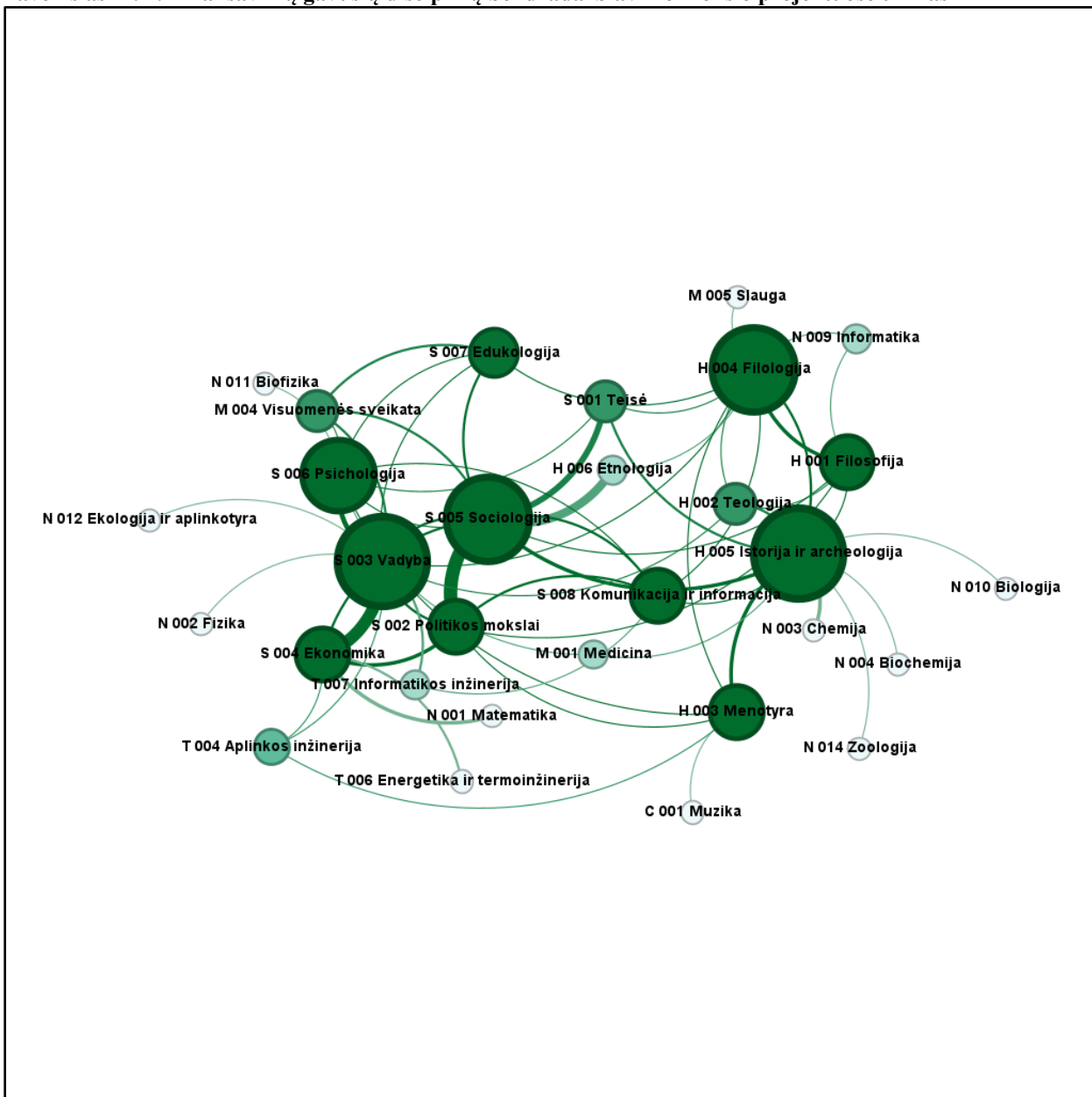
Jeigu tarpinstitucinio bendradarbiavimo tinkluose atsiskleidžia, kad HSM laukas yra pasiskirstęs į kelias projektų paraiškų teikimo mokslininkų grupes, tai tarpdisciplininio bendradarbiavimo tinklai tokiomis uždaromis grupėmis nepasižymi. Priešingai, kai žvelgiame į HSM projektinio finansavimo konkurencijos lauką per disciplinų bendradarbiavimą, humanitarinių ir socialinių mokslų bendruomenės atrodo laisviau bendradarbiaujančios tarpusavyje.

Derėtų patikslinti, kad tai, kas šiame tyrime yra laikoma tarpdiscipliniškumu nėra tikrojo tarpdalykiškumo apraiškos. Teikiant projektų paraiškas reikia įvardinti pagrindinę projektą vykdančią discipliną ir, jei yra poreikis, susijusią ar gretutinę discipliną, kurios vaidmuo tyrimo vykdyme lieka nebūtinai pilnai aiškus. Pats disciplinos įvardijimas kaip „susijusios“ žymi antraeiliškumą ir nelygiavertiškumą pagrindinės tyrimą vykdančios disciplinos atžvilgiu. Šis galimai nepilnas tarpdalykiškumas tyrime yra laikomas kaip tam tikras tarpdiscipliniškumo potencialas.

Paveiksluose nr. 4 ir nr. 5 yra pavaizduoti finansavimą gavusių ir negavusių disciplinų projektų, kuriuose buvo bendradarbiaujama tinklai. Abi vizualizacijos gali būti apibūdintos kaip ovalai, kas reikšmingai skiriasi nuo tarpinstitucinio bendradarbiavimo tinklų. Pastaruosius galima apibūdinti kaip kelias tarpusavy sujungtas apvalias formas. Tarpdisciplininių tinklų nariai aktyviai bendradarbiauja įvairiau. Tą parodo ir tinklo tankumas, kuris tarpdisciplininuose tinkluose yra didesnis. Finansavimą gavusių ir negavusių projektų, kuriuose buvo bendradarbiaujama tarpdiscipliniškai tinklų tankumai yra 0,143 ir 0,182, o tarpinstituciniuose tinkluose atitinkamai – 0,052 ir 0,02.

Žemiau pavaizduoto finansavimą gavusių disciplinų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinkle matosi, kad HSM bendruomenės, skirtingai nei tarpinstituciniame tinkle, nesudaro atskirų grupių. Tai reiškia, kad humanitarinių ir socialinių mokslų disciplinų atstovai tarpusavyje bendradarbiauja pakankamai laisvai siekdami geresnių konkurencinių sąlygų finansavimą gauti. Tai paaiškina ir žemą tinklo moduliarumą – 0,373. Vadinas institucinio bendradarbiavimo strategijos HSM lauke yra ryškesnės nei disciplinų bendradarbiavimo strategijos.

Paveikslas nr. 4. Finansavimą gavusių disciplinų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinklas

Paaiškinimas: Mazgų skaičius – 30; tinklo tankumas – 0,143; tinklo moduliarumas – 0,373; vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas – 0,344.

Tai galima paaiškinti tuo, kad tarpdisciplininį tyrimą galima atlikti ir institucijos viduje, t.y. tarpdisciplininis tyrimas nebūtinai išvirsta į tarpinstitucinį. Iš 636 tiriamuoju laikotarpiu analizuotų tarpdisciplininių projektų paraiškų, 132 paraiškos buvo dar ir tarpinstitucinės. Iš šių, 93 paraiškos buvo su kitomis mokslo įstaigomis (čia atmetamos nevyriausybinės organizacijos, verslai ir pan.) Vadinasi 14,6% visų tarpdisciplininių projektų buvo tarpinstituciniai.

Bendrai galima teigti, kad tarpdiscipliniškumas yra labiau mokslininkų praktikuojamas nei tarpinstituciškumas. Jeigu tarpinstituciniai projektai sudarė 17,2% visų projektų, tai tarpdisciplininiai sudarė 54,5%.

Lentelė nr. 8. 2017 – 2025 m. MIP pasiskirstymas pagal tarpdiscipliniškumą

Projektai pagal bendradarbiavimą	Kiekis (vnt.)	%
Tarpdisciplininiai projektai	636	54,5%
Pavienių disciplinų projektai	531	45,5%

Tarpdisciplininiai projektai dar yra įdomūs tuo, kad nors jų ir yra atliekama daugiau nei pavienių disciplinų projektų, sąlygos gauti finansavimą yra palankesnės, nors ir nedaug, teikiant projekto paraišką pavienės disciplinos ribose.

Lentelė nr. 9. Tarpdisciplininių projektų pasiskirstymas pagal finansavimą

Projektai pagal bendradarbiavimą	Kiekis (vnt.)	%
Finansuoti projektai	120	18,9%
Nefinansuoti projektai	516	81,1%

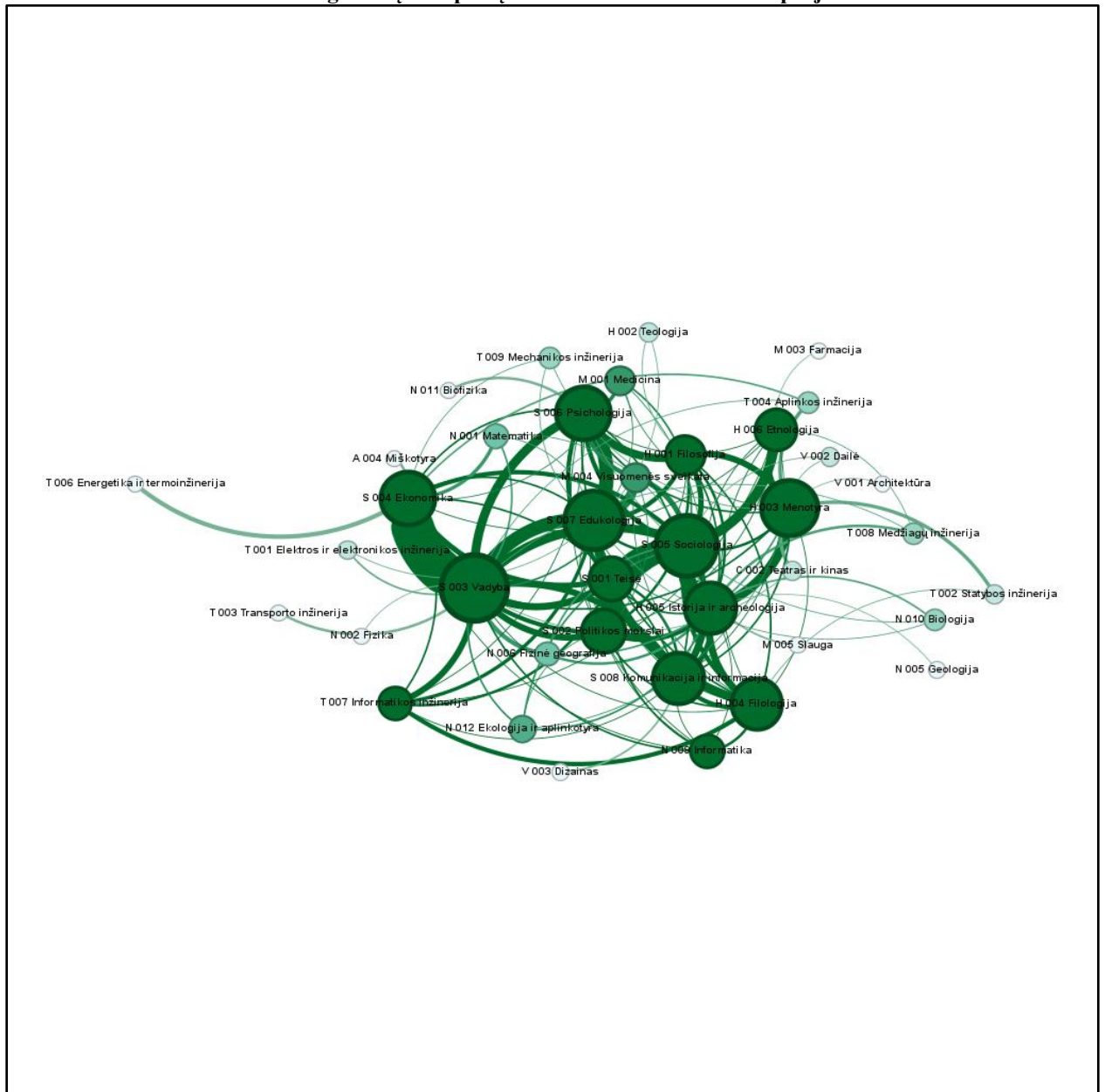
Lentelė nr. 10. Pavienių disciplinų pasiskirstymas pagal finansavimą

Projektai pagal bendradarbiavimą	Kiekis (vnt.)	%
Finansuoti projektai	119	22,4%
Nefinansuoti projektai	412	77,6%

Viena iš tokio pasiskirstymo interpretacijų galėtų būti tai, kad HSM mokslininkai siekia pasitelkti kitų disciplinų metodus ar ekspertizę, siekiant didinti tyrimo kokybę sprendžiant panašias problematikas. Nors, atrodytų, tarpdiscipliniškumas sėkmės finansavimui gauti nepadidina, visgi daugiau nei pusėje visų projektų yra bandoma vienu ar kitu tikslu bendradarbiauti. Gali būti, kad bendradarbiavimas su kitomis disciplinomis mokslininkams atrodo kaip prasmingas dalykas savaime. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas taip pat gali būti vertybė, tačiau daugumos projektų būvimas pavienėse institucijose implikuoja, kad konkurencinė finansavimo sistema lyg ir nėra tam palanki.

Finansavimą gavusių disciplinų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinkle (pav. 4) ryškiausios sąsajos tarp disciplinų yra sociologijos su politikos mokslais, etnologija ir teise. Taip pat ryškus bendradarbiavimas ir tarp vadybos bei ekonomikos disciplinų. Galima matyti ir pastangą bendradarbiauti su tikslųjų mokslų disciplinomis. Žemas vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas (0,344) rodo, kad tinkle mažai tikėtina, kad disciplinos kaimynės yra susijusios. Jeigu menotyra bendradarbiauja su politikos mokslais bei istorija ir archeologija, tai ganėtinai maža tikimybė, kad politikos mokslai bendradarbiaus su istorija ir archeologija.

Paveikslas nr. 5. Finansavimo negavusių disciplinų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinklas

Paiškinimas: Mazgų skaičius – 39; tinklo tankumas – 0,182; tinklo modularumas – 0,257; vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas – 0,664.

Finansavimo negavusių disciplinų bendradarbiavimo mokslo projektuose tinkle (pav. 5) tuo tarpu matosi kone dvigubai didesnė tikimybė, kad tinklo nario kaimynai yra susiję tarpusavyje (0,664). Jei psichologai bando pritraukti edukologus ir vadybos disciplinos atstovus, tai didelė tikimybė, kad edukologija turės irgi savarankiškų ryšių su vadyba. Tai gali reikšti, kad pro finansavimo filtrą praeina tie projektai, kuriuose projektą vykdančių disciplinų ir dalyvaujančių disciplinų santykis yra hierarchinis. Finansavimą gavusių disciplinų bendradarbiavimo tinklo nario

kaimynai nebūtinai bendradarbiauja tarpusavyje. Tai reiškia, kad pagrindinės didžiosios disciplinos pasitelkia kitas disciplinas labiau konkrečių tyrimo užmojų įgyvendinimui, bet nesuburia tarpdalykinės mokslininkų grupės.

Finansavimo negavusių disciplinų bendradarbiavimo tinklas parodo, kad disciplinų pastanga tarpusavy bendradarbiauti yra didelė. Nors teikiant paraišką galima įvardinti tik vieną papildomą discipliną, tinkle matome, kad disciplinų bendradarbiavimo kombinacijų finansavus visus projektus būtų daug ir įvairių. Čia galima matyti tikrojo tarpdalykiškumo potencialą arba bent jau tam tikrą mokslininkų grupių metodinės įvairovės poreikį. Bendrai aukštą finansavimo negavusių disciplinų bendradarbiavimo tinklo vidutinį klasterizavimosi koeficientą galima vertinti kaip ryškia pastangą bendradarbiauti, tiesiog nevisos šios pastangos išraiškos konkurencijoje laimi.

Išrikiavus visas projektus vykdžiusias HSM disciplinas pagal finansuotų ryšių sėkmingumą (lent. 11) matosi, kad sociologija (S 005) yra antra daugiausiai tarpdisciplininių ryšių užmezganti disciplina. Tačiau pagal finansavimo sėkmingumą sociologija nedaug kuo skiriasi nuo istorijos ir archeologijos (H 005) ir etnologijos (H 006) disciplinų.

Lentelė nr. 11. tarpdisciplininiai ryšiai 2017 – 2025 m. mokslininkų inicijuotuose projektuose pagal sėkmės koeficientą

Disciplina	Finansuotų projektų ryšiai (vnt.)	Nefinansuotų projektų ryšiai (vnt.)	Iš viso (vnt.)	Sėkmės koeficientas
S 002 Politikos mokslai	20	55	75	26,7%
H 006 Etnologija	8	24	32	25%
S 005 Sociologija	38	120	158	24,1%
H 005 Istorija ir archeologija	21	68	89	23,6%
H 004 Filologija	14	48	62	22,6%
S 004 Ekonomika	21	90	111	18,9%
H 001 Filosofija	8	39	47	17%
S 003 Vadyba	28	137	165	17%
S 001 Teisė	9	47	56	16%
S 006 Psichologija	12	69	81	14,8%
S 008 Komunikacija ir informacija	8	49	57	14%
H 003 Menotyra	8	51	59	13,6%
S 007 Edukologija	7	77	84	8,3%

Paaiškinimas: užmegztų vienos disciplinos ryšių suma nėra lygi tarpdisciplininių projektų skaičiui. Nors viename projekte bendradarbiauja tik dvi disciplinos, viena yra pagrindinė, o kita – susijusi. Jeigu sociologija viename projekte yra pagrindinė, o kitame – susijusi, tai galutiniuose skaičiavimuose šios perskyros nelieta. Vadinasi projektai, kur sociologija yra susijusi ir kur pagrindinė disciplina sumuojasi.

Sėkmingiausiai finansuojami politikos mokslų (S 002) tarpdisciplininiai ryšiai, nors iš viso ryšių su kitomis disciplinomis užmezga dvigubai mažiau nei sociologija.

Sociologija taip pat turi ir daugiausiai tarpdisciplininių ryšių, kurie finansavimą gavo ir pralenkia tiek ekonomiką, tiek vadybą, kurios yra kitos dvi daugiausiai ryšių užmezgančios disciplinos (tiesa, daugiausiai tų ryšių yra tarp jų dviejų). Apibendrintai galima teigti, kad sociologija patenka tarp penkių sėkmingiausiai finansuojamų tarpdisciplininių ryšių disciplinų. Mažiausia sėkme pagal tarpdisciplininių ryšių finansavimą pasižymi edukologija.

Daugiausiai bendrų finansuotų projektų turėjusios disciplinos tiriamuoju laikotarpiu buvo sociologija ir politikos mokslai su 11 projektų (lent. 12). Tačiau šalia pat buvo ir vadyba bei ekonomika, kurios turėjo 10 bendrų finansuotų projektų.

Lentelė nr. 12. Pagrindinės 2017 – 2025 m. MIP konkursinį finansavimą gavusios partnerės disciplinos

Bendradarbiaujančios institucijos	Bendri projektai (vnt.)
Politikos mokslai su Sociologija	11
Vadyba su Ekonomika	10
Etnologija su Sociologija	7
Teisė su Sociologija	5
Vadyba su Psichologija	4

Didelį politikos mokslų ir sociologijos bendrų projektų kiekį veikiausiai galima paaiškinti metodiniu politologijos artumu sociologiniams tyrimams. Tai yra nesunkiai įgyvendinamas tarpdisciplininis bendradarbiavimas, nes kai kurie politologai, iš esmės, taip pat yra ir sociologai. Taip pat tai galima interpretuoti ir kaip socialinės politikos bei socialinio darbo disciplinų įtaką tokiam bendradarbiavimui. Etnologijos ryšys su sociologija veikiausiai yra grįstas antropologų bendradarbiavimu. Antropologijos srities mokslininkai, kaip ir socialinės politikos ir socialinio darbo mokslininkai, konkuruoja po ta pačia, sociologijos mokslo kodo S 005, kategorija. Sociologijos ir teisės ryšį paaiškina kriminologinė S 005 kategorijos dalis.

Lentelė nr. 13. Pagrindinės 2017 – 2025 m. MIP konkursinio finansavimo negavusios partnerės disciplinos

Bendradarbiaujančios institucijos	Bendri projektai (vnt.)
Vadyba su Ekonomika	48
Politikos mokslai su Sociologija	19
Istorija ir archeologija su Sociologija	18
Psichologija su Edukologija	16
Vadyba su Edukologija	15

Lentelėje nr. 13 galima matyti, kad pagal pralaimėjusius bendrus projektus ženkliai išsiskiria vadyba su ekonomika ir bendrai edukologija. Istorijos ir archeologijos disciplinos bandymai bendradarbiauti su sociologija taip pat išsiskiria kaip nesėkminga partnerystė, nepaisant didelės pastangos.

Lentelė nr. 14. 2017 – 2025 m. disciplinos pagal MIP konkursinio finansavimo sėkmės koeficientą⁹

Disciplina	Finansuoti projektai (vnt.)	Nefinansuoti projektai (vnt.)	Iš viso (vnt.)	Sėkmės koeficientas
H 005 Istorija ir archeologija	31	69	100	31%
S 006 Psichologija	31	69	100	31%
S 005 Sociologija	36	91	127	28,4%
H 001 Filosofija	11	38	49	22,5%
S 002 Politikos mokslai	12	43	55	21,8%
H 004 Filologija	21	78	99	21,2%
S 003 Vadyba	39	163	202	19,3%
S 004 Ekonomika	26	114	140	18,6%
H 006 Etnologija	4	21	25	16%
S 008 Komunikacija ir informacija	5	30	35	14,3%
H 003 Menotyra	8	54	62	12,9%
S 001 Teisė	8	55	63	12,7%
S 007 Edukologija	7	100	107	6,5%
H 002 Teologija	0	2	2	0%

Abiejose lentelėse randasi tik po vieną humanitarinių mokslų atstovę, tad galima teigti, kad socialiniai mokslai daugiau bendradarbiauja su kitais socialiniais mokslais nei humanitariniais. Tas matosi ir abiejose tinklų vizualizacijose, nes socialiniai mokslai randasi tinklo kairėje, o humanitariniai – dešinėje (pav. 4 ir pav. 5). Tiesa, nefinansuoto tarpdiscipliniškumo tinkle sociologija randasi tarp humanitarinių mokslų, tad galima teigti, kad sociologų pastanga bendradarbiauti su humanitariniais mokslais taip pat yra ryškiausia iš visų socialinių mokslų.

3.1.3. Humanitarinių ir socialinių mokslų MIP konkurencingumo laukas

Bendrai pagrindinių disciplinų ir institucijų projektų finansavimo sėkmingumas varijuoja. Didžiausiu laimėjimo procentu pasižymi Istorijos ir archeologijos, psichologijos ir sociologijos disciplinos (lent. 14). Edukologija, neskaitant dviejų teologijos disciplinos projektų, yra mažiausiai finansuojama humanitarinių ir socialinių mokslų disciplina. Iš institucijų, kurios teikė daugiau nei 10 projektų, pagal sėkmės rodiklį pirmąja Lietuvos kultūros tyrimų institutas ir Lietuvos

⁹ 2017 m. tarp svarstomų finansavimui gauti projektų pateko ir 1 visuomenės sveikatos disciplinos (M 004) projektas, kuris į šią lentelę nebuvo įtrauktas. Projektas finansuotas nebuvo.

socialinių mokslų centras (lent. 15). Finansavimo hierarchijos apačioje randasi Vilniaus Gedimino technikos universitetas (dabar žinomas kaip Vilnius Tech), Lietuvos sporto universitetas ir Mykolo Romerio universitetas.

Pasitaikė ir institucijų, kurios tiriamuoju laikotarpiu negavo finansavimo nei vienam savo projektui. Šios institucijos buvo: Aleksandro Stulginskio universitetas, Europos Humanitarinis Universitetas, Gamtos tyrimų centras, Kazimiero Simonavičiaus universitetas, LCC tarptautinis universitetas, Lietuvių kalbos institutas, Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centras, Lietuvos aukštoji jūrėivystės mokykla, Šiaulių valstybinė kolegija, Socialinių mokslų kolegija, Šv. Ignaco Lojolos kolegija, Vilniaus kolegija.

Lentelė nr. 15. Bent vieno 2017 – 2025 m. MIP finansavimą gavusios institucijos pagal sėkmės koeficientą

Institucija	Finansuoti projektai (vnt.)	Nefinansuoti projektai (vnt.)	Iš viso (vnt.)	Sėkmės koeficientas
Visionary Analytics	1	0	1	100%
Lietuvos energetikos institutas	3	4	7	42,9%
Lietuvos edukologijos universitetas	2	3	5	40%
Lietuvos teisės institutas	2	3	5	40%
Lietuvos kultūros tyrimų institutas	6	10	16	37,5%
Lietuvos socialinių mokslų centras	18	31	49	36,7%
ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas	9	16	25	36%
Lietuvos istorijos institutas	9	19	28	32,1%
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas	5	12	17	29,4%
Vilniaus universitetas	95	279	374	25,4%
Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas	1	3	4	25%
Lietuvos muzikos ir teatro akademija	2	6	8	25%
Kauno technologijos universitetas	34	122	156	21,8%
Kauno kolegija	1	5	6	16,7%
Vilniaus dailės akademija	2	10	12	16,7%
Vytauto Didžiojo universitetas	27	138	165	16,4%
Šiaulių universitetas	2	11	13	15,4%
Klaipėdos universitetas	4	29	33	12,1%
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija	1	8	9	11,1%
Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	2	17	19	10,5%
Mykolo Romerio universitetas	10	89	99	10,1%
Lietuvos sporto universitetas	2	27	29	6,9%
Vilniaus Gedimino technikos universitetas	1	40	41	2,4%

Siekiant aiškumo interpretuojant kaip tiksliau atrodo laiminčios ir pralaiminčios HSM institucijos bei disciplinos svarbu įtraukti ir laiko veiksnį. Paveiksle nr. 6 galima matyti visas HSM

institucijas, disciplinas, o taip pat ir vyrų bei moterų projektus ir jų išsidėstymą pagal gautą finansavimą lyginant 2017 – 2019 m. bei 2024 – 2025 m.

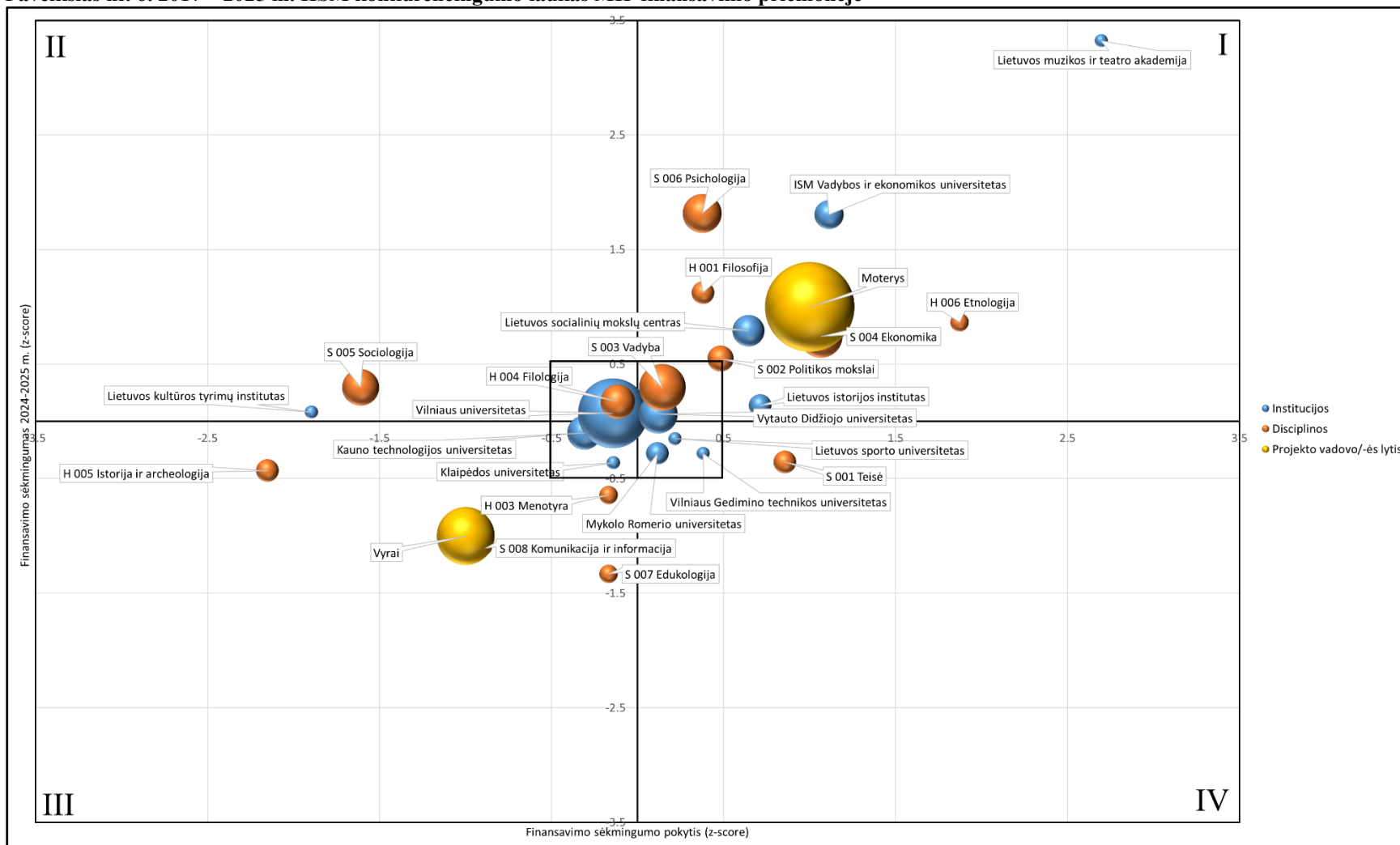
Konkretus burbulas vizualizacijoje yra konkreti disciplina, institucija arba lytis, kurias galima atskirti pagal spalvą. Burbulo dydis nurodo į finansuotų projektų skaičių vėlyvuoju laikotarpiu. Jeigu veikėjo pozicija lauke randasi tarp -0,5 ir 0,5 z-verčių abiejose ašyse, tai daugiau mažiau galima teigti, kad veikėjo pozicija tiriamuoju laikotarpiu išliko stabili. Ši koordinatų plokštumos dalis, apvesta atskiru kvadratu matosi grafiko viduryje.

Tai, kuriame koordinatų plokštumos ketvirtyje nugula lauko veikėja/s, iš esmės, nurodo to veikėjo poziciją finansavimo hierarchijoje. Atsidūrimas I koordinatų plokštumos ketvirtyje (viršuje dešinėje) rodo, kad veikėjo finansuojamų projektų sėkmės koeficientas yra aukštas ir didėjantis 2017 – 2025 m. laikotarpiu. Tų, kurie atsiduria IV ketvirtyje (apačioje dešinėje), finansuojamų projektų sėkmingumas paskutiniais metais nebuvo didelis, tačiau pastebimas finansuojamų projektų sėkmingumo augimas, kas nurodo į galimybę disciplinai ar institucijai vėliau papulti į pirmąjį ketvirtį. Kairiojoje koordinatų plokštumos pusėje atsiduria tie veikėjai, kurių finansavimo sėkmingumo koeficientas krenta. II ketvirčio (viršuje kairėje) disciplinos ir institucijos yra tos, kurios paskutiniais metais finansavimą turėjo sąlyginai didelį, tačiau jis jau nebe toks kaip anksčiau. O III ketvirčio (apačioje kairėje) veikėjai ne tik, kad gauna mažai finansavimo, bet jis dar ir krenta.

Į skaičiavimus pateko tik tos institucijos ir disciplinos, kurios turėjo finansuotų projektų tiek tiriamojo laikotarpio pradžioje, tiek pabaigoje, kad būtų įmanomas palyginimas. Pavyzdžiui, Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA) atsiduria I ketvirtyje ir yra didžiausią sėkmingumo pokytį 2017 – 2025 m. laikotarpiu demonstruojanti institucija. Tačiau tiek tiriamojo laikotarpio pradžioje, tiek pabaigoje turėjo po vieną finansuotą projektą – tiesiog laikotarpio pabaigoje teikė tik du projektus apskirtai, o pradžioje – netgi šešis. Net ir laimėdama, LMTA yra smulki konkurentė finansavimo lauke.

Matosi, kad per aštuonis konkuravimo metus iš disciplinų savo pozicijas stipriausiai pagerino psichologija, o iš institucijų – ISM vadybos ir ekonomikos universitetas. Kartu su ISM savo poziciją pagerino ir ekonomikos disciplina. I ketvirtyje galima aptikti ir filosofijos bei etnologijos disciplinas, nors kaip konkurentės jos yra ganėtinai smulkios. Lietuvos socialinių mokslų centras ir kartu su juo politikos mokslai taip pat pasigerino savo pozicijas ir dabar yra tarp lauko lyderių.

Paveikslas nr. 6. 2017 – 2025 m. HSM konkurencingumo laukas MIP finansavimo priemonėje

Paiškinimas: Y ašyje pavaizduotas vėlyvasis (2024 – 2025 m.) sėkmingumo koeficientas, t.y. kiek projektų gavo finansavimą ir visų pateiktų paraiškų. X ašyje pavaizduotas sėkmingumo koeficiento pokytis lyginant ankstyvąjį (2017 – 2019 m.) ir vėlyvąjį laikotarpį.

Lietuvos istorijos institutas nors ir paskutiniais metais turėjo ne itin didelį finansuojamų projektų sėkmingumą, santykinai su savo pozicija pirmaisiais metais rodo sėkmės rodiklio išaugimą. Kylandiu tinklo nariu (IV ketvirtis) galima įvardinti teisės discipliną – nors projektų finansavimas paskutiniais metais nebuvo toks sėkmingas, visgi bendrai disciplina sulaukia vis didesnio finansavimo.

Tinklo veikėjai, kurie paskutiniais metais sulaukė santykinai daug sėkmės yra sociologijos disciplina ir Lietuvos kultūros tyrimų institutas. Sociologija pagal teikiamų ir laimimų projektų skaičių viso tiriamojo laikotarpio metu yra tarp lyderiaujančių disciplinų, tačiau matomas ženklus sėkmingumo kritimas lyginant su pirmaisiais tiriamojo laikotarpio metais. Netoli atsiduria ir Lietuvos kultūros tyrimų institutas, tačiau bendrai finansuotų projektų skaičiumi ši institucija paskutiniais metais pasižymėjo nedideliu. Hierarchijos apačioje atsiduria istorijos ir archeologijos, komunikacijos ir informacijos, edukologijos bei menotyros disciplinos. Įdomu tai, kad istorija ir archeologija bei sociologija, žiūrint finansavimo sėkmingumą neatsižvelgus į konkretų laiką, yra tarp sėkmingiausiai finansuojamų disciplinų (lent. 14), tačiau stebint sėkmingumo pokytį laike abi disciplinos yra tarp pralaiminčiųjų.

Filosofijos ir etnologijos iškilimą galima aiškinti trimis būdais. Atsakymas gali slypėti skaičiavimų niuansuose, t.y. žemas finansuojamų ir teikiamų projektų skaičius lemia itin ryškiai pasimatančius svyravimus proporcijose. Jei tokią galimybę atmetame, gali būti taip, kad vyksta tam tikras mokslo kokybės vertinimo pokytis, kuomet filosofijos ir etnologijos vertinimas yra atsiejamas nuo pritaikomumo. Trečias variantas yra tai, kad filosofijos ir etnologijos projektų anotacijose taip pat galėtų būti pastebima daugiau atskaitingumo ir pritaikomumo deklaravimo. Visus šiuos paaiškinimus vertėtų tikrinti tolimesniuose tyrimuose.

Disciplinos stabiliai išlaikiusios savo pozicijas buvo šios: filologija bei vadyba. O institucijos: Vilniaus universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Kauno technologijos universitetas, Mykolo Romerio universitetas, Lietuvos sporto universitetas ir Vilniaus Gedimino technikos universitetas. MRU, panašu, visu tiriamuoju laikotarpiu buvo tarp mažiausiai projektinio finansavimo gaunančių institucijų ir gali būti laikoma pagrindiniu pralaimėtoju HSM mokslininkų inicijuojamų projektų finansavimo hierarchijoje.

Apie finansavimo skirtumus pagal projekto vadovo lytį galima pasakyti tiek, kad bendrai tiriamuoju laikotarpiu projektų, kuriems vadovavo moterys buvo daugiau nei projektų, kuriems

vadovavo vyrai. Tačiau tarp finansavimo sėkmingumų didelio skirtumo tarp vyrų ir moterų bendrai beveik nėra (lent. 16). Visgi paveiksle nr. 5 galima matyti, kad vyrų finansuojami projektai pralaimi konkurencijoje prieš moteris, nes paskutiniaisiais tiriamojo laikotarpio metais finansavimo sėkmingumas yra ženkliai kritęs. Vienas iš to paaiškinimų galėtų būti tai, kad Lietuvoje socialinių ir humanitarinių disciplinų mokslininkų, dirbančių aukštojo mokslo sektoriuje, yra kone dvigubai daugiau nei vyrų, o vyrų skaičius dar ir mažėja. Tai patvirtina Lietuvos oficialiosios statistikos portalo duomenys (lent. 17).

Lentelė nr. 16. 2017 – 2025 m. MIP pasiskirstymas pagal projekto vadovo/-ės lytį

Lytis	Finansuoti projektai (vnt.)	Nefinansuoti projektai (vnt.)	Iš viso (vnt.)	Sėkmės koeficientas
Vyrai	93	341	434	21,4%
Moterys	146	587	733	19,9%

Moterų skaičius humanitariniuose moksluose mažėja taip pat, bet galima pastebėti skaičiaus augimą socialiniuose moksluose, kas galėtų bent dalinai paaiškinti vyrų vykdomų projektų finansavimo kritimą. Tad 16 lentelėje matomą sėkmingumo lygybę galima interpretuoti kaip paskutinius aštuonis metus vykstančių pokyčių lyčių pasiskirstyme rezultatą. Remiantis tuo, kad moterų vadovaujamų projektų finansuojamumas tik didėja, sėkmingumas gali pasikeisti labiau moterų naudai¹⁰.

Lentelė nr. 17. 2017-2024 m. vyrų ir moterų pasiskirstymas aukštojo mokslo sektoriuje

Darbuotojai, dalyvaujantys MTEP ¹¹ aukštojo mokslo sektoriuje		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Vyrai	Humanitariniai mokslai	747	683	716	693	682	628	646	590
	Socialiniai mokslai	1223	1189	998	1111	1110	1120	1130	1135
Moterys	Humanitariniai mokslai	1269	1093	1078	984	958	962	1026	894
	Socialiniai mokslai	2135	2185	1829	2192	2055	2152	2187	2220

Bendrai galima pasakyti, kad socialiniai mokslai konkuruodami prieš humanitarinius mokslus nugalai ir pritraukia daugiau finansavimo. Vadyba ir filologija yra stabilias pozicijas konkurencingumo lauke išlaikančios disciplinos, o ekonomika ir politikos mokslai per paskutinius aštuonis metus finansavimo pritraukia vis daugiau. Sociologija, nors ir išlieka kaip viena daugiausiai finansuojamų projektų gaunanti disciplina, finansavimo sėkmingumas per paskutinius

¹⁰ Tą dalinai patvirtina ir 2024 m. Europos komisijos *She Figures* ataskaita, kurioje matomas tendencingas moterų skaičiaus aukštojo mokslo srityje augimas (European Commission, 2025).

¹¹ Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra.

aštuonis metus krito nuo 13 finansavimą gavusių projektų iš 40 pirmaisiais metais (2017 – 2019 m.) iki 8 finansavimą gavusių projektų iš 40 paskutiniais metais (2024 – 2025 m.). Įdomu tai, kad LSMC, kaip viena pagrindinių sociologinius projektus atliekančių institucijų, pritraukia vis daugiau finansavimo savo projektams. Tai, atrodytų, prieštarauja bendrai sociologijos disciplinos mažėjančio finansavimo tendencijai. Tačiau šią prieštara galima paaiškinti tuo, kad iki 2023 m. LSMC visi finansuoti projektai buvo sociologiniai, o nuo 2023 m. pradėjo dominuoti teisės, vadybos ir ekonomikos projektai. Vadinasi LSMC finansavimo pritraukimo sėkmingumo išaugimą lėmė ne sociologija.

Skyrelio pabaigai derėtų įvardinti dar šiek tiek HSM lauko veikėjų pasiskirstymo proporcijų. Sociologijos kaip bet kurios kitos disciplinos vertė priklauso nuo santykinės pozicijos platesnėje mokslinio žinojimo kūrimo ekosistemoje. Šiame skyrelyje buvo parodytas sociologijos disciplinos statusas pagal gaunamą konkursinį finansavimą santykyje su kitais HSM. Disciplinos sėkmingumą lemia ne tik tarpinstitucinių varžytuvių specifika, bet ir lauke veikiantys klasifikavimo principai, kaip mokslo krypčių klasifikavimas (apžvelgtas tyrimo metodikos skyriuje nr. 2).

Lentelė nr. 18. 2017 – 2025 m. MIP programai teiktų HSM projektų pasiskirstymas

Mokslų kryptis	Disciplina	Paraiškų kiekis (vnt.)	Visų paraiškų dalis (%)	Paraiškų dalis savo mokslų srityje (%)
Humanitariniai mokslai	H 005 Istorija ir archeologija	100	8,6%	29,7%
	H 004 Filologija	99	8,5%	29,4%
	H 003 Menotyra	62	5,3%	18,4%
	H 001 Filosofija	49	4,2%	14,5%
	H 006 Etnologija	25	2,1%	7,4%
	H 002 Teologija	2	0,2%	0,6%
Socialiniai mokslai	S 003 Vadyba	202	17,3%	24,4%
	S 004 Ekonomika	140	12%	16,9%
	S 005 Sociologija	127	10,9%	15,3%
	S 007 Edukologija	107	9,2%	12,9%
	S 006 Psichologija	100	8,6%	12,1%
	S 001 Teisė	63	5,4%	7,6%
	S 002 Politikos mokslai	55	4,7%	6,6%
	S 008 Komunikacija ir informacija	35	3%	4,2%

Lentelėje nr. 18 matome, kad socialinių mokslų projektai sudarė didžiąją dalį visų teiktų HSM paraiškų. Vienas iš to paaiškinimų galėtų būti tai, kad humanitariniams mokslams turbūt yra sunkiau tyrimų vertės atskaitingumo atžvilgiu. Naujosios viešosios vadybos principais veikianti

konkursinio finansavimo sistema reikalauja rezultatų prognozavimo ir deklaravimo, kuo tai gali būti naudinga. Net ir mokslininkų inicijuotų projektų finansavimo priemonėje, kur mokslininkai gali norimas temas tyrinėti ganėtinai laisvai, tai vis tiek turi atnešti tam tikrą vertę. Humanitariniams mokslams galėtų būti sunkiau paaiškinti, kuo jų tyrimas bus naudingas visuomeninių problemų atžvilgiu. Istorija ir archeologija bei filologija paraiškų teikė daugiausiai, ką galima sieti su šių humanitarinių disciplinų galimybe aiškiausiai sieti projektus su tyrimo metodais. Socialiniams mokslams atskaitingumas NVV kontekste (nors tikrai nėra lengvas) visgi yra paprastesnis nei humanitariniams mokslams, kas gali lemti didesnę teikiamų paraiškų skaičių.

Iš viso sociologinių projektų, t.y. projektų, kuriuose tyrėjai nurodė sociologiją kaip pagrindinę discipliną, 2017 – 2025 m. buvo 127, kas sudarė kiek daugiau nei dešimtadalį visų HSM projektų ir beveik šeštadalį visų socialinių mokslų projektų (lent. 18). Sociologija pagal Lietuvos mokslo kryptių klasifikatorių apima kelias disciplinas: kriminologija, antropologija, visuomeninė geografija, socialinis darbas ir socialinė politika. Kitos mokslo kryptys, nepaisant skirtumų tarp tyrimų temų bei problematikų, yra labiau homogeniškos, turinčios mažesnę vidinę diferenciaciją. Politikos mokslų klasifikacijai dar priklauso ir viešasis administravimas, o etnologijos pavadinimas apima ir antropologiją. Ekonomika, psichologija ir teisė išlieka gan grynomis kryptimis profesinio tapatumo požiūriu.

Taigi galima teigti, kad konkurencija vyksta ne tik bendrajame konkursinio finansavimo lauke tarp socialinių ir humanitarinių mokslų, bet ir tarp disciplinų šių mokslo sričių viduje. Jeigu konkrečius sociologijai priskirtus projektus perskirstome pagal grynosios sociologijos, kriminologijos, antropologijos, visuomeninės geografijos, socialinio darbo ir socialinės politikos disciplinas, tuomet sociologinių projektų dalis lieka kiek daugiau nei pusė (lent. 19).

Lentelė nr. 19. 2017 – 2025 m. MIP programai teiktų sociologijos mokslui priskiriamų projektų pasiskirstymas

Disciplinos	Kiekis (vnt.)	%
Sociologija	73	57,5%
Socialinė politika	15	11,8%
Socialinis darbas	15	11,8%
Visuomeninė geografija	12	9,5%
Kriminologija	9	7,1%
Antropologija¹²	3	2,4%

¹² Čia yra turima omenyje socialinė ir kultūrinė antropologija, o antropologai, tyrinėjantys istorinį ir tautinį socialinį paveldą teikia paraiškas po etnologijos disciplina.

Vadinasi vyksta ir vidinė konkurencija tarp sociologijai priskiriamų disciplinų¹³. Aukšta pagal Lietuvos mokslų klasifikatorių sociologijai priskiriamų projektų pozicija pagal sėkmingumo koeficientą (lent. 14) tokiu atveju reiškia ir didesnę vidinę konkurenciją.

3.2. Kaip vidinės konkurencijos metu sociologiniai MIP argumentuoja savo vertę?

Taigi kyla klausimas, kuo skiriasi, jeigu skiriasi, visų šių S005 kategorijai priskiriamų paraiškų tematikos ir mokslinės vertės argumentai pagal paraiškose vartojamus raktažodžius. Tai svarbu sužinoti siekiant geriau suprasti naujosios viešosios vadybos poveikį mokslo vertės ir aktualumo suvokimui.

Kai kurie raktažodžiai pasirodė tik finansuotų projektų paraiškose, o kai kurie pasirodė išskirtinai nefinansuotų projektų paraiškose. Žinoma tam tikri raktažodžiai buvo vartojami ir tarp vienu, ir tarp kitų¹⁴. Paveiksle nr. 7 galima matyti abiejose grupėse pasirodžiusių raktažodžių piramidę. Iš viso į analizę pateko 418 raktažodžių, o pagal pasikartojimus atrinkti 15 dažniausiai pasikartojusių. Lietuviški grafike matomų raktažodžių atitikmenys yra tokie (iš apačios į viršų): savivalda, kaita, migracija, sveikata, lytiškumas, šeima, Lietuva, paslaugos, globa, politika (sujungta *politics* ir *policy*), kultūrinis/-ė (arba tiesiog kultūra), lygybė, švietimas, aplinka, pilietinis/-ė (arba tiesiog pilietiškumas).

Apskritai paraiškose vartojamų žodžių ir sąvokų įvairovė yra didelė, tačiau paraiškose įvardinti pagrindiniai projekto raktažodžiai implikuoja mokslinę vertę, t.y. veikia kaip argumentas, kodėl mokslinis tyrimas turėtų būti finansuojamas. Tai, kaip mokslininkai įvardina savo numanomo tyrimo esminius bruožus pirmiausia leidžia suprasti, kas yra vertinama ar laikoma svarbiu sociologijai priskiriamų disciplinų mokslo lauke. Kadangi raktažodžiai veikia kaip argumentai finansavimui gauti, iš jų galima suprasti ir mokslininkų santykį su finansavimo skirstytojais ir sistemos reguliuotojais, todėl čia galima kalbėti ne tik apie mokslinę vertę, bet ir apie socialinę vertę. Taigi, grafike (pav. 7) matomi raktažodžiai atspindi tai, ką paraiškose mokslininkai (S005) siekia tirti ir kiek tą siekį finansavimo sistema atliepia.

Daugiausiai tiek finansuotuose projektuose vartotų raktažodžių grupėje, tiek nefinansuotuose projektų raktažodžių grupėje pasirodė „savivaldos“ raktažodis. Tai gali būti tiek

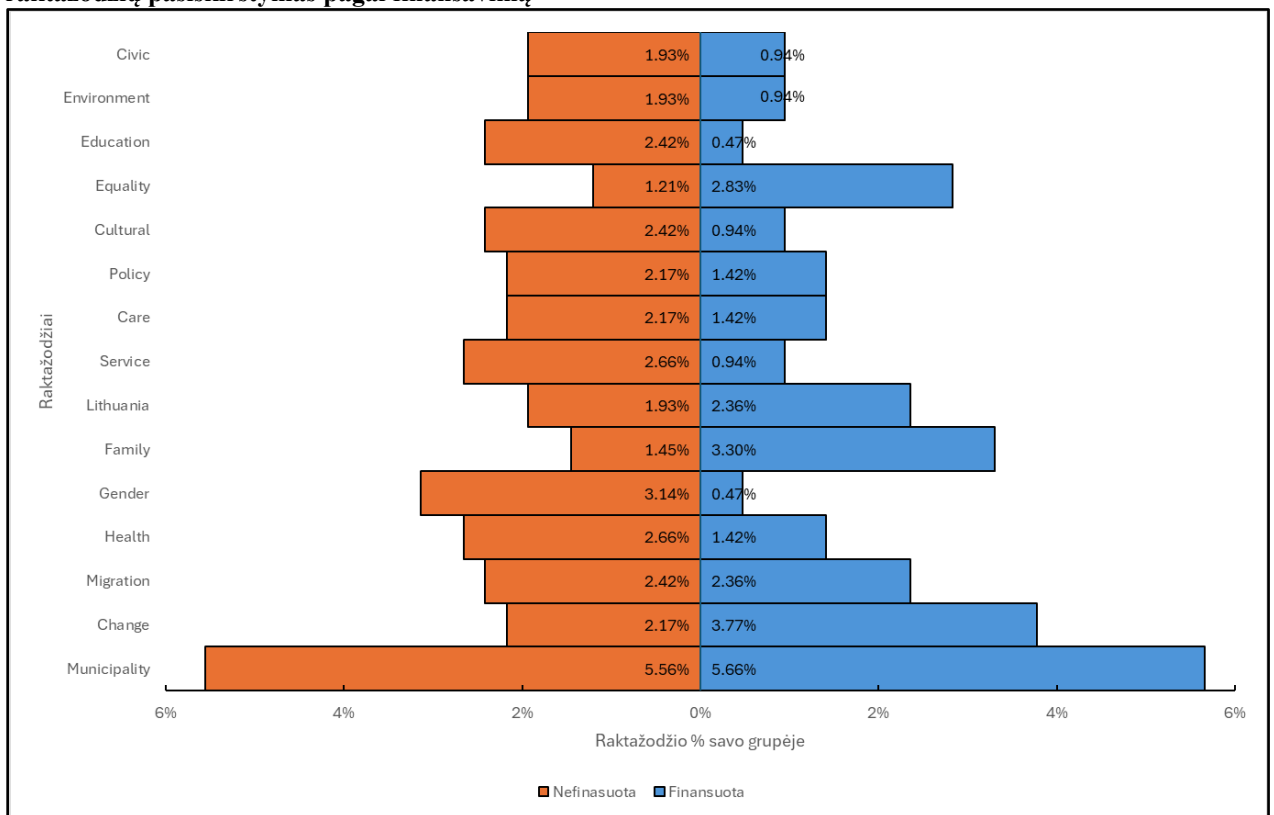
¹³ Čia gali kilti klausimas, kur randasi demografijos srities projektai. Demografiniai projektai buvo priskirti sociologijos disciplinai, o pati demografija laikoma kaip sociologų profesinės specializacijos pasirinkimas. Kitos disciplinos yra institucionalizuotos kaip atskiros doktorantūros studijos, katedros ar institutai.

¹⁴ Pvz., žodis *social*, kuris apskritai buvo pats populiariausias raktažodis ir į galutinius skaičiavimus liko neįtrauktas.

regioninių skirtumų tyrimai, tiek savivaldybių kaip politinių institucijų tyrimai. Tokių tyrimų poreikis, kaip matosi, yra didelis, o patenkinama jo yra apylygiai. Kiti maždaug panašiai finansavimą gavusių ir negavusių projektų raktažodžiai buvo „Lietuva“, „politika“, „globa“ ir „migracija“. „Politika“ ir „globa“ daugiausiai susiję su taikomųjų tyrimų pobūdžiu socialinės politikos ir socialinio darbo srityse ir su keliais sociologiniais tyrimais apie vykstančius politinius procesus.

Raktažodis „Lietuva“ veikiausiai nurodo į tai, kad dažniausiai projektuose yra tyrinėjama būtent Lietuvos visuomenė, kas yra būdinga visiems, tiek finansuotiems, tiek nefinansuotiems projektams. Čia yra tokie tyrimai, kurie neapsiriboja regionų savivaldomis ir dirba su duomenimis, svarbiais nacionalinės visuomenės lygmeniu. Taip pat šiais tyrimais yra siekiama užtikrinti palyginamumo galimybę su kitomis valstybėmis.

Paveikslas nr. 7. Daugiausiai 2017 – 2025 m. MIP sociologijos mokslui priskirtose paraiškose vartotų raktažodžių pasiskirstymas pagal finansavimą

„Migracijos“ raktažodžio vartojimas projektuose suteikia ir vėliau atsikartojančią įžvalgą, kad tie projektai, kurie siejami su šeima, gimstamumu ir kt. demografiniais klausimais turi aiškiau

atpažįstamą socialinę vertę, kuri pastiprina mokslinę vertės argumentus. Naujosios viešosios vadybos kontekste socialinės vertės deklaravimas veikia kaip atskaitomumas, įgalinantis finansavimo gavimą. Taip nutinka ir su „migracija“ kuomet vieninteliai finansavimą gavę projektai, kuriuose vartojamas šis raktažodis buvo apie emigraciją ir naujai besiformuojančią tarptautinės šeimos koncepciją. Kai kalba eina apie darbo migraciją, globalią migraciją ar migracijos apraiškas Lietuvos savivaldybių lygmenyje, tokie projektai finansavimo negavo.

Pilietiškumo ir aplinkos (dažniausiai siejasi su aplinkosauga) raktažodžiai dažniau atsiduria nefinansuojamuose tyrimuose. Tai yra specifiniai, taikomojo pobūdžio tyrimai, kuriais siekiama daryti poveikį pilietinės visuomenės žinojimui ar nuostatoms, pvz. aplinkosaugos skatinimas. Šios ganėtinai didelį normatyvinį krūvį turinčios sąvokos, dažnai aptinkamos viešosios politikos lauke, nėra tokios veiksmingos siekiant konkursinio finansavimo. Tai rodo, kad projektų vertinimai ne visada atliepia socialinėje ar politinėje erdvėje vyraujančias nuostatas apie tam tikrų problematikų aktualumą. „Kultūros“ raktažodžiai taip pat atsiduria dažniau nefinansuojamuose nei finansuojamuose projektuose, tačiau ypač bendras raktažodžio tematinis pobūdis riboja interpretacijos gylį. Viena vertus kultūra kaip socialinės realybės kategorija yra dažnai pasitaikantis sociologinių tyrimų objektas. Tačiau kita vertus, polinkis rečiau tokius tyrimus finansuoti rodo, kad raktažodis veikiausiai yra susijęs su konkretesnėmis ir mažiau finansuojamomis temomis, pvz., „inovacijų kultūra“.

„Švietimo“ raktažodis atsiduria tarp mažiau finansuojamuose projektuose, tačiau tą galima paaiškinti keliomis šio žodžio reikšmėmis, t.y. švietimo politika ir edukacija. Tyrimas, kuriame kalbama apie lytiškumo edukaciją, o tiksliau – siekį apmokyti tam tikras socialines grupes gimstamumo didinimo klausimais finansavimą gavo. Tačiau švietimo politikos ar visuomenės švietimo kitomis temomis tyrimai finansavimo negavo. Projektai, kuriuose buvo vartojamas „paslaugų“ raktažodis, siejamas su socialinėmis paslaugomis ar viešąja rūpyba, finansavimo taip pat beveik negavo. Tai yra socialinei politikai ir socialiniam darbui būdingas raktažodis, kuris, kaip ir „kultūra“ gali atsirasti finansavimą gavusiuose projektuose priklausomai nuo specifinės temos. Šiuo atveju vėlgi svarbūs tampa šeimos klausimai, nes vienintelis finansavimą gavęs projektas, kuriame galima aptikti „paslaugas“ buvo apie paslaugas šeimai. Beje, vienas iš dviejų finansavimą gavusių projektų, kuriuose buvo minima „kultūra“, taip pat buvo apie skirtingas romantinių santykių kūrimo kultūras.

„Sveikatos“ raktažodis vartotas su senėjimu susijusiame ir finansavimą gavusiame projekte. Likę ir finansavimo negavę projektai, susieti su šio raktažodžio tema, buvo apie socialinę nelygybę ir psichoaktyvias medžiagas. Taip pat galima matyti, kad „lytiškumo“ projektai buvo kur kas daugiau nefinansuojami nei finansuojami. Vėlgi, finansavimą gavo demografinė „lytiškumo“ temos atmaina, o kai kalbama apie analitinius skirtumus tarp vyrų ir moterų arba politinę lyčių lygybę bendrai, projektai beveik nebuvo finansuojami. Čia „lygybės“ raktažodis tampa įdomus tuo, kad tarp finansuotų projektų pasitaikė ženkliai dažniau nei tarp nefinansuotų. Kai kalba eina apie kairiosios politikos lyčių lygybės sampratą tai tokie projektai finansavimo negavo, bet demografinės ar socialinės nelygybės projektai buvo finansuojami dažnai ir projektų, kuriuose buvo vartojamas šis raktažodis, finansavimą nusvėrė į teigiamą pusę.

Kaip buvo galima numanyti, raktažodis „šeima“ buvo ženkliai dažniau finansuojamuose projektuose, nei nefinansuojamuose. Vėlgi, tai galima sieti su demografinėmis Lietuvos gimstamumo ir migracijos politikos aktualijomis. Šalia atsiduria ir „kaita“, kas, viena vertus, nurodo į finansavimo palankumą tiems tyrimams, kurie tiria įvairius socialinius pokyčius, bet kita vertus, gali būti glaudžiai siejama su tais pačiais aptariamais demografiniais gimstamumo pokyčiais.

Lentelės nr. 20 ir nr 21. Pagrindiniai raktažodžiai pasirodę tik tarp finansavimo negavusių ir tik tarp finansavimą gavusių 2017 – 2025 m. sociologijos mokslui priskirtų MIP

Finansavimo negavusių projektų raktažodžiai	Kiekis (vnt.)
Tourism	7
National	6
Country	5
Management	5
Sustainability	5
City	4
Cooperation	4
Creativity	4
Drug	4
Ethic	4
Innovation	4
Reality	4
Victim	4
Accountability	3
Baltic	3

Finansavimą gavusių projektų raktažodžiai	Kiekis (vnt.)
Fertility	4
Birth	3
Demography	3
Generation	3
Rate	3
Adolescent	2
Aggression	2
Biographical	2
Cohort	2
Feminist	2
Geopolitical	2
Pension	2
Relation	2
Right	2
Sex	2

Tie raktažodžiai, kurie pasirodė tik tuose projektuose, kurie gavo finansavimą šią įžvalgą padaro dar akivaizdesne (lent. 21). Aukščiau dešinėje pavaizduotoje lentelėje galima matyti, kad išryškėja specifinis žodynas, kuris pasitaikė išskirtinai tik finansuojamuose projektuose:

vaisingumas/gimstamumas, gimdymas, demografija, kartos, dažniai, kohortos (amžiaus), pensija ir seksas. Visi šie žodžiai gali būti siejami su demografiniais senėjimo ir šeimos sociologijos klausimais. Raktažodis „nepilnamečiai“ taip pat yra siejamas su gimdymo paauglystėje tyrimu, o „santykiai“ – turima omeny „intymūs santykiai“. Tai tik patvirtina, kad demografiniai ir šeimos sociologijos tyrimai yra paklausūs ir išskirtinio finansinio dėmesio sulaukiantys projektai.

Vienas iš to paaiškinimų gali būti tai, kad šie tyrimai atliepia Lietuvai aktualias, nacionalinės svarbos problemas – krentantis suminio gimstamumo rodiklis ir senjorų dalies populiacijoje augimas. Svarstant apie projektų kokybę, kitas paaiškinimas galėtų būti tai, kad demografija Lietuvos sociologijoje turi suformuotą stiprią sociologinę mokyklą. Demografija, lyginant su kitomis sociologijos Lietuvoje rūšimis, turi bene ilgiausiai formuotą sociologijos mokslo tradiciją. Tai, kad demografiją Lietuvoje atlieka ilgametės mokyklos profesionalai ir tai, kad Lietuva susiduria su demografinius klausimus keliančiomis problemomis gali būti tokio išskirtinio finansavimo dėmesio sulaukimo paaiškinimas.

Lentelėje nr. 20 galima matyti kitą, finansavimo negaunančią projektų dalį. Turizmo srities tyrimai, atstovaujami visuomeninės geografijos disciplinos, nei karto nebuvo finansuoti. S005 kategorijoje įvairaus pobūdžio turizmo tyrimai konkurencinėse varžytuvėse dėl finansavimo vienareikšmiškai pralaimi. Kita įdomi finansavimo negavusiuose projektuose pasirodžiusių raktažodžių dalis yra tai, kad jų tarpe galima aptikti pagrindinį naujosios viešosios vadybos žodyną: vadyba (vadovavimas), tvarumas, bendradarbiavimas (kooperacija), kūrybingumas, inovacija ir atskaitingumas. Tai, kad projektai, kurie orientavosi į šias tematikas, finansavimo negavo, dalinai patvirtina (1.3. skyriuje) aptartos Tönismann studijos teiginį, kad sociologai Lietuvoje buvo skeptiški (bent jau iki 2019 m.) NVV siūlomų griežtų efektyvumo rodiklių įvedimui.

Atrodytų, kad šis skeptiškumas atspindi ir projektinio finansavimo priemonėje 2017 – 2025 m. laikotarpyje. NVV integracija Lietuvoje įvyko ir prie to diktuojamų konkurencingumo sąlygų mokslininkai sėkmingai prisitaikė, ką parodo paraiškų su tokiu žodynu egzistavimas ir didelės konkurencijos požymiai. Tačiau NVV diktuojamas žodynas, kuris viešosios politikos lauke galėtų suteikti pranašumą jį vartojantiems, konkursiniame mokslo finansavime tiriamuoju laikotarpiu neturėjo pranašumo pritraukiant finansavimą. Viešosios politikos ir mokslo laukai, visgi veikia skirtingomis vertės logikomis, o NVV pilnai mokslinės ir viešosios politikos problematikų neapjungia.

Taigi, demografija, o ir sociologija kartu su ja, S005 kategorijoje, yra finansavimo hierarchijos viršūnėje, o visuomeninė geografija – apačioje. Tą matome ir surikiavus S005 kategorijos disciplinas pagal finansavimo sėkmingumą (lent. 22). Sociologija, antropologija, kriminologija ir socialinė politika pasižymi kone identišku finansavimo sėkmingumu. Bendrai žemu finansavimo sėkmingumu išsiskiria socialinis darbas ir visuomeninė geografija. Pastaroji tiriamuoju laikotarpiu neturėjo nei vieno finansuoto projekto. Taigi matome, kad konkurencija tarp sociologijos krypties prisiskyrusių mokslininkų taip pat yra didelė, nes iš pagrindinių finansavimą gaunančių disciplinų projektų yra finansuojamas tik kas trečias. Ši hierarchija atsispindi ir aptartuose raktažodžiuose.

Lentelė nr. 22. 2017 – 2025 m. MIP programai teiktų sociologijos mokslui priskiriamų projektų pasiskirstymas pagal finansavimo sėkmingumą

Disciplina	Finansuoti projektai (vnt.)	Nefinansuoti projektai (vnt.)	Iš viso (vnt.)	Sėkmės koeficientas
Sociologija	25	48	73	34,3%
Socialinė ir kultūrinė antropologija	1	2	3	33,3%
Kriminologija	3	6	9	33,3%
Socialinė politika	5	10	15	33,3%
Socialinis darbas	2	13	15	13,3%
Visuomeninė geografija	0	12	12	0%

3.3. Kokios sociologinės temos plėtojamos finansavimą gavusiuose MIP?

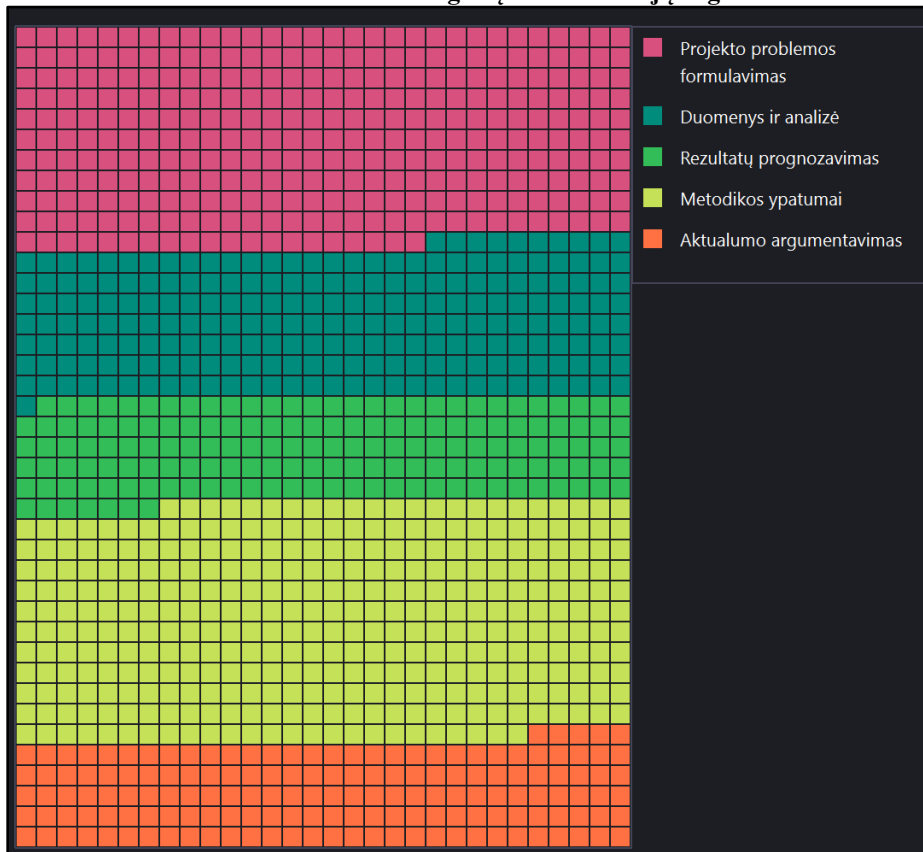
Išsiaiškinome, kaip sociologijai (S005) sekasi konkuruoti su visa HSM bendruomene, kaip sekasi konkuruoti su kitais socialiniais mokslais ir kokia konkurencija vyksta pačios S005 kategorijos viduje. Lieka išsiaiškinti kokios sociologijos sritys (be antropologijos, kriminologijos, soc. politikos, soc. darbo ir visuomeninės geografijos) yra laiminčiosios. Jau išsiaiškinome, kad daugiausiai finansuojami demografų tyrimai, tačiau tai nėra vieninteliai finansuoti sociologiniai projektai. Iš viso finansavimą tiriamuoju laikotarpiu gavo 25 sociologiniai projektai, o šių projektų, skirtingai nuo nefinansuotų, anotacijos yra viešai prieinamos internete (<https://spektras.lmt.lt/> [prieiga: 2026-03-30]).

Kalbant apie tai, kaip NVV veikia mokslinės vertės supratimą, procesas nėra toks akivaizdus. Atsiranda poreikis įvertinti argumentavimo struktūras ir vartojamą žodyną, kuris peržengia raktažodžius, veikiančius kaip kryptingos nuorodos į bendriau atpažįstamas socialinės vertės sąvokas (tokias kaip demografinis nuosmukis, politikos racionalumas, pilietinis įgalinimas ar ta pati naujoji viešoji vadyba). Kokybinė anotacijų turinio analizė leido pamatyti laiminčiųjų

sociologinių projektų formuluojamas problemas, vadinasi tokias problemas, kurios yra aktualios tiek mokslininkams, tiek, anot valstybės ir ekspertų komisijos, visuomenei.

Daugiausiai teksto paraiškų anotacijose yra skiriama projekto problemos suformulavimui ir metodiniams niuansams (pav. 8). Jeigu duomenų ir analizės kategoriją sujungtume su metodikos ypatumais, tuomet šiai bendrai metodikos kategorijai tektų didžiausia teksto dalis. Visa tai galima pavadinti projektų paraiškų anotacijų argumentavimo struktūra. Tai, kad šios dvi kategorijos gauna daugiausiai teksto paraiškų anotacijose nėra netikėta. Kadangi mokslinis projektas, iš esmės, yra didesnės apimties mokslinis tyrimas su komplikauta veiksmų eiga, tai suprantama, kad metodikos ir tyrimo problemos dalys reikalauja išsamiausių aprašų.

Paveikslas nr. 8. 2017 – 2025 m. sociologinių MIP anotacijų argumentavimo struktūra

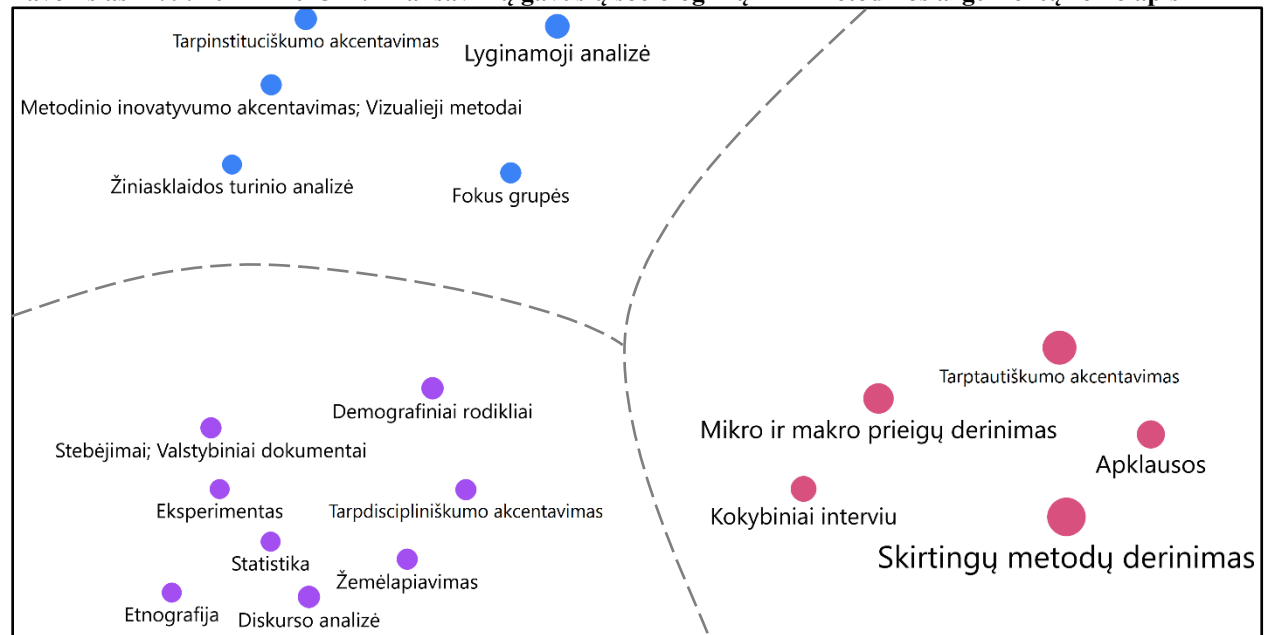
Paaiškinimas: argumentavimo struktūra gauta pasinaudojant MAXQDA *Document Portrait* funkcija, kuria galima vizualizuoti visų sociologinių projektų paraiškų anotacijų teksto dalį tenkančią su koduotiems segmentams. Struktūra sudaryta iš 25 sociologinių projektų anotacijų.

Metodikos kategorijos kodus suskirsčius pagal atsidūrimų tuose pačiuose dokumentuose skaičių išryškėja trys pagrindiniai klasteriai (pav. 9) (apskritimo dydis žymi kodo segmentų kiekį). Stambiausių kodų, t.y. metodų ir jų taikymo ypatumų, grupė pažymėta rožine spalva. Šie kodai paraiškose kartu pasitaikė dažniausiai ir nurodo į tyrėjų pastangą derinti skirtingus metodus. Tarp

šių metodų pagrindu derinamos yra apklausos su kokybiniais interviu, kas ir yra pagrindiniai metodai, kuriais pasireiškia kodas „mikro ir makro prieigų derinimas“. Taip pat tokioms paraiškoms būdinga ryški pastanga akcentuoti tarptautiškumą.

Kitame klasteryje (mėlyna spalva) nugula tie projektai, kurie dažnai mini lyginamąją analizę ir yra tarpinstituciniai. Apskritai tarpinstituciškumas, tarptautiškumas ir tarpdiscipliniškumas pagal priklausymą skirtingiems klasteriams rodo, kad šie trys projektų bruožai gali būti laikomi trimis skirtingomis argumentavimo strategijomis. Tai tik patvirtina, kad projekto tarpdiscipliniškumas yra įgyvendinamas institucijų viduje, o bendradarbiavimas su užsienio institucijomis yra labiau praktikuojamas nei bendradarbiavimas su vietos institucijomis. Vizualieji metodai, žiniasklaidos turinio analizė ir fokus grupės yra pagrindiniai tarpinstituciniuose projektuose taikomi metodai.

Paveikslas nr. 9. 2017 – 2025 m. finansavimą gavusių sociologinių MIP metodikos argumentų žemėlapis

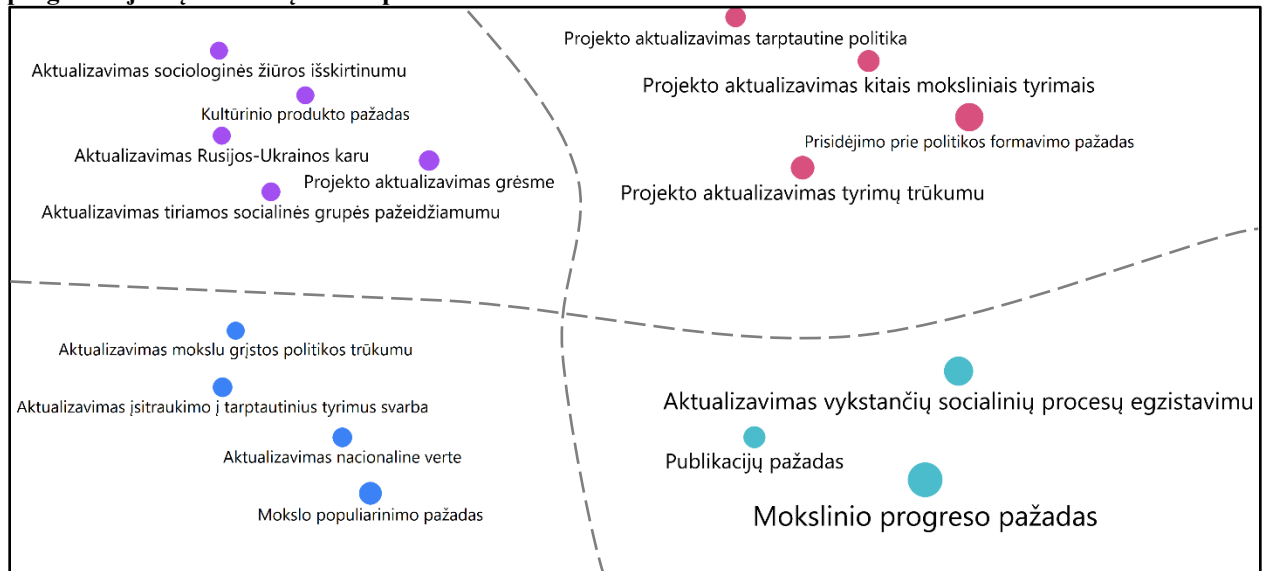
Paaiškinimas: vizualizacija gauta pasitelkiant MAXQDA kodų žemėlapių funkciją. Šio ir kitų žemėlapių atvejais programa skaičiuoja kiek kartų kodų segmentai atsiduria tame pačiame dokumente ir pagal tai išdėlioja kodus arčiau ar toliau vienas nuo kito. Apskritimas yra konkretus kodas, o jo dydis nurodo į priskirtų segmentų skaičių.

Tarpdisciplininių projektų grupė pasižymi didžiausia metodine įvairove: etnografijos bei stebėjimo metodai gali būti labiau antropologinio pobūdžio, žemėlapiavimo metodai gali būti tiek kokybiniai, tiek derinami su demografiniais rodikliais. Demografiniai duomenys, kartu su statistika atstovauja socialinių mokslų kiekybinius metodus, o diskurso analizė bei valstybiniai dokumentai kaip duomenys gali nurodyti į sociologinį bendradarbiavimą su teisės disciplina. Bendrai vizualizacijoje galima matyti, kad laiminčiųjų sociologinių projektų metodinė įvairovė

yra gana gausi, nors pagrindiniai projektų metodai vis tiek yra apklausos ir kokybiniai interviu. Ši įvairovė suponuoja skirtingų metodologinių tradicijų dalyvavimą tyrime. Naujosios viešosios vadybos keliama atskaitingumo reikalavimai galėtų labiau tyrėjus kreipti kiekybinių rodiklių akcentavimo link, tačiau panašu, kad konkursinį finansavimą laimi ganėtinai įvairaus pobūdžio metodai.

Tai, kaip anotacijose buvo konstruojama projektų vertė, su kokiais veiksniais ji susaistoma ir kokie buvo prognozuojami rezultatai taip pat gali būti skirstoma į kelis klasterius. Projektai pasiskirsto pagal moksliskumo, rizikų suvaldymo bei prisidėjimo prie nacionalinės politikos užmojus (pav. 10). Čia bendrai galima teigti, kad moksliskumas įgauna dvi prasmes: mokslinis progresas bendrai ir mokslinis progresas Lietuvos kontekste. Pastarąjį atstovauja mėlynasis klasteris, kuriame yra stiprinama Lietuvos svarba tarptautiniame kontekste.

Paveikslas nr. 10. 2017 – 2025 m. finansavimą gavusių sociologinių MIP artikuliuojamos vertės argumentų ir prognozuojamų rezultatų žemėlapis

Stambiausias klasteris yra žydros spalvos, kuriame koncentruojasi tie projektai, kuriuose yra tiesiogiai akcentuojama, kad projektu bus prisidėta prie bendro mokslinio progreso, t.y. bus gilinamas mokslinis žinojimas. Su tuo susijęs ir publikacijų pažadas, kaip pagrindinis būsimos projekto mokslinės vertės įrodymas. Taip pat svarbu, kad tokių projektų vertė daugiausiai argumentuojama potencialiu siekiu tirti vykstančius socialinius procesus. Tai reiškia, kad dauguma finansavimą gavusių sociologinių projektų yra orientuoti į vykstančių socialinių procesų analizę.

Tai yra svarbu, nes egzistuoja ir kiti vertės argumentavimo būdai (kurie matosi kituose klasteriuose).

Pavyzdžiui, violetinės spalvos klasteris pasižymi tuo, kad čia vyrauja argumentai įvedant grėsmes ir socialinių grupių pažeidžiamumą. Tiesa, čia neaptinkame pažado prisidėti prie grėsmių suvaldymo ar prie politikos formavimo, tačiau galime pastebėti vertės pagrindimą ne tyrimo problemos pažinimo poreikiu savaime, bet mokslinio atsako rizikai svarba. Jeigu pirmiau aptarto klasterio atveju pakanka mokslinio intereso suprasti, kas vyksta aplinkoje, tai pastarojo klasterio atveju pažinimas tampa svarbus tik rizikos kontekste.

Rožinės spalvos klasterio atveju įdomu tai, kad vertės argumentavimas vyksta pagrinde per išorines aktualijas, t.y. vertė argumentuojama vietos tyrimų stygiu ir tuo pačiu jų gausa užsienyje arba tarptautinės politikos pagrindu. Tačiau pats rezultatų prognozavimas yra ne apie tyrimų stygiaus užpildymą, bet būtent prisidėjimą prie politikos formavimo. Viena vertus, šis klasteris yra itin panašus į žydrąjį, nes yra akcentuojamas moksliskumas (ar jo trūkumas), tačiau politinės intervencijos kodas kiek interpretaciją apsunkina.

Abu viršutiniai klasteriai (rožinis ir violetinis) iš pirmo žvilgsnio gali būti laikomi kaip dalinai veikiantys pagal NVV logiką. Projekto vertės pagrindimas vykstančiomis arba artėjančiomis grėsmėmis bei tiriamos socialinės grupės pažeidžiamumu žymi polinkį mokslinį tyrimą vykdyti normatyviai deklaruojant socialinę vertę. Nors šalia šių argumentų aptinkame ir kultūrinio produkto pažadą, tai gali labiau nurodyti į mokslininkų jaučiamą socialinį atsakingumą, o ne į politikos ir mokslo tikslų sujungimą. Rožiniame klasteryje mokslo ir politikos interesų suderinimas atsiskleidžia ryškiausiai. Tam tikri finansavimą gaunantys projektai deklaruoja savo numanomą vertę tarptautinės politikos užmojų atliepimu ir žada prisidėti prie tolimesnės politikos formavimo.

Projektų anotacijose dažnai ketinama suteikti naudos priimant politinius sprendimus. Tačiau lieka neaišku, kiek toks politinės intervencijos deklaravimas yra įprasta paraiškos pildymo praktika tapęs formalumas ir kiek realus projekto tikslas. Tą aptarti leidžia kokybinės turinio analizės metu išskirta problemos formulavimo kategorija, kuri įgalina finansuotų sociologinių projektų suskirstymą pagal jų epistemologinį principą ir pagal tyrimų temas. Kiekvienai finansuoto sociologinio projekto anotacijai teko po vieną „problemos formulavimo“ kodą, kuriuos bendrinant buvo išskirtos trys pagrindinės sociologijos problemų sritys: 1) projektai, kuriais siekiama tirti neakivaizdžius socialinius procesus, buvo priskirti „kritinės sociologijos“ kategorijai; 2) projektai,

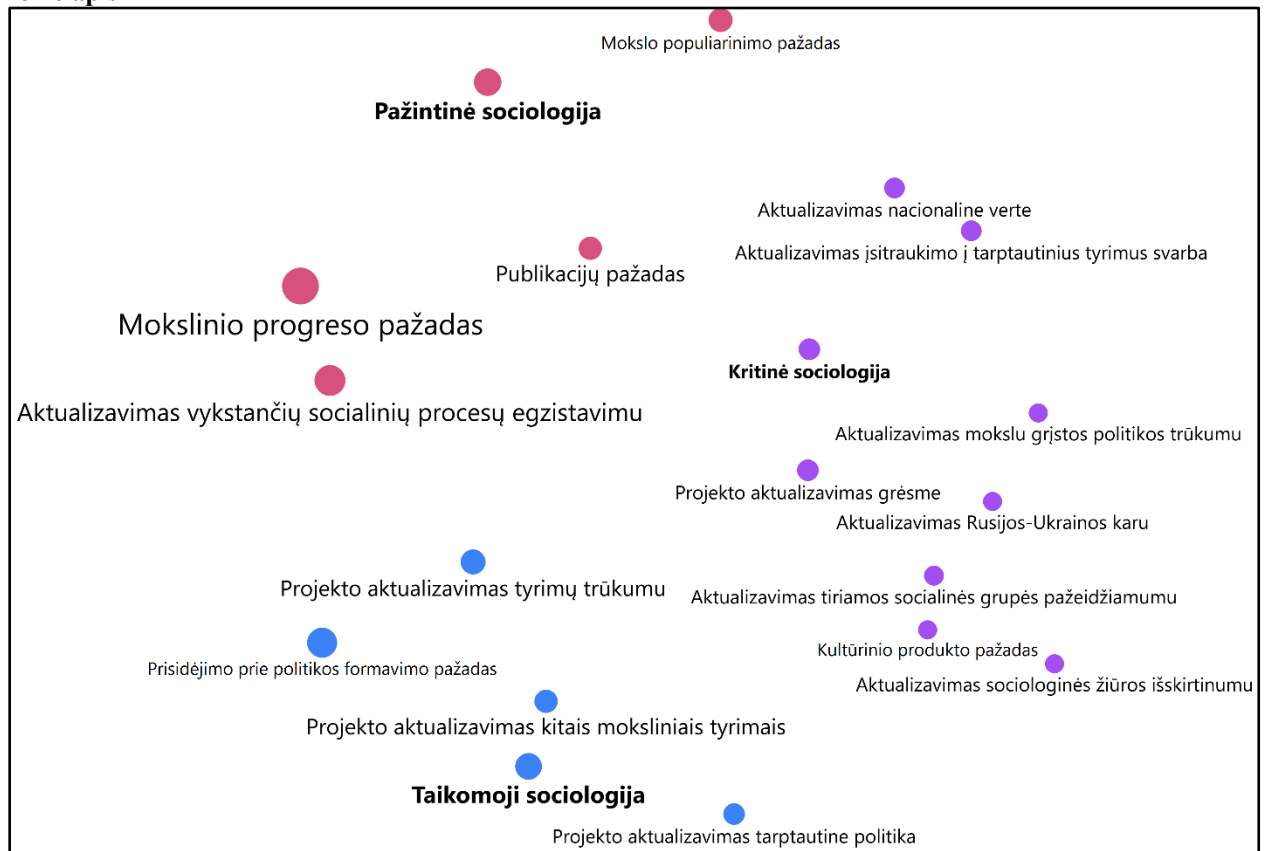
kuriuose akcentuojama socialinės realybės pažinimo svarba, buvo priskirti „pažintinės sociologijos“ kategorijai; 3) projektai, kuriais siekiama prisidėti prie konkrečių problemų sprendimo, buvo priskirti „taikomosios sociologijos“ kategorijai.

Jeigu prisidėjimo prie politikos formavimo tikslas yra įvardijamas, tai dar nereiškia, kad tai atsispindi ir tyrimo problemos formuluotėje. Iš 25 finansavimą gavusių sociologinių projektų 4 buvo kritinės sociologijos projektai, taikomosios sociologijos projektų buvo 10, o pažintinės sociologijos – 11. Naujosios viešosios vadybos kontekste ši proporcija yra įdomi tuo, kad taikomosios sociologijos projektai sudaro mažiau nei pusę visų finansavimą gavusių projektų. NVV konkurencingumo sistema, iš esmės, skatina kuo aiškesnį atskaitingumą rezultatais arba bent jau rezultatų prognozėmis. „Atsiskaityti“ galima ir deklaruojant tyrimo tikslą, kaip konkretų siekį prisidėti prie vienos ar kitos problemos sprendimo. Taigi, čia galima atsakyti į klausimą, kokie sociologinių problematikų tipai yra laimintieji. Nors kritinės ir pažintinės sociologijos projektų buvo finansuota daugiau, taikomoji sociologija irgi turi didelę finansuotų konkuruojančių projektų dalį.

Paveiksle nr. 11 galima matyti visų trijų, kritinės, pažintinės ir taikomosios, sociologinių prieigų klasterius pagal tai, kaip projektuose grindžiama tyrimų vertė ir kokie rezultatai ar siekiai išsikelti. Matosi, kad kritinės sociologijos projektai pasižymi ganėtinai įvairiais tyrimo logikų deriniais. Čia aptinkame ir politinio aktualumo, ir moksliskumo svarbos, ir rizikų ar grėsmių suvaldymo svarbos argumentus. Tai yra tokie projektai, kurie savo esme gali būti ir taikomojo, ir pažintinio pobūdžio, bet koncentruojasi daugiau į paslėptus socialinius procesus, kuriuos, atrodo, svarbu atskleisti ar tyrinėti moksliskai.

Kur kas aiškesnė yra taikomosios sociologijos sritis, kuomet ir aktualizavimo bei tikslų kodai siejasi su politine intervencija ar bendrai politikos sritimi. Tačiau čia svarbu tai, kad taikomosios ir pažintinės sociologijos klasteriai nors ir pažymėti skirtingomis spalvomis, daugiau galima apie juos suprasti iš kodų atstumų vienas nuo kito. Nors pažintinės sociologijos klasteris pasižymi moksliskumo svarbos akcentavimu, pagal atstumą, taikomiesiems projektams taip pat svarbus mokslinių spragų užpildymo siekis ar ryškus vertės pagrindimas realybėje vykstančių procesų apraiškomis. Nepaisant to, kad egzistuoja epistemologinė skirtis tarp taikomųjų ir pažintinių projektų, pats moksliskumo siekis ir to akcentavimas yra bendras.

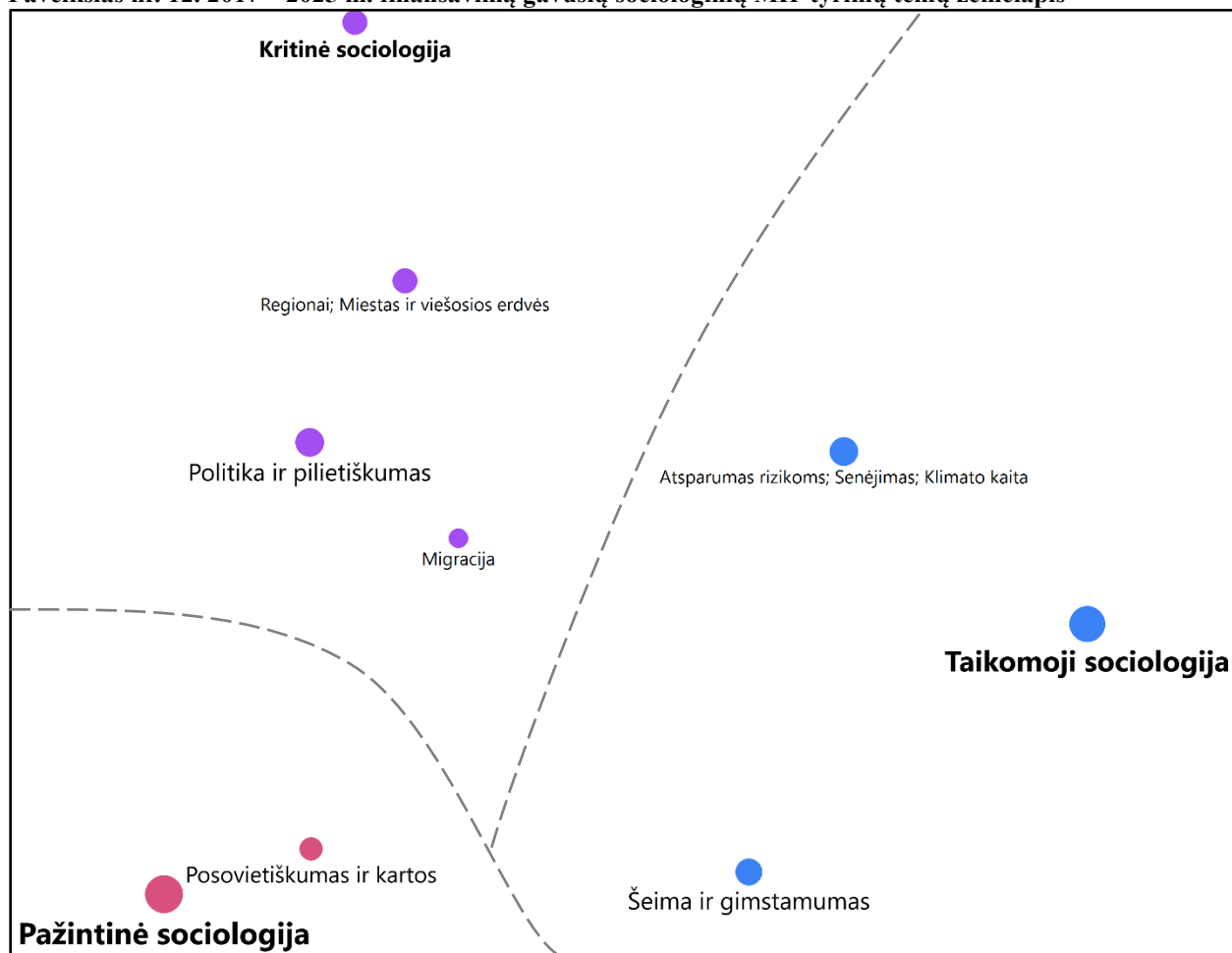
Paveikslas nr. 11. 2017 – 2025 m. finansavimą gavusių sociologinių MIP sociologinių prieigų ir vertės argumentų žemėlapis

Jeigu surūšiuojame kodus pagal tyrimų temas, tai ne tik sužinome kokių tematikų projektai buvo finansuojami tiriamuoju laikotarpiu, bet ir kaip šios tematikos išsidėlioja pagal savo bendras sociologines prieigas (pav. 12 ir lent. 23). Aiškiausiai savo mokslinį pobūdį išduoda posovietiško ir kartų skirtumų tyrimai, kurių anotacijų kodai bene pilnai sutampa su pažintinės sociologijos kodais. Šiuose projektuose yra deklaruojama, kad Lietuva, atgavus Nepriklausomybę, patyrė reikšmingą socialinę transformaciją ir dėl to reikia tirti kartų skirtumus ir gyvenimo kelių pasirinkimus.

Šeimos ir gimstamumo tyrimai pasirodo kaip balansuojantys tarp grynosios pažintinės sociologijos ir taikomojo pobūdžio sociologijos. Tokie tyrimai, pagrinde demografiniai, gali būti savaime aktualizuojami Lietuvos demografinių problemų kontekste ir tuo pačiu išlikti grynosios pažintinės sociologijos rėmuose, nes tyrimo tema ar tikslas yra aktualūs savaime to tiesiogiai nepasakant. Atsparumo rizikos, senėjimo ir klimato kaitos temos randasi taikomosios sociologijos projektų tarpe.

Paveikslas nr. 12. 2017 – 2025 m. finansavimą gavusių sociologinių MIP tyrimų temų žemėlapis

Lentelė nr. 23. 2017 – 2025 m. MIP konkursinį finansavimą gavusių sociologinių projektų temų pasiskirstymas

Tema	Kiekis (vnt.)	%
Politika ir pilietiškumas	6	24,00%
Šeima ir gimstamumas	5	20,00%
Posovietiškas ir kartos	3	12,00%
Atsparumas rizikoms	2	8,00%
Klimato kaita	2	8,00%
Miestas ir viešosios erdvės	2	8,00%
Regionai	2	8,00%
Senėjimas	2	8,00%
Migracija	1	4,00%

Politikos ir pilietiškumo tyrimai, kaip antra didžiausia finansuojamų sociologinių tyrimų tema, randasi tarp kritinės ir pažintinės sociologijos. Šios temos tyrimai išlieka griežtojo sociologijos mokslo rėmuose nepaisant to, kad su politine intervencija gali būti suderinami lengviausiai. Migracijos projektas buvo tik vienas ir koduose priskirtas pažintinės sociologijos

sričiai, tačiau dėl pakankamai daug bendrų kodų su kritinės sociologijos projektais pateko į kritinės sociologijos klasterį. Bendrai šis projektas atsiduria žemėlapyje tarp visų trijų sričių, vadinasi su koduoti projekto segmentai persidengia savo kodais su visų trijų sričių projektais. Pagrindiniai kritinės sociologijos atstovai yra regionų bei miesto ir viešųjų erdvių temų tyrimai.

Taigi, kiek mažiau nei pusė visų finansavimą gavusių sociologinių projektų buvo taikomieji, o visi kiti savo vertę argumentavo per mokslinį naujumą ar informacijos apie vykstančius reiškinius trūkumą. Tai papildė Teelės Tönismann studijos išvalgą apie Lietuvos sociologų skeptiškumą naujosios viešosios vadybos atžvilgiu. Viena vertus didelė taikomosios sociologijos projektų dalis nurodo į poslinkį prie aiškesnio atskaitingumo ir orientavimosi į tyrimo rezultatų taikomumo deklaravimą. Kita vertus, tai, kad naujosios viešosios vadybos žodyną vartojantys sociologiniai projektai negauna jokio finansavimo patvirtina Tönismann išvalgą. Lietuvos mokslo tarybos paraiškų vertinimo ekspertų komisijos sociologai išlaiko kritišką santykį su naujosios viešosios vadybos diskursu.

Jeigu migracijos tyrimai patenka tarp konkursinį finansavimą laiminčių sociologinių projektų, tai tada galima sakyti, kad pralaiminčioji disciplina yra visuomeninė geografija, kurios nei vienas projektas apie turizmą tiriamuoju laikotarpiu finansavimo negavo. Socialinis darbas finansuotų projektų turėjo mažiausiai, o sociologija, kriminologija, antropologija ir socialinė politika finansuojamų projektų sėkmingumu pasižymėjo beveik vienodu. Išskirtina, kad kriminologiniai tyrimai apie narkotines medžiagas taip yra ganėtinai griežtai finansavimo negaunantys. Kai kalbame apie grynąją sociologiją, pagrindinės laiminčiosios sritys yra politikos ir pilietiškumo tyrimai bei šeimos ir gimstamumo tyrimai. Pastarieji tyrimai pasižymi didesnio taikomumo siekiu ir deklaravimu, o pirmieji – balansavimu tarp kritinės ir pažintinės sociologijos prieigų ir atsiribojimu nuo taikomumo.

Diskusija

Lietuvoje socialinių mokslų projektai ir humanitarinių mokslų projektai pasižymi panašiu finansavimo sėkmingumo procentu (19,8% ir 22,3%). Sėkmingumas kyla tų disciplinų, kurios NVV kontekste yra nesunkiai suderinamos su viešaisiais nacionaliniais poreikiais: psichologija, ekonomika ir teisė. Bourdieu aprašytas *Homo Academicus* (1988) mokslininkas lietuviškojo LMT konkursinio finansavimo kontekste išvirsta į humanitarą ar socialinių mokslų atstovą, kuris randasi įtampoje su Mūncho konceptualizuotu *Homo Oeconomicus* (2014). Viena vertus, teikiamų HSM projektų paraiškų tematinė įvairovė yra ganėtinai didelė, kas leidžia manyti, kad moksliniai interesai nebūtinai yra siejami su viešosios politikos tikslais. Kita vertus, net ir mokslininkų inicijuotų projektų, kur tyrėjai gali laisvai rinktis savo tyrimų temas, finansavimą gauna pagrinde tik politikos formavimui aktualios temos. Lietuvoje pasitvirtina Rip (1994) plėtotą mintis, kad mokslo tarybos naujosios viešosios vadybos kontekste tampa vienu iš prestižo gamybos formulės kintamųjų, kuomet laimėtas konkursinis finansavimas reiškia aukšto lygio mokslinį pasiekimą.

Pagal tai, kaip finansavimą gaunančių sociologinių projektų mokslininkai argumentuoja savo tyrimų vertę išskirtina, kad gausu prisidėjimo prie politikos formavimo ir mokslinio progreso pažadų. Tie sociologai, kurių moksliniai interesai sutampa su visuomenės poreikiais gali tikėtis pritraukti finansavimą savo tyrimams ir taip generuoti mokslinį ir akademinį prestižą, kuris vėliau pasitarnauja teikiant projektų paraiškas ateityje. Tuo tarpu tie sociologai, kurie savo tyrimams finansavimo nepritraukia, praranda galimybę plėsti savo mokslinę karjerą. Visuomeninės geografijos pavyzdys tą dalinai parodo, nes per visą tiriamąjį laikotarpį nebuvo finansuota nei viena paraiška. O demografiniai tyrimai, kurie lengvai susisieja su visuomenės poreikiais, gauna finansavimo daugiausiai. Tai yra tiesioginė akademinio kapitalizmo sąlygomis veikiančios konkursinio finansavimo sistemos apraiška. Laimi tie, kurie ir taip yra sėkmingai pritraukia finansavimą, o pralaimi tie, kurie tokių palankių sąlygų neturi.

Tai matosi ir tarpinstituciniu bei tarpdisciplininiu lygmenimis. Tarpdisciplininis bendradarbiavimas yra praktikuojamas daugiau nei pusėje visų HSM mokslininkų projektų, nors sėkmingumo rodikliais nelabai skiriasi nuo projektų pavienių disciplinos ribose. Tarpinstituciniai projektai, tuo tarpu, pritraukia daugiau finansavimo, bet yra kur kas retesnė paraiškų teikimo praktika nei tarpdiscipliniškumas. Tokį didelį tarpdisciplininių projektų kiekį nepaisant mažos įtakos finansavimo sėkmingumui, galima paaiškinti tuo, kad mokslininkai tiesiog laiko tai tyrimo vertės didinimo priemone. Kadangi tarpdiscipliniškumą galima įgyvendinti pavienės institucijos

viduje, taip bendradarbiaujama yra kur kas dažniau, nei tarpinstituciškai, siekiant išsaugoti skirtas lėšas ir potencialiai įgyvendinto tyrimo generuojamas publikacijas ir jų citavimus vienos institucijos ribose. Tai irgi galima laikyti akademinio kapitalizmo išraiška ir tuo patvirtinti, kad vyksta ganėtinai aršios tarpinstitucinės varžytuvės.

HSM bendruomenės pasižymi dideliu polinkiu bendradarbiauti tarpdiscipliniškai. Tačiau finansavimo filtrą praeina tie projektai, kuriuose tarpdiscipliniškumas yra įgyvendinamas centro ir periferijos principu, t.y. centrinės, pagrindinės disciplinos prie savęs prijungia kitas disciplinas specifiniais tikslais. Tai reiškia, kad prisijungiančios disciplinos tarpusavyje nebūtinai turės ryšių ir veikiausiai atlieka smulkesnę funkciją didžiųjų disciplinų projektuose. Vadinasi finansavimo sistema išlaiko tam tikras institucijas ir disciplinas galios pozicijoje, o susijusios disciplinos ir institucijos tam tikrais atvejais gali pasigerinti sąlygas finansavimui pritraukti prisijungdamos prie šių pagrindinių disciplinų. Visgi tai, kad vienos institucijos ar disciplinos jungiasi prie didžiųjų nors ir gali būti reikšmingas veiksnys finansavimui gauti tikrai nėra tam pakankamas. Tai rodo Vilniaus universiteto dominavimas kaip daugiausiai ryšių turinčios institucijos tiek tarp finansavimą gavusių, tiek tarp negavusių projektų.

Sociologinių projektų finansuojamumas 2017 – 2025 m. laikotarpiu krito. Projektų turinys rodo, kad konkurencija vyksta ne tik tarp skirtingų socialinių mokslų disciplinų, bet ir tarp skirtingų sociologinių specializacijų bei tematikų tarpusavyje. Vidinės konkurencijos kontekste nei vieno finansuoto projekto tiriamuoju laikotarpiu neturėjo visuomeninė geografija, o socialinio darbo projektų finansavimo sėkmingumo rodikliai buvo žemiausi. Antropologija, kriminologija, socialinė politika ir sociologija pasižymėjo beveik identiškais sėkmingumo rodikliais. Kalbant apie sociologines temas, kurių projektai tiriamuoju laikotarpiu gavo finansavimą nustatyta, kad daugiausiai finansavimo gauna pažintinės ir taikomosios sociologijos projektai. Pirmieji pasižymi vertybiškai neutralaus moksliškumo deklaravimu, o antrieji yra linkę spręsti konkrečias visuomenės problemas. Abiejų kategorijų finansavimą gavusių projektų skaičius yra beveik vienodas.

Susiejant tai su sociologinių projektų finansavimo kritimu galima svarstyti, kad sociologiniams projektams yra sunkiau deklaruoti savo pritaikomumą nei, tarkim, psichologijai ar ekonomikai. Tematiniu požiūriu daugiausiai finansavimo gavo politikos ir pilietiškumo bei šeimos ir gimstamumo tyrimais užsiimanti sociologija. Politikos ir pilietiškumo tyrimai labiau atstovavo pažintinę sociologiją, o šeimos ir gimstamumo – taikomąją. Tai lyg ir reikštų, kad tiek mokslinį

grynumą, tiek taikomąjį pobūdį deklaruojančios sociologijos vertė yra vienodai suprantama finansavimo skirstymo kontekste, tačiau tai, kad bendro finansavimo sėkmingumas krito gali reikšti, kad pažintinės sociologijos dalis turėtų mažėti. Sociologų tarpe yra bene pilnai NVV logikoje veikiančių ir visiškai taikomumo tikslų atsisakančių mokslininkų, ką parodo mokslinės vertės argumentacijų projektų paraiškų anotacijose įvairovė. Tačiau bendrai sociologai argumentuodami savo paraiškų tinkamumą finansavimui gauti bando derinti mokslinį ir taikomąjį požiūrius, ką matome šeimos ir gimstamumo tyrimų atveju.

Jeigu pažintinę ir kritinę sociologiją laikome grynosios sociologijos išraiška, tai galima sakyti, kad konkursinio finansavimo daugiau gauna grynoji sociologija negu taikomoji. Vėlgi, turint omeny finansavimo sėkmingumo kritimą per paskutinius aštuonerius metus galima manyti, kad iš sociologijos yra tikimasi didesnio atskaitingumo, kas reiškia ir daugiau taikomumo. Projektai, kurie atitinka viešosios politikos poreikius, turi laisvę pilnai netapti taikomaisiais tyrimais, tačiau tie, kurie šių poreikių neatitinka tokios laisvės gali ir neturėti. Tokiu atveju kyla klausimas, kodėl tarp finansavimo negavusių projektų atsiranda beveik visas naujosios viešosios vadybos žodynas (lent. 20). Tai galima interpretuoti tuo, kad taikomumas turi būti siejamas su aukšta moksline kokybe, nes vien siekio ką nors pagerinti ar padidinti efektyvumą nepakanka. Vadinasi Lietuvos mokslo tarybos vykdomas konkursinis mokslininkų inicijuotų projektų finansavimas lyg ir galėtų būti suteiktas ganėtinai plačiai temų įvairovei, bet tai priklauso nuo paraiškas teikiančių mokslininkų gebėjimų įrodyti savo tyrimų vertę. O ši vertė neišvengiamai priklauso nuo gebėjimo atliepti visuomenei aktualias problemas.

Įtampą tarp grynojo pažinimo ir taikomojo pobūdžio bent jau sociologijos atveju kompensuoja socialinių mokslų mokslinių tyrimų infrastruktūros, kurios iš esmės ir yra grindžiamos verte visuomenei. Nuo 2025 m. Lietuvos mokslo politika stipriai orientuojasi į mokslinių tyrimų infrastruktūrų vystymą. Nemažai šių infrastruktūrų nuo 2025 m. gauna užtikrintą finansavimą ir priklauso socialiniams mokslams: *SHARE Lietuva*, *Gimstamumo ir šeimos tyrimas*, *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvas*, *Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas*, *Rinkiminės demokratijos stebėsenos MTI* ir *Europos socialinis tyrimas* (Lietuvos mokslo taryba, 2024). Gali būti, kad ilgalaikėje perspektyvoje konkursinio finansavimo lauke NVV sąlygomis formuluojamų projektų rasis mažiau, o pažintinių projektų kiekis išaugs.

Toks Lietuvos mokslo politikos susitelkimas į MTI plėtrą taip pat nereiškia, kad pažintiniai, labiau teoriniai ir atsieti nuo socialinio-politinio konteksto sociologiniai tyrimai praranda savo

vertę Lietuvoje. Šių tyrimų vertė saistoma labiau ne su finansavimu, bet su tradicine mokslo vertės samprata, ką liudija Zenono Norkaus apdovanojimas nacionaline mokslo premija, kuri skirta teorinių mokslinių problemų sprendimui.

Literatūros sąrašas

1. Aagaard, K. (2017). The evolution of a national research funding system: Transformative change through layering and displacement. *Minerva*, 55(3), 279–297.
<https://doi.org/10.1007/s11024-017-9317-1>
2. Antanavičius, J., Guoga, V., Račkauskas, R., Sližys, R., Švilpaitė, E., Targamadžė, A., Vengris, S., & Žalys, A. (2000). *Lietuvos aukštojo mokslo finansavimas naujajame tūkstantmetyje: Poleminė knyga*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
<https://ibiblioteka.lt/metis/publication/C150000032724?q=ewbuglwk1>
3. Arboledas-Lérida, L. (2024). The Role of Competitive Project-Based Funding in the Commodification of Academic Research: A Marxist Analysis. *Critical Sociology*, 50(4–5), 845–862. <https://doi.org/10.1177/08969205231209679>
4. Arhipova, I. (2013). *Latvia research funding and quality of research activities*. (31/2013).
https://lbtufb.lbtu.lv/conference/economic_science_rural/2013/Latvia_ESR_31_2013-33-39.pdf
5. Becher, T., & Trowler, P. (2001). *Academic tribes and territories*. McGraw-Hill Education (UK).
[https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=7GIEBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=1.%09Becher,+T.,+%26+Trowler,+P.+\(2001\).+Academic+tribes+and+territories.+McGraw-Hill+Education+\(UK\).&ots=HmYKq2pzjs&sig=zX33teoOilchRGQDyfHwsEwE7Y00kC&oi=fnd&pg=PR10&dq=Homo+academicus&ots=xOixeXiTbX&sig=meB3AhJbBXtjWVY6qfGNavSpgyU](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=7GIEBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=1.%09Becher,+T.,+%26+Trowler,+P.+(2001).+Academic+tribes+and+territories.+McGraw-Hill+Education+(UK).&ots=HmYKq2pzjs&sig=zX33teoOilchRGQDyfHwsEwE7Y00kC&oi=fnd&pg=PR10&dq=Homo+academicus&ots=xOixeXiTbX&sig=meB3AhJbBXtjWVY6qfGNavSpgyU)
6. Bendiscioli, S. (2019). The troubles with peer review for allocating research funding. *The EMBO Reports*, 20(12), EMBR201949472. <https://doi.org/10.15252/embr.201949472>
7. Bornmann, L. (2013). Evaluations by Peer Review in Science. *Springer Science Reviews*, 1(1–2), 1–4. <https://doi.org/10.1007/s40362-012-0002-3>
8. Bourdieu, P. (1983). The field of cultural production, or: The economic world reversed. *Poetics*, 12(4–5), 311–356. [https://doi.org/10.1016/0304-422X\(83\)90012-8](https://doi.org/10.1016/0304-422X(83)90012-8)
9. Bourdieu, P. (1988). *Homo academicus*. Stanford University Press.
<https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=hfUR028Z-0kC&oi=fnd&pg=PR10&dq=Homo+academicus&ots=xOixeXiTbX&sig=meB3AhJbBXtjWVY6qfGNavSpgyU>
10. Burawoy, M. (2005). For Public Sociology. *American Sociological Review*, 70(1), 4–28.
<https://doi.org/10.1177/000312240507000102>
11. Conix, S., De Block, A., & Vaesen, K. (2021). Grant writing and grant peer review as questionable research practices. *F1000Research*, 10, 1126.
<https://doi.org/10.12688/f1000research.73893.2>
12. Čekanavičius, L. (2008). Lietuvos aukštojo mokslo finansavimo modelio projekcijos. *Ekonomika*. <https://doi.org/10.15388/Ekon.2008.17642,%20VDU02-000005925>
13. de Sousa Santos, B. (2018). *The end of the cognitive empire: The coming of age of epistemologies of the South*. duke university Press.
[https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=7fpjDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT4&dq=Boaventura+de+Sousa+Santos+%E2%80%93+The+End+of+the+Cognitive+Empire+\(2018\)&ots=Tu3b2je6Dn&sig=TiLQxuqD0BOIJmSim3pihl9G_ew](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=7fpjDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT4&dq=Boaventura+de+Sousa+Santos+%E2%80%93+The+End+of+the+Cognitive+Empire+(2018)&ots=Tu3b2je6Dn&sig=TiLQxuqD0BOIJmSim3pihl9G_ew)
14. Deineraitė, J. (2010). Lietuvos universitetų finansavimo išskirtinimai Europos Sąjungoje. *Europos integracijos studijos: Jaunųjų mokslininkų darbai / Kauno technologijos universitetas*.
https://www.lvb.lt/permalink/370LABT_NETWORK/cdhmhi/alma9917319105408451

15. Deutsche Forschungsgemeinschaft. (2025). *Decisions in the Second Round of Competition under the Excellence Strategy: Excellence Commission Selects 70 Clusters of Excellence*. <https://www.dfg.de/en/service/press/press-releases/2025/press-release-no-10>
16. Edqvist, O. (2003). Layered science and science policies. *Minerva*, 41(3), 207–221. <https://doi.org/10.1023/A:1025509629159>
17. European Commission. (2017). *MLE on Performance-based Funding of Public Research Organisations*. <https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/en/statistics/policy-support-facility/mle-performance-based-funding-public-research-organisations>
18. European Commission. (2025). *She figures 2024: Gender in research and innovation: statistics and indicators*. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/6847557>
19. Franssen, T., Scholten, W., Hessels, L. K., & de Rijcke, S. (2018). The Drawbacks of Project Funding for Epistemic Innovation: Comparing Institutional Affordances and Constraints of Different Types of Research Funding. *Minerva*, 56(1), 11–33. <https://doi.org/10.1007/s11024-017-9338-9>
20. Galinienė, B. (2005). Financing of studies at universities: Mapping out Lithuanian solutions. *Socialiniai mokslai*. <https://www.lituanistika.lt/content/63>
21. Garfield, E. (1955). Citation Indexes for Science. *Science*, 122(3159), 108–111. <https://doi.org/10.1126/science.122.3159.108>
22. Garfield, E. (1972). Is citation analysis a legitimate evaluation tool? *Scientometrics*, 1(4), 359–375. <https://doi.org/10.1007/bf02019306>
23. Geuna, A., & Martin, B. R. (2003). University Research Evaluation and Funding: An International Comparison. *Minerva*, 41(4), 277–304. <https://doi.org/10.1023/B:MINE.0000005155.70870.bd>
24. Hayek, F. A. (2002). *Kelias į vergovę* (A. Degutis, Vert.). Lietuvos laisvosios rinkos institutas. <https://www.llri.lt/wp-content/uploads/2015/04/Kelias-i-vergove.pdf> (Original work published 1944)
25. Heinecke, S. (2017). On The Route Towards Renewal? The Polish Academy Of Sciences In Post-Socialist Context. *Science and Public Policy*. <https://doi.org/10.1093/scipol/scx063>
26. Hicks, D. (2012). Performance-based university research funding systems. *Research policy*, 41(2), 251–261. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2011.09.007>
27. Hokka, J. (2024). Science as an ‘object of love’ – affective milieus in the neoliberal university. *European Journal of Cultural Studies*, 27(5), 895–911. <https://doi.org/10.1177/13675494231193811>
28. Hood, C. (1995). The “new public management” in the 1980s: Variations on a theme. *Accounting, organizations and society*, 20(2–3), 93–109. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(93\)E0001-W](https://doi.org/10.1016/0361-3682(93)E0001-W)
29. Information Technology & Innovation Foundation. (2025). *Congress Should Fully Fund NSF’s TIP Directorate to Make America More Competitive Versus China*. <https://www2.itif.org/2025-nsf-tip-funding.pdf>
30. Jongbloed, B., & Lepori, B. (2015). The Funding of Research in Higher Education: Mixed Models and Mixed Results. J. Huisman, H. De Boer, D. D. Dill, & M. Souto-Otero (Sud.), *The Palgrave International Handbook of Higher Education Policy and*

Governance (p. 439–462). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1007/978-1-137-45617-5_24

31. Kristapsons, J., & Tjunina, E. (1995). Changes in the Latvian research system. *Science and Public Policy*, 22(5), 305–312. <https://doi.org/10.1093/spp/22.5.305>
32. Kuhn, T. S. (1997). *The structure of scientific revolutions* (T. 962). University of Chicago press Chicago. https://www.academia.edu/download/62519294/Thomas_Kuhn_-_The_Structure_of_scientific_revolutions_3rd_ed.20200328-112461-1g7y9qj.pdf
33. Langfeldt, L., Reymert, I., & Svartefoss, S. M. (2024). Distrust in grant peer review—Reasons and remedies. *Science and Public Policy*, 51(1), 28–41. <https://doi.org/10.1093/scipol/scad051>
34. Lankelis, J., Orlauskas, K., Rimienė, V., Viškelienė, T., Piepolis, A., Steponavičiūtė-Otto, J., Matulytė, R., Karpickis, K., Klingerė, U., & Mamonė, D. (2025). *Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros projektų (paraiškų) rengimo, atrankos ir (i) vertinimo vadybos pagrindai bei teisinio reguliavimo genezė 2004–2025 m. Lietuvoje: Kolektyvinė mokslo studija*. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/7448c47e-6c26-42cc-a05d-4cc93a5215d8>
35. Lepori, B. (2011). Coordination modes in public funding systems. *Research Policy*. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2010.10.016>
36. Lepori, B., Masso, J., Jabłocka, J., Sima, K., & Ukrainski, K. (2009). Comparing the organization of public research funding in central and eastern European countries. *Science and Public Policy*, 36(9), 667–681. <https://doi.org/10.3152/030234209X479494>
37. Lepori, B., Van den Besselaar, P., Dinges, M., Poti, B., Reale, E., Slipersæter, S., Thèves, J., & Van der Meulen, B. (2007). Comparing the evolution of national research policies: What patterns of change? *Science and public policy*, 34(6), 372–388. <https://doi.org/10.3152/030234207X234578>
38. Lepori, B., Van den Besselaar, P., Dinges, M., van der Meulen, B., & Et., A. (2007). Indicators for comparative analysis of public project funding: Concepts, implementation and evaluation. *Research Evaluation*. <https://doi.org/10.3152/095820207X260252>
39. Lyall, C., Bruce, A., Marsden, W., & Meagher, L. (2013). The role of funding agencies in creating interdisciplinary knowledge. *Science and Public Policy*, 40(1), 62–71. <https://doi.org/10.1093/scipol/scs121>
40. Lietuvos mokslo taryba. (2024). *Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūrų kelrodis 2024*. <https://lmt.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/11/Xsc-xzLGsfA.pdf>
41. Lietuvos mokslo taryba. (2025). *Temos, pagal kurias buvo skelbiami paraiškų reikminių tyrimų projektams įgyvendinti kvietimai*. <https://lmt.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/mokslo-finansavimas/moksliniu-tyrimu-finansavimo-priemones/valstybes-uzsakomieji-tyrimai/reikminių-tyrimu-projektai/suinteresuotoms-valstybes-institucijoms/>
42. Lynd, R. S. (2015). *Knowledge for What: The Place of Social Science in American Culture*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400872282>
43. Lukoševičius, V. (2006). Aukštojo mokslo finansavimas ir plėtra pirmojoje Lietuvos Respublikoje. *Pedagogika: Mokslo darbai*. <https://doi.org/10.15823/p.2006.81.1>
44. Masso, J., & Ukrainski, K. (2009). Competition for public project funding in a small research system: The case of Estonia. *Science and Public Policy*, 36(9), 683–695. <https://doi.org/10.3152/030234209X479502>
45. Merton, R. K. (1973). *The sociology of science: Theoretical and empirical investigations*. University of Chicago press.

- https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=zPvcHuUMEMwC&oi=fnd&pg=PR7&ots=x8SQUob4wR&sig=9NtKo3oqlbLBnF43fRCeub3_MtM
46. Mills, C. W. (2000). *The sociological imagination*. Oxford university press.
[https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=zJtpAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=C.+Wright+Mills+%E2%80%93+The+Sociological+Imagination+\(1959\)&ots=9fZ5vPa8Pr&sig=wrnrLbqf10WeOmXiTb8KGCm8J0Q](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=zJtpAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=C.+Wright+Mills+%E2%80%93+The+Sociological+Imagination+(1959)&ots=9fZ5vPa8Pr&sig=wrnrLbqf10WeOmXiTb8KGCm8J0Q)
47. Muizniece, L. (2021). University Autonomy and Commercialization of Publicly Funded Research: The Case of Latvia. *Journal of the Knowledge Economy*, 12(3), 1494–1516.
<https://doi.org/10.1007/s13132-020-00681-x>
48. Münch, R. (2014). *Academic capitalism: Universities in the global struggle for excellence*. Routledge.
<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203768761/academic-capitalism-richard-m%C3%BCnch>
49. Nedeва, M., & Georghiou, L. (2003). *Assessment of the Estonian Research Development Technology and Innovation Funding System*. <http://hdl.handle.net/10062/40773>
50. Ochsner, M., & Bulaitis, Z. H. (2023). *Accountability in academic life: European perspectives on societal impact evaluation*. Edward Elgar Publishing.
<https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=12DjEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=Accountability+in+Academic+Life+European+Perspectives+on+Societal+Impact+Evaluation&ots=WR0zWGpsPi&sig=PiXW-EVZfepWxNVGqZHtUkop7wQ>
51. Polany, M. (1962). The Republic of Science: It's Political and Economic Theory. *Minerva*, 1(1), 54–73. <https://doi.org/10.1007/BF01101453>
52. Poviliūnas, A. (2009). Viešojo sociologija Lietuvoje: Pro et contra. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, (02), 53–61. <https://doi.org/10.15388/SocMintVei.2009.2.6085>
53. Reale, E. (2017). *Analysis of national public research funding (PREF)* (Final report). Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/19140>
54. Rip, A. (1994). The republic of science in the 1990s. *Higher Education*, 28(1), 3–23. <https://doi.org/10.1007/BF01383569>
55. Roumbanis, L. (2021). The oracles of science: On grant peer review and competitive funding. *Social Science Information*, 60(3), 356–362.
<https://doi.org/10.1177/05390184211019241>
56. Scheff, T. J. (1995). Academic gangs. *Crime L. & Soc. Change*, 23, 157.
<https://doi.org/10.1007/BF01298529>
57. Sörlin, S. (2007). Funding Diversity: Performance-based Funding Regimes as Drivers of Differentiation in Higher Education Systems. *Higher Education Policy*, 20(4), 413–440.
<https://doi.org/10.1057/palgrave.hep.8300165>
58. Tamašauskienė, Z. (2004). Aukštojo mokslo finansavimas ir jo tobulinimas. *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos: Ernesto Galvanausko tarptautinė mokslinė konferencija*. <https://www.lituanistika.lt/content/40223>
59. Teadusagentuur, S. E. (2019). *Estonian Science 2019*. <http://hdl.handle.net/10062/63035>
60. Tönismann, T. (2022). *Research Funding Reforms in the Baltic States* [PhD Thesis]. <https://publications.ut-capitole.fr/id/eprint/46323/>
61. Vienažindienė, M., & Sakalas, A. (2008). Naujoji viešojo vadyba ir žmogiškųjų išteklių vadybos kaitos tendencijos. *Management Theory & Studies for Rural Business & Infrastructure Development*, 12(1). <https://www.lituanistika.lt/content/18359>

62. Wacquant, L. J., & Bourdieu, P. (1992). *An invitation to reflexive sociology* (T. 106). Polity Cambridge. <https://www.academia.edu/download/48109103/bourdieu2.pdf>
63. Whitley, R. (2010). Reconfiguring the public sciences. *Reconfiguring knowledge production: Changing authority relationships in the sciences and their consequences for intellectual innovation* (p. 8–58). Oxford University Press Oxford.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199590193.003.0001>
64. Whitley, R., & Gläser, J. (2014). The Impact of Institutional Reforms on the Nature of Universities as Organisations. R. Whitley & J. Gläser (Sud.), *Research in the Sociology of Organizations* (T. 42, p. 19–49). Emerald Group Publishing Limited.
<https://doi.org/10.1108/S0733-558X20140000042000>
65. Zelvy, R. (2022). Research Capacity in Lithuania Since Independence. M. Chankseliani, I. Fedyukin, & I. Frumin (Sud.), *Building Research Capacity at Universities* (p. 75–96). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12141-8_5